

BEZBJEDNOST

Decembar 2009 • broj 6 • godina II

MAGAZIN

www.cir.org.me

ODBROJAVANJE...

ZA "BEZBJEDNOST" GOVORE

**MILAN
ROČEN**

MINISTAR
INOSTRANIH
POSLOVA
CRNE GORE

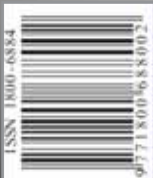
**Rusija
nam
ne stoji
na putu**

**Adm. JAMES
G. STAVRIDIS**

KOMANDANT
ZDRUŽENIH
SNAGA NATO-a
U EVROPI

**Individualna
prošlost –
zajednička
budućnost**

**Crna Gora
Ministarstvo odbrane**

Vojska Crne Gore

Nova snaga - Vojska Crne Gore

Magazin
Bezbjednost

Izdavač

Centar za međunarodne
odnose Crne Gore

Osnivač i direktor
mr Savo Kentera

Glavna i odgovorna
urednica

Marijana Bojanić

Redakcija

Neđeljko Rudović
Milena Perović-Korać

Siniša Luković

Marija Jovičević

Igor Perić

Aida Ramusović

Uređivački odbor
mr Savo Kentera

Dragan Samardžić

Petar Baucal

Jack Petri

Petar Krstajić

Lektor

Predrag Nikolić

Prevod

Vladimir Vulcanović

Tehnički urednik

Budimir Bukilić

Fotografije

Aleksandar Jaredić

www.nato.int

Arhiva Bezbjednosti

Dizajn naslovne strane

Željko Krgović

Sekretar redakcije

Vera Damjanović

Tel/fax:

+382 (0)20 60 10 50

+382 (0)20 60 10 51

e-mail:

bezbjednost@cir.org.me

Štampa

Studio Mouse

Podgorica

Priče sa granice 12 Šest kilometara ćutnje

Crna Gora 32

Spasioci bez granica

24 Mađarska iskustva

Na krilima vjetra 58

Region 41

Vodeni žig prvih izbora

Projekat je realizovan uz podršku Ambasade Kraljevine Holandije u Beogradu

Godina globalne ekonomske krize, štrajkova radnika po crnogorskim ulicama i trgovima, godina bužetskog deficita i sve dubljeg jaza između bogatih i siromašnih završila se sa dva značajna događaja za ovu zemlju. Konačno smo i mi, nakon dvadeset godina, dospjeli na neku bijelu listu. Bevizni režim i poziv Crnoj Gori da se priključi Akcionom planu za članstvo (MAP - Membership Action Plan) lijepi su darovi pred praznike.

Svi su srećni zbog liberalizacije viznog režima. Putovaće se mnogo više, neće biti čekanja

u redovima pred ambasadama, sakupljanja dokumentacije i strepnje – hoćemo li dobiti vizu. Konačno smo slobodni.....samo još i para da bude za putovanja i sve će biti kako treba. Međutim, kada je u pitanju MAP situacija nije baš tako kristalno jasna. I kao uvijek u ovom društvu -podjela. Dok su jedni smatrali da je MAP potrebno da dobijemo što prije (a najveći broj njih, zapravo, niti je znao, niti sada zna šta MAP uopšte predstavlja), drugi su jedva čekali da do poziva ne dođe, pri čemu su bili itekako svjesni značaja ovog procesa.

U velikoj su zabludi svi oni koji su mislili da je ulaskom u MAP priča oko ulaska Crne Gore u NATO završena, ili da je sve ostalo samo formalnost. Pravi posao tek počinje, a ako smo do sada bili po lupom Brisela, od sada ćemo biti pod njegovim mikroskopom. Najzaslužniji za dobijanje poziva za MAP su svakako Ministarstvo odbrane i Vojska Crne Gore, tako da im, vjerujem, neće biti teško ni da nastave ovim tempom i ispunje zadatke koji su pred njima. Sa druge strane, bojim se da će mnoge u državnoj administraciji zaboljeti glava i da će u jednom momentu samo reći - šta nam je sve ovo trebalo! Mjesta za improvizaciju više nema. Svi će morati da pokažu koliko znaju i umiju – pravosuđe, finansije, policija, lokalne samouprave. Minimum uslova koji se budu tražili od nas, a važe u svim ostalim demokratskim zemljama – moraćemo ispoštovati. Oni koji misle da su evroatlanske integracije samo dobra fraza za prigodne govore - mogu slobodno odmah da se povuku sa svojih funkcija i prepuste svoja mjesta onima koji su spremni da se uhvate u koštac sa izazovima koji su pred nama. Sada kada su predati odgovori na upitnik Evropske komisije i kada smo ušli u MAP svi konačno moraju shvatiti da ulazak u EU i NATO nije nešto čemu bi trebali težiti radi Brisela ili bilo kog drugog, već radi nas samih. Zato reforme nikako ne smiju da budu tek kozmetičke korekcije – da bi izgledali dopadljivije, već suštinske prirode. Duboke i korijenite, koje će ovu zemlju zaista transformisati u državu kojoj njeni građani vjeruju. To moraju shvatiti svi u ovom društvu jer će to biti jedini osnov za kvalitet svega onog što budemo radili u narednom periodu. Sa druge strane, opozicija približavanje EU i NATO ne želi da prizna kao Vladine zasluge. Nema ni dovoljno snage, volje, ni političke mudrosti da napravi suštinske promjene. Naša sujeta je toliko velika da i kada je nešto dobro napravljeno od strane našeg oponenta, mi to jednostavno ne želimo priznati, već se trudimo da mu značaj umanjimo što je više moguće.

Crna Gora će u narednim godinama zaista biti pred velikim izazovima i ako svi istinski želimo, kao što i govorimo - da vidimo prosperitet, demokratiju, vladavinu prava i borbu protiv korupcije, onda moramo, svako sa svoje pozicije, prionuti na veliki i težak posao. Put do ulaska u NATO neće biti ni malo lak ni kratak. A odbrojavanje je već otpočelo.....1460,1459,1458.....

FILATELISTIČKA IZLOŽBA „CRNA GORA I EURO-ATLANTSKE INTEGRACIJE“

Poštanske marke kao svjedoci prošlosti i pokazatelji budućnosti

Filatelistička izložba pod nazivom „Crna Gora i Euro-atlantske integracije“ koju su organizovali Ministarstvo odbrane Crne Gore i Euro-atlantski klub Crne Gore u saradnji sa Poštom Crne Gore, otvorena je u petak 4. decembra 2009. godine. Izložba je održana u Kuslevovoj kući u Podgorici pod pokroviteljstvom

Predsjednika Crne Gore g-dina Filipa Vujanovića. Izložba je svojevrsno putovanje kroz istoriju NATO-a i razvoj evro-atlantskih odnosa.

Neke od tema kojima je posvećena izložba su i Evropska unija, Savjet Evrope, UN, glavni gradovi Evrope, Euro, itd.

Prikazane markice su izdate u različitim evropskim državama u periodu od 50-ih godina prošlog vijeka do danas. Markice su privatno vlasništvo prof. dr

Radovana Vukadinovića,

predsjednika Atlantskog vijeća Hrvatske i ing.

Berislava Turudije.

Izložba je otvorena na dan ulaska Crne Gore u Akcioni plan za članstvo (MAP). Istovremeno, održana je i izložba fotografija posvećenih NATO savezu. Na preko 50 fotografija posjetioci su mogli vidjeti najbitnije momente od osnivanja alijanse do aktuelnih dešavanja.

Druženja sa najvišim državnim zvaničnicima, predstavnicima političkih partija i diplomatama u Crnoj Gori

Mladi Euro-atlantskog kluba u okviru svojih aktivnosti organizuju druženja sa najvišim državnim zvaničnicima, predstavnicima političkih partija, kao i ambasadorima u Crnoj Gori.

“Druženje sa diplomatama” je aktivnost putem koje mladi članovi Euro-atlantskog kluba imaju priliku da, kroz neformalno druženje, razgovaraju sa svim ambasadorima u Crnoj Gori o spoljnoj

V ŠKOLA ZA MEĐUNARODNU BEZBJEDNOST

Savremeni koncepti reforme sektora bezbjednosti

Centar za međunarodne odnose organizovao je V Školu za međunarodnu bezbjednost pod nazivom: „SAVREMENI KONCEPTI REFORME SEKTORA BEZBJEDNOSTI“ od 28. septembra - 2. oktobra 2009. u hotelu *Residence* u Pržnom, Miločer.

Projekat je realizovan uz podršku Ambasade Kraljevine Norveške u Srbiji, Ambasade Kraljevine Danske u Hrvatskoj i NATO PDD.

Kao i prethodne škole za međunarodnu bezbjednost i ova je imala ulogu nadogradnje i usavršavanja kadrovske struktura neophodnih za pravilnu reformu sektora bezbjednosti. Polaznici škole bili su predstavnici Ministarstva odbrane, Ministarstva inostranih poslova, Ministarstva finansija, Uprave policije, Ministarstva prosvjete i nauke, Ministarstva za evropske integracije, Ministarstva za ekonomski razvoj, kao i studenti postdiplomskih studija.

Među predavačima bile su istaknute ličnosti iz zemlje, regiona i šire koje su se u svojim predavanjima fokusirale na najvažnije teme povezane sa trenutnim i budućim dešavanjima u sektoru bezbjednosti.

Tokom pet dana trajanja Škole polaznici su bili u prilici da steknu iskustva i razmijene mišljenja o temama kao što su: uloga međunarodne zajednice na Zapadnom Balkanu, političke i strateške posljedice proširenja NATO-a, Akcioni plan za članstvo, vojni doprinos sistemu kolektivne bezbjednosti,

reforma policije itd. Akcenat je bio i na veoma značajnom pitanju kriznog menadžmenta, kome je bio posvećen cijeli jedan dan na Školi, kao i ulozi različitih institucija uključenih u proces rješavanja kriznih situacija, pitanju preklapanja nadležnosti i područjima odgovornosti. Pored pomenutog, polaznici V Škole za međunarodnu bezbjednost učestvovali su u simulaciji izrade strateškog dokumenta.

VI Škola za međunarodnu bezbjednost je planirana za mart - april 2010. godine.

politički zemalja čiji su oni predstavnici, procesu euro-atlantskih integracija, kao i svim drugim aktuelnim političkim temama.

Slično, u okviru "Druženja sa predstavnicima političkih partija", mladi članovi Euro-atlantskog kluba, imaju priliku da, takođe kroz neformalno druženje, razgovaraju sa predstavnicima svih političkih partija zastupljenih u Skupštini Crne Gore i saznaju više o programima njihovih stranaka, kao i o stečenim iskustvima u procesu euroatlantskih integracija.

Gosti Euro-atlantskog kluba su do sada bili Nj.E. Martin Pamer, ambasador Republike Austrije, Nj. E. Kevin Lajn, ambasador Velike Britanije, Nj. E. Jakov Fedorovič Gerasimov, ambasador Ruske Federacije, Nj. E. Roderik Mur, ambasador SAD, g-din Koča Pavlovič, portparol Pokreta za promjene, g-din Miloš Konatar predsjednik Mladih PZP-a, g-din Raško Konjevič, član Predsjedništva Socijaldemokratske partije i predsjednica Mladih SDP-a Jelena Mitrovič.

A photograph of Milan Roćen, the Minister of Foreign Affairs of Montenegro, speaking at a podium. He is wearing a dark pinstriped suit, a white shirt, and a red patterned tie. He has glasses and a mustache. His right hand is raised in a gesture, with fingers spread. The background is dark with some flags visible.

MILAN ROĆEN

**MINISTAR INOSTRANIH
POSLOVA CRNE GORE**

Rusija nam ne stoji na putu

Razgovarao:
Neđeljko
Rudović

Alternativa ulasku u NATO je da sami organizujemo odbrambenu funkciju, što bi bilo neracionalno, i daleko skuplje. Alternativa nije ni neutralnost

Ministar inostranih poslova Crne Gore Milan Roćen ocijenio je da Rusija neće biti smetnja putu Crne Gore ka punopravnom članstvu u NATO „jer Moskva realno gleda“ na strateške ciljeve Crne Gore.

U intervjuu za „Bezbjednost“, Roćen je rekao da se ne slaže sa procjenama da su potencijalne prijetnje bezbjednosti Crne Gore iz regiona argument za ulazak u NATO, naglašavajući da danas u regionu nema rizika od novih sukoba.

„Najgore je iza nas. Teško bi bilo danas zamisliti da se može ponoviti nešto što se dešavalo na prostorima bivše SFRJ u posljednjoj deceniji prošlog vijeka. Balkan je Balkan, tu nikada niko ne može sto posto prognozirati šta se može desiti, ali je ipak došlo do velikih pozitivnih promjena i demokratskog zrijevanja na ovim prostorima. Ko je samo prije nekoliko godina mogao zamisliti da će na proglašenje nezavisnosti Kosova Beograd reagovati isključivo diplomatijom. Naši motivi za pridruživanje NATO-u su političke, vojne, bezbjednosne i ekonomske prirode“, kaže Roćen.

Na što konkretno mislite?

ROĆEN: Nema nijedne zemlje na Balkanu danas, osim Srbije u ovoj fazi, koja nema za svoj strateški cilj članstvo u NATO. Bilo bi neozbiljno da se u Crnoj Gori traži neka rezervna varijanta. Istorija Zapadnog Balkana, uključujući noviju, pokazuje da nikada na ovim prostorima nijesmo imali smisla za samoregulatorne mehanizme za predupređenje konflikata. Članstvo u NATO je početak trajne stabilnosti regiona, i doprinos evropskoj i široj bezbjednosti. Alternativa je da sami organizujemo odbrambenu funkciju, što bi bilo neracionalno, i daleko skuplje. Alternativa nije ni neutralnost.

Zašto?

ROĆEN: Zato što danas neutralnosti u klasičnom smislu nema. Čak i evropske zemlje koje su danas neutralne, koje nijesu članice NATO-a, nijesu izvan opšteg

Danas nema neutralnosti u klasičnom smislu. Čak i evropske zemlje koje su danas neutralne, koje nijesu članice NATO-a, nijesu izvan opšteg sistema bezbjednosti čiji je okvir NATO. Finska, Švedska, Austrija i Švajcarska, šalju svoje vojnike u međunarodne misije koje vodi NATO. Nama NATO treba i zbog izgradnje operativne, efikasne, moderno opremljene i specijalizovane vojske

sistema bezbjednosti čiji je okvir NATO. Finska, Švedska, Austrija i Švajcarska, šalju svoje vojnike u međunarodne misije koje vodi NATO. Nama NATO treba i zbog izgradnje operativne, efikasne, moderno opremljene i specijalizovane vojske. Kada se govori o bezbjednosti, ne misli se na vojne prijetnje bilo kojoj državi, već na izazove na globalnom planu, kao što su terorizam, organizovani kriminal... Kada ste u NATO, između ostalog imate u posjedu važne bezbjednosne informacije, tako da je lakše čuvati bezbjednost i stabilnost države.

Nema nijedne zemlje na Balkanu danas, osim Srbije u ovoj fazi, koja nema za svoj strateški cilj članstvo u NATO. Bilo bi neozbiljno da se u Crnoj Gori traži neka rezervna varijanta. Istorija Zapadnog Balkana, uključujući noviju, pokazuje da nikada na ovim prostorima nijesmo imali smisla za samoregulatorne mehanizme za predupređenje konflikata. Članstvo u NATO je početak trajne stabilnosti regiona, i doprinos evropskoj i široj bezbjednosti

Neki predstavnici vlasti, kada govore o članstvu u NATO, prvo pominju strane investicije. Da li je to zapravo glavni motiv Vlade?

ROĆEN: Sve motive, uključujući i privlačenje stranih investicija, stavio bih u istu ravan. Prosto se radi o jednom dugoročnom strateškom promišljanju o budućnosti Crne Gore. Cilj svake države je bolji društveni i lični standard svih građana, a strani investitori dolaze prije svega tamo gdje ne postoje bezbjednosni rizici. Kada se radi o ekonomskoj dimenziji, uzmite sve nove članice NATO i samo uporedite ekonomske pokazatelje razvoja do i nakon prijema u članstvo, pa će biti jasnije što sa te strane znači ulazak u NATO. Crna Gora je i turistička

zemlja, a turistička klijentela je sve probirljivija i traži destinacije koje su bezbjedne.

Da li mislite da će Rusija tek tako pustiti zemlje Balkana da postanu dio Alijanse?

ROČEN: Kao što postoje stereotipi o NATO-u, tako postoje stereotipi i o gledanju na Rusiju, i na rusko prisustvo na Balkanu. Nije svijet danas ono što je bio, niti Rusija ono što je nekada bila, u vrijeme kada su postojale interesne sfere i blokovska podjela. Hajde da okrenemo pitanje – da li danas Amerika može, recimo, narediti svim zemljama Zapadnog Balkana da postanu članice NATO-a. To je jednako održivo pitanje, kao i ovo koje ste postavili. Nema više na globalnom nivou te vrste politike da velike sile nameću po svaku cijenu svoje interese drugim zemljama, čak i malim. To je jedno. Drugo, Crna Gora sa Rusijom ima veoma razvijene političke, ekonomske i kulturne odnose, koje karakteriše razumijevanje i uvažavanje. Imamo veoma dinamične kontakte na svim nivoima i jasno saopštavamo naše strateške interese. Ne mogu reći da nam se iz Moskve aplaudira zbog toga što smo krenuli ka članstvu u NATO. Međutim, to ne može biti smetnja, jer se u Moskvi sasvim realno gleda na naše strateške ciljeve. Najzad, Rusija se ne graniči sa zemljama Balkana, pa ona ne gleda na njihove atlantske aspiracije jednako kao na aspiracije Gruzije ili Ukrajine.

Kako onda tumačite inicijativu Moskve da u Nišu formira Regionalni centar za vanredne situacije?

ROČEN: Ideja je da taj centar okupi sve zemlje ovog regiona, i one koje teže članstvu u NATO, jednako kao i one koje to zvanično još nijesu proklamovale, ili su već članice NATO-a. Radi se o predupređenju, sprječavanju i saniranju posljedica prirodnih katastrofa u vanrednim situacijama, kao što su požari koji svake godine pogađaju ovaj dio Evrope.

Vojnici se u mirovne misije šalju po principu dobrovoljnosti. Niko od nas to nije tražio. Ne radimo mi to što moramo, niti po bilo čijem diktatu, već zato što želimo da doprinesemo globalnoj bezbjednosti. Bez obzira na broj vojnika, želimo da pokažemo da u okviru svojih kapaciteta hoćemo da budemo dio istog tima i da budemo dio rješenja na globalnom nivou, a nikako dio problema

Ne mogu reći da nam se iz Moskve aplaudira zbog toga što smo krenuli ka članstvu u NATO. Međutim, to ne može biti smetnja, jer se u Moskvi sasvim realno gleda na naše strateške ciljeve. Najzad, Rusija se ne graniči sa zemljama Balkana, pa ona ne gleda na njihove atlantske aspiracije jednako kao na aspiracije Gruzije ili Ukrajine

Zašto NATO nije krenuo da formira taj centar, već Moskva?

ROČEN: To možda treba pitati nekog drugog. Rusija ima efikasno Ministarstvo za vanredne situacije i efikasnu službu za svoje potrebe, a isto tako je veoma kredibilan međunarodni partner kada se radi o sprečavanju i saniranju posljedica prirodnih katastrofa. Mnoge evropske zemlje imaju bilateralne ugovore sa Rusijom, i iznajmljuju po komercijalnim uslovima protivpožarne helikoptere, avione... Argument je da bi bila jeftinija varijanta, ako ste dio jednog regionalnog centra koji bi okupio zemlje bivše Jugoslavije, kao i Bugarsku i Grčku.

Mislite li da je zarada od tog centra jedini interes Moskve?

ROČEN: Ja zaista ne mogu da govorim o interesima Moskve, ali zemlje ovog regiona mogu tu da vide svoj interes, jer je to jeftinije i mnogo efikasnije. Ako postoje stalna dežurstva, i ako postoji jedan centar u kome će stalno biti stacionirani protivpožarni avioni i helikopteri koji mogu iz Niša mnogo prije da stignu do Atine ili do naše ili hrvatske obale, nego iz Moskve, onda se to čini racionalnim. Mi ćemo se priključiti tom centru, ako to učine i druge države iz regiona.

Govorili smo o svim prednostima ulaska u NATO, ali ne i o manama. Koje su, po vama, mane priključenja Alijansi?

ROČEN: Nijesmo se baš dotakli svih prednosti.

najbolje ne pokazuje primjer Makedonije i Grčke.

Nedavno je američki ambasador rekao da Crna Gora nije morala donijeti odluku da šalje vojnike u Avganistan, a dio javnosti je kritikovao tu odluku smatrajući da je to plaćanje cijene ulaska u NATO. Kako vi to objašnjavate?

ROČEN: To je apsolutno tačno.

Vojnici u mirovne misije se šalju po principu dobrovoljnosti. Niko od nas to nije tražio. Ne radimo mi to što moramo, niti po bilo čijem diktatu, već zato što želimo da doprinesemo globalnoj bezbjednosti. Bez obzira na broj vojnika, želimo da pokažemo da u okviru svojih kapaciteta hoćemo da budemo dio istog tima i da budemo dio rješenja na globalnom nivou, a nikako dio problema. To je nešto što jednu državu dodatno preporučuje kao kredibilnog partnera. Upućivanje vojnika u mirovnu misiju u Avganistan će sigurno doprinijeti i boljoj obučenosti naše vojske.

Dakle, nije to nikakva cijena ulaska u NATO, ali će sigurno biti važna preporuka za naš brži napredak ka članstvu. Kao što postoji princip dobrovoljnosti za državu da šalje svoje vojnike u mirovne misije, tako isto i na unutrašnjem planu važi princip dobrovoljnosti za pripadnike vojske. Kao što niko Crnu Goru ne tjera da šalje svoje vojnike u Avganistan, niko u Crnoj Gori ne tjera crnogorske vojnike da idu u misije. To je jako važno da se zna. Kritike dijela javnosti o kojima ste govorili imaju politički predznak.

Da li smatrate da granični „spor“ sa Kosovom može uticati na evroatlansku integraciju Crne Gore?

ROČEN: Prvo, ne postoji nikakav spor već nekoliko pojedinačnih incidenata koji su ovih dana bili u žiži javnosti. Drugo, čak i da postoji problem na granici, nema nijednog razloga da se tome ne pristupi ozbiljno sa obje strane, u najboljoj namjeri da se problem riješi.

Crna Gora se nametnula i time što pokazuje jedan demokratski kapacitet za rješavanje svih pitanja, posebno onih koja se tiču odnosa sa susjedima i politike dobrosusjedstva. Mislim da ne postoji nikakva opasnost da takve pretpostavljene situacije mogu usporiti Crnu Goru na putu evropske i evroatlantske integracije.

Jedna od njih je i da kroz proces integracije u NATO i EU, ubrzanim tempom jačamo državnu administraciju, gradimo efikasne institucije, modernu pravnu demokratsku državu. A što se tiče mana, sa stanovišta našeg opredjeljenja, ne bih se mogao sjetiti nijedne. Do rušenja Berlinskog zida postojala su dva bloka. Što se desilo sa Varšavskim ugovorom? Odavno se preselio u istoriju, a pogledajte đe je u međuvremenu NATO. NATO se pokazao kao organizacija sposobna da odgovori i na nove izazove.

Crna Gora ima strateško vojno partnerstvo sa SAD. Da li je to svojevrsno priznanje da je SAD vodeći faktor u NATO i da, faktički, naš glas, kada budemo dio NATO, ipak neće biti iste vrijednosti kao glas Vašingtona?

ROČEN: Mi imamo veoma razvijenu saradnju sa Amerikom, posebno kada se radi o vojnom i odbrambenom sektoru. Veoma smo zahvalni Vašingtonu i američkoj administraciji na pomoći koju nam pruža u izgradnji modernog sistema odbrane. Nema nijedne zemlje u svijetu koja ne želi da ima što bolje odnose sa Amerikom. Posebno je to izazovno za male zemlje kao što je Crna Gora.

Pritom, mi znamo đe nam je u tom partnerstvu mjesto, vodimo realnu politiku. Ja često kažem da Amerika nije velika samo zato što je zaista velika, već i zato što se tako odnosi prema malim državama kao što je Crna Gora. Ali, mi imamo blisku saradnju po ovom pitanju i sa brojnim drugim prijateljima i partnerima iz užeg i šireg okruženja.

Što se tiče statusa u NATO, u Alijansi se do kraja čuva državni identitet svake članice i odluke se donose konsensusom, bez obzira na veličinu zemlje. Zar to

Šest kilometara ćutnje

Piše:
**Neđeljko
Rudović**

U Podgorici vjeruju da je riječ o unutrašnjim trvenjima kosovskih političkih stranaka, prije svega Ramuša Haradinaja i Hašima Tačija uoči tamošnjih lokalnih izbora. Međutim, upadljivo odbijanje zvanične Prištine da javno kaže da problema sa granicom sa Crnom Gorom nema, signalizira da ne treba odbaciti mogućnost da sitni izrazi “građanskog nezadovoljstva” prerastu u međudržavni spor. Analitičari u to ne vjeruju, ocjenjujući da Kosovo i Crna Gora ne smiju rizikovati

Kada je kontroverzni lider kosovskog pokreta "Samoopredjeljenje" **Albin Kurti** prije tri mjeseca poručio da je Crna Gora navodno otela Kosovu oko 1.000 hektara teritorije, niko to u Podgorici nije uzeo za ozbiljno. Zvanična Priština nije se oglašavala, a onda su u oktobru mještani kosovskih pograničnih sela organizovali demonstracije u blizini graničnog prelaza "Kula" i podigli buru tvrdeći da im je Crna Gora otela njihova imanja, odnosno da je navodnih šest kilometara kosovske teritorije navodno završilo u Crnoj Gori.

Za razliku od Ministarstva inostranih poslova koje je hladnim tonom konstatovalo da graničnog spora nema jer je granica između Crne Gore i Kosova povučena na osnovu administrativnih granica bivše SFR Jugoslavije, MUP se oglasio porukom da "Crna Gora neće dati ni pedelj crnogorske zemlje". Iz Prištine je stigla izjava da će eksperti raditi na utvrđivanju granice i da ne očekuju probleme, ali nijesu se ogradili od tvrdnji da se, navodno, dio kosovske teritorije nalazi u Crnoj Gori.

Tako se došlo do neprijatne situacije koja poziva na oprez. U Podgorici vjeruju da je riječ o unutrašnjim trvenjima kosovskih političkih stranaka, prije svega **Ramuša Haradinaja** i **Hašima Tačija** uoči tamošnjih lokalnih izbora. Međutim, upadljivo odbijanje zvanične Prištine da javno kaže da problema sa granicom sa Crnom Gorom nema signalizira da ne treba odbaciti mogućnost da sitni izrazi "građanskog nezadovoljstva" prerastu u međudržavni spor. Analitičari u to ne vjeruju, ocjenjujući da Kosovo i Crna Gora ne smiju rizikovati.

"Posljednji događaji biće test diplomatskih odnosa između dvije najmlađe države u regionu. I pored tvrdnji opozicionih poslanika u Crnoj Gori da je incident pokrenula Priština, teško da će to dovesti do ozbiljnijeg spora, osim ukoliko obje strane ne odluče da to pitanje politizuju, što je malo vjerovatno jer bi to bilo kontraproduktivno evro-atlantskim interesima obje zemlje", kaže za Bezbjednost **Kenet Morison**, britanski istoričar i analitičar Zapadnog Balkana.

Morison sumnja da će Podgorica i Priština dopustiti da pitanje granice ugrozi bilateralne odnose ili njihovu evro-atlantsku perspektivu, ali ukazuje da su granična pitanja "živa" i da nesporazumi vrlo brzo mogu da prerastu u širu diplomatsku tenziju, što je pokazao spor između Hrvatske i Slovenije.

»Ako Crna Gora i Kosovo imaju namjeru da budu ozbiljne države, onda ne vidim nikakav problem oko graničnog pitanja između njih. Zbog toga mislim da do pogoršanja odnosa po tom pitanju ne bi trebalo doći. Nažalost, ovo je još područje gdje oko 'međa' padaju glave pa ne treba isključiti blaže političke probleme, naravno bez padanja glava, osim možda sitnijih-političkih», smatra **Petar Baucal**, vojno-bezbjednosni analitičar i nekadašnji oficir

Osim stalnih incidenata na granici u blizini Plava, odnosno krađe i prekrađe šuma u tom graničnom pojasu, sve je počelo u avgustu kada je lider pokreta "Samoopredjeljenje" Albin Kurti poručio da bi moglo biti problema sa 1.000 hektara zemlje koja pripada Opštini Peć, tvrdeći da je ta oblast pripala Crnoj Gori nakon potpisivanja mirovnog sporazuma iz Kumanova 1999. On je tada upozorio da je potpisivanjem sporazuma prihvaćena karta jugoslovenskih generala koja je na štetu Kosova, i pojasnio

da bi problem mogao biti riješen samo ako se crnogorske vlasti budu pridržavale granica određenih Ustavom iz 1974. godine.

Da bi utvrđivanje granica mogao biti problem u odnosima Crne Gore i Kosova, potom su u oktobru nagovijestili mještani 16 sela koji su u okolini Peći i Dečana protestovali, tvrdeći da je Crna Gora zauzela njihova imanja. Kako su prenijeli kosovski mediji, mještani sela u blizini granice sa Crnom Gorom najavili su podizanje tenzija ukoliko se ne riješi pitanje njihovih imanja koja su se "našla na teritoriji Crne Gore poslije 1999. godine".

Oni su u znak opomene blokirali magistralni put Peć-Rožaje u blizini graničnog prelaza, upozoravajući da Ustav Kosova garantuje čuvanje državnih granica. Mještani sela Radavac, Velika i Mala Jablanica, Novo Selo i Lipa tvrdili su da nemaju pretenzija prema susjednoj državi, već da "žele da čuvaju svoje".

Pozornica za anonimne glumce

"U slučaju bilo kakvog spora, najprirodnija bi bila međunarodna arbitraža i mislim da nijedno ozbiljno rukovodstvo ne bi bilo protiv toga", ocjenjuje Petar Baucal.

On smatra da eventualni spor ne može biti uticaj na odnose u regionu, te da ni zvaničnom kosovskom rukovodstvu nije u interesu da zaoštava odnose sa susjedima, makar ne sa onima koji su ih priznali u njihovim bivšim administrativnim granicama. "Koliko je meni poznato, a to iskustvo ovih prostora stalno dokazuje, takve stvari se generišu iz onih sredina i od ličnosti koje hoće da malo medijske pažnje okrenu prema sebi i izađu iz anonimnosti po svaku cijenu. Pitanje granica na Balkanu je vrlo osjetljivo i medijski uvijek dobro praćeno. To je trenutno najbolja tema na političkoj pozornici, a osobito za anonimne glumce", naglašava Baucal. Napominjući da je interes Crne Gore da ima potpuno riješeno granično pitanje sa svim susjedima, Baucal je uvjeren da evropske i evroatlantske integracije zbog neće biti dovedene u pitanje: "Jer bi onda svak svakome na ovom prostoru mogao da usporava taj proces, a cijenim da to nije u interesu nikome".

"Čekaćemo da se taj problem riješi, jer nemamo namjeru nikome da ustupimo svoju zemlju. To su bila imanja i katuni naših pradjedova, i tamo smo ljeti vodili stoku. Sada nam crnogorska policija ne dozvoljava da priđemo", bile su riječi lokalnog imama **Sadja Zeke**, vođe protesta.

Ono što je bilo oči su zvanične izjave iz Vlade Kosova, koja je usred "demonstracija", nakon demarkacije granica i uspostavljanja diplomatskih odnosa sa Makedonijom, najavila početak pregovora o razgraničenju sa Crnom Gorom. Portparol Vlade Kosova **Memlji Krasnići** kazao je da će vlade dviju država uskoro početi pregovore o demarkaciji granica, ne želeći da precizira kada će to biti.

“Vlada Kosova formiraće grupu za demarkaciju sa Crnom Gorom kada se dvije države o tome dogovore”, kazao je Krasnići.

Tvrdeći da Kosovo i Crna Gora imaju dobre odnose i da postoji obostrana namjera da se i pitanje državnih granica uskoro stavi na dnevni red, on je istakao da ne očekuju probleme u određivanju granica: “U obje države postoje eksperti koji će pregovarati na osnovu dokumenata koji određuju graničnu liniju. Ne očekujemo nikakve probleme”.

Da granica sa Crnom Gorom nije jedini problem najmlađe evropske države, potvrdili su i protesti mještana sela koje se nalazi kraj granice sa Makedonijom. Nezadovoljni odlukom o demarkaciji sa Makedonijom, albanski seljaci su u atarima sela Tanuševac i Debelde, u kosovskoj opštini Vitina, uklonili granične oznake. Mještani pograničnog pojasa su revoltirani jer su granični kamenovi postavljeni na privatnom posjedu. Oni su takođe najavili radikalizaciju protesta ukoliko problem sa njihovim imanjima ne bude riješen.

osim ukoliko obje strane ne odluče da to pitanje politizuju, što je malo vjerovatno jer bi to bilo kontraproduktivno evroatlantskim interesima obje zemlje”

Kenet Morison, britanski historičar i analitičar Zapadnog Balkana:

“Posljednji događaji biće test diplomatskih odnosa između dvije najmlađe države u regionu. I pored tvrdnji opozicionih poslanika u Crnoj Gori da je incident pokrenula Priština, teško da će to dovesti do ozbiljnijeg spora, osim ukoliko obje strane ne odluče da to pitanje politizuju, što je malo vjerovatno jer bi to bilo kontraproduktivno evroatlantskim interesima obje zemlje”

Za razliku od Krasnićija, u Vladi Crne Gore bili su kategorični da graničnog spora sa Kosovom nema.

“Ne postoje sporna pitanja sa Kosovom oko granice, niti je zvanična Priština kontaktirala crnogorsku Vladu tim povodom”, saopštio je pomoćnik ministra inostranih poslova **Dragan Đurović**, koji je ujedno i predsjednik Komisije za državnu granicu.

On je objašnjavao da nema spora jer “pitanje demarkacije granice nije ni pokretano sa zvaničnih nivoa”, napominjući da Crna Gora nema spornih pitanja ni sa jednom susjednom državom oko utvrđivanja

granica, odnosno oko priznavanja administrativnih granica SFRJ, i u okviru bivše SFRJ, koje su poznate, povučene u ranijem periodu i utvrđene na osnovu katastarskih podataka svih strana”.

“Ako Crna Gora i Kosovo imaju namjeru da budu ozbiljne države, onda ne vidim nikakav problem oko graničnog pitanja između njih. Zbog toga mislim da do pogoršanja odnosa po tom pitanju ne bi trebalo doći. Nažalost, ovo je još područje gdje oko ‘međa’ padaju glave pa ne treba

isključiti blaže političke probleme, naravno bez padanja glava, osim možda sitnijih-političkih”, smatra **Petar Baucal**, vojno-bezbjednosni analitičar i nekadašnji oficir.

On za “Bezbjednost” kaže da je današnja državna granica između Crne Gore i Kosova, ustvari bivša administrativna granica između republika Crne Gore i Srbije.

“Ona je davno određena i nije nikada ni bila sporna, pa mislim da to nije ni sada. Uostalom, međunarodna zajednica je i na mnogo komplikovanim područjima bivše SFRJ, priznala u najvećoj mjeri te takozvane

“avnojevske granice”, makar one i nijesu svuda bile određene po prirodnim i međunarodno pravnim standardima”, ukazuje Baucal.

I dok u MUP-u Crne Gore poručuju da će crnogorska zemlja ostati u Crnoj Gori, crnogorski policajci u posljednjih nekoliko mjeseci morali su nekoliko puta da postavljaju jednu istu tablu na granici. Albanski demonstranti su uporno rušili znakove obavještenja na graničnoj liniji, odmah kod graničnog prelaza Kula. Poslije toga su pozvani predstavnici opštine Peć i Međunarodnih snaga bezbjednosti na Kosovu da bi se uvjerali da na predviđenom mjestu stoji tabla: “Crna Gora, Dobrodošli”.

Za razliku od Ministarstva inostranih poslova koje je hladnim tonom konstatovalo da graničnog spora nema jer je granica između Crne Gore i Kosova povučena na osnovu administrativnih granica bivše SFRJ Jugoslavije, MUP se oglosio porukom da «Crna Gora neće dati ni pedelj crnogorske zemlje». Iz Prištine je stigla izjava da će eksperti raditi na utvrđivanju granice i da ne očekuju probleme, ali nijesu se ogradili od tvrdnji da se navodno dio kosovske teritorije nalazi u Crnoj Gori

Vlade moraju stišati strasti na terenu

“Spor o granici sa Kosovom treba da bude riješen konstruktivnim dijalogom”, kaže Kenet Morison. On upozorava da postoje pitanja koja moraju biti rješavana na lokalnom nivou i da situacija na terenu rizikuju da postane sve zategnutija.

“Na nivou vlada nema podrške za podsticanje antagonizama. Vlade ovim treba da se bave na način da olakšaju smirivanje strasti na terenu. Veoma je malo vjerovatno da će vlade dozvoliti da pitanje granice pogodi euro-atlantsku budućnost dvije zemlje”, ocjenjuje Morison. On kaže da je Zapad uložio veliku energiju da, posebno Crnu Goru, dovede u evro-atlantsku sferu i da dobra volja Podgorice i Prištine, praćena jakom rukom iz Brisela, treba da osigura pronalaženje rješenja. “Demarkacija granice je važno pitanje, i u obostranom je interesu”, ukazuje Morison.

moje omiljeno mjesto

VOLI VAS VOLI

Sigurniji prostor i bezbjednije vrijeme

Milisav
Popović

Koliko god tradicija u našoj kulturi nalagala da se treba držati učenja i stavova svojih predaka, treba ipak povremeno razmišljati i kao budući predak svojih potomaka – i u skladu sa tim u amanet im ostaviti sigurnijim prostor i bezbjednije vrijeme

Pitanje i problematika pridruživanja Crne Gore globalnoj vojnoj Alijansi mnogo više zadire u dušu našeg javnog mnjenja, nego u racionalni segment nekog legitimno (objektivno) formiranog stava. Emotivni faktor je u ovom slučaju teško-propuštajuća komponenta, tako da je nizak nivo podrške učlanjenju time ujedno i objašnjen.

Kada se na umu ima cio ex Yu prostor, treba postaviti pitanje zašto u potpunosti ne prenijeti vojno-bezbjednosnu nadležnost na nekog jačeg i većeg? (Kada se mi već sami nismo dokazali kao pacifisti na sopstvenom prostoru u kriznim vremenima)

budući predak svojih potomaka – i u skladu sa tim u amanet im ostaviti sigurniji prostor i bezbjednije vrijeme... A, nešto nalik tome se sada od svih nas traži. To podrazumijeva i korigovanje ustaljenog načina promišljanja – što više se udaljavati od empatskog, a sve bliži biti pragmatičnoj percepciji (tzv. teorija izopsije).

Nekoliko činjenica ide u prilog prihvatanju NATO-a:

1. nadnacionalna je organizacija;
2. vrši kolektivnu bezbjednost;
3. uzima pravo državama-članicama da bilo kakve buduće sporove među sobom rješavaju ratom (nešto što UN nije uspjela da tokom svog dosadašnjeg postojanja spriječi)
4. ubrzan ekonomski razvoj kod država nekadašnjeg Istočnog bloka se zahuktavao kada su ušle u Alijansu (a ne kada su se približavale EU, kako se očekivalo);
5. stvara se višedimenzioni osjećaj sigurnosti koji se odražava na sveukupni kvalitet života (a i na samu kulturu življenja);
6. „usijane glave“ i nekadašnji neprijatelji pod NATO kapom postaju partneri;
7. za male države Alijansa predstavlja garant opstanka (očuvanjem njenog integriteta).

Na drugoj strani, kada se na umu ima cio ex Yu prostor, treba postaviti pitanje zašto u potpunosti ne prenijeti vojno-bezbjednosnu nadležnost na nekog jačeg i većeg? (Kada se mi već sami nismo dokazali kao pacifisti na sopstvenom prostoru u kriznim vremenima).

Takođe, valja imati na umu da se Alijansa i sama mijenja – evoluira u skladu sa promjenama i tendencijama u međunarodnim odnosima... njena, nekad isključivo, vojna svrha lagano se transformiše u dva pravca: političkom i bezbjednosnom. Možda to miriše (ukazuje) na neka mirnija vremena u Evropi.

Autor je dipl. politikolog za međunarodne poslove

Razumljivo da je iskustvo, ne tako davno, koje je ovo parče Balkana imalo u „kontaktu“ sa NATO organizacijom imalo za posljedicu stvaranje jakog animoziteta prema njoj. Međutim, koliko god tradicija u našoj kulturi nalagala da se treba držati učenja i stavova svojih predaka, treba ipak povremeno razmišljati i kao

Razumljivo da je iskustvo, ne tako davno, koje je ovo parče Balkana imalo u „kontaktu“ sa NATO organizacijom imalo za posljedicu stvaranje jakog animoziteta prema njoj

Gospodari i kolateralna šteta

Ljubomirka
Mira Asović

I ovako siromašni, bez brzih ili ikakvih rješenja za sve teži život i lošiji standard, moraćemo da kupujemo novo, savremenije naoružanje i plaćamo članove mirovnih misija, dok nam jednog dana u jadranski zaliv ne uđu ratni brodovi noseći za sobom ekološki otpad, a odnoseći i ono malo turista koje imamo. I gdje je tu naš interes? Možda mislimo da ćemo vezujući brodove NATO mornarice u tivatsku marinu zaraditi koji dolar

Crna Gora je mala i nerazvijena zemlja sa vrlo slabom demokratijom ili pravna država u pokušaju. Tako je zadnjih dvadeset godina, a od sredine devedesetih prošlog vijeka i zemlja u tranziciji, čiji se kraj još uvijek ne nazire. Crna Gora je i država bez građanskog društva, sa političarima koji ako vladaju, vladaju zbog sebe, a ako su opozicija, žele vlast opet zbog sebe, a ne da bi mijenjali društveni ambijent i uvodili neke druge, evropskije standarde.

S vremena na vrijeme određene vladine agencije sondiraju crnogorsko javno mnjenje po pitanju ulaska Crne Gore u NATO savez. Onih koji su protiv i onih koji su neodlučni ima još uvijek preko 60 odsto. Da li je to bitno, pitam se, a unaprijed znam odgovor, biće onako kako je vladajuća koalicija odlučila, neće pitati narod, nego će ga uvesti u tu veliku vojnu alijansu bez pomisli da raspiše referendum.

U Crnoj Gori postoji mirovni pokret. Taj mirovni pokret je dio nerazvijenog građanskog društva, koji svoje mjesto ima u takođe nerazvijenom civilnom društvu koje promovira nevladine organizacije. Kao predstavnica mirovnog pokreta, osvjedočena antimilitaristkinja, sa svojim malobrojnim kolegicama i kolegama posljednjih 12 -13 godina šaljem poruke i domaćim i međunarodnim organizacijama da Crna Gora zaslužuje da bude srednje razvijena evropska država, neopterećena vojnim izdvajanjima, turistička destinacija sa svojom proizvedenom hranom i ekološka, ali ne na papiru ili iz Ustava, nego ekološki stvarna. Kako se u sve ovo uklapa NATO?

Ako pitate običnog građanina zašto neće u NATO, odgovor je da NATO nije demokratski, kako ga predstavljaju, nego je to obični vojni savez. "NATO nije samo vojni savez nego štiti demokratske vrijednosti", ovu formulaciju često čujemo od zapadnih zvaničnika, a naša je vlast usvojila i stalno je ponavlja. U redu je što želimo biti sa onim državama prepoznatim po visokim demokratskim standardima. Onda

je za očekivati da će ova država koja nastoji da postane dijelom NATO porodice primijeniti demokratske standarde i raspisati referendum o ulasku u vojni savez. Međutim, stvarnost je drugačija, priče o demokratiji ima na pretek, a zapravo sve se radi mimo i bez znanja običnog građanina.

Sljedeće što čujemo jeste da će zemlja ulaskom u NATO profitirati, da će biti više stranih ulaganja i stranog kapitala, jer članstvo u NATO-u daje sigurnost stranim ulagačima. Više od četiri petine zemalja nisu članice NATO-a, a već dugi niz godina zapadni privrednici ostvaruju svoj profit otvarajući fabrike u nerazvijenim zemljama, ili zemljama trećeg svijeta. Ko ih ili šta ih štiti tamo gdje NATO-a nema? Malobrojni su oni, ako ih uopšte i ima, koji ne vide robovlasnički sistem kako je u pravom svom obliku vaskrsao iz praistorije i vratio se na velika vrata. Zašto da ne, jer kada je Aristotel promišljao i pisao o demokratiji,

Ne želim da budem dio onih ratova koje će NATO voditi u budućnosti tako što će moja zemlja biti članica ovog vojnog saveza i podržavati njegove odluke. Znam da je NATO mogao da spriječi mnoge zločine koji su se desili, a nije. Iako ističu da su miroljubiva organizacija, mirno su posmatrali genocid u Srebrenici, prije toga genocid u Ruandi. Danas se malo toga može sakriti, i malo je stvari iza kojih se NATO može maskirati. Jedna od njih je i Barak Obama, najnovija američka šminka koja treba da prekrije i ispegla sve greške i nepravde SAD-a posljednjih 50 – 60 godina. A znamo da je SAD jednako NATO, njegova najuticajnija i najmoćnija članica

robovi su se slobodno prodavali po trgovima. Trgove je doduše zamijenila vlast, tako što svoju radnu snagu prepušta da za nikakve pare stvara enormni profit zapadnim profiterima i "demokratama", za uzvrat dobijajući nehumane uslove u kojima žive, odvojeni od svojih porodica, bez tri dnevna obroka, radeći po nekoliko sati na plus 40 stepeni Celzijusovih. Tako se gradi Dubai. I sjaj

Nastavak na sljedećoj strani ...

zapada, a sve pod izgovorom kako mnogi u svojim zemljama ne mogu naći posao.

NATO, kao ratni, pardon, vojni savez, tako čuva zapadne interese, a glavni cilj mu je očuvanje resursa. I da bi očuvao resurse, koji svekolikim dijelom nisu na njegovoj teritoriji, kreira politike sukoba uz koje jača proizvodnju naoružanja. Dakle, profit je ključna riječ i zato vojni proračun članica NATO alijanse iznosi 850 milijardi eura godišnje ili 80 odsto ukupne svjetske vojne proizvodnje.

Paralelno sa ovolikim ulaganjima imamo sve manje zdravstvenih osiguranika i sve više onih kojima je obrazovanje nedostupno, onih koji ostaju bez radnih mjesta ili sa sve nižim platama. O ljudskim pravima da i ne pričam. Bojim se da dolazi era kada ćemo i ona prava koja smo stekli posljednjih 50 godina, polako početi jedno po jedno da gubimo, iako na drugoj strani imamo NATO kao organizaciju koja osigurava mir! I promoviše demokratske standarde!

Mnogo smo siromašni da bismo bili članica NATO-a. Nama novac treba za hranu, obrazovanje, liječenje, ne treba nam da bismo uništili jedno oružje i kupili novo, savremenije i pri tom američko

...nastavak sa prethodne strane

Zamjeraju nam korupciju, sudstvo koje nije nezavisno, medije čija se sloboda guši, intelektualce koji ako kritikuju bivaju progonjeni, a žele nas tako jako da im ni jedna od ovih zamjerki neće biti važna i neće Crnoj Gori stati na put da bi postala članica NATO-a. Nije logično, rekla bih, ako je to savez koji baštini i promoviše visoke demokratske vrijednosti. Koliko nam pomažu da se promijenimo? Vjerovatno mnogo, ali neka sačekaju da se građani biti za ulazak u NATO iz tog razloga što smo postali bolji, odgovorniji, čistiji, ljubazniji,

vredniji i dio Evrope.

I ovako siromašni, bez brzih ili ikakvih rješenja za sve teži život i lošiji standard, moraćemo da kupujemo novo, savremenije naoružanje i plaćamo članove mirovnih misija, dok nam jednog dana u jadranski zaliv ne uđu ratni brodovi noseći za sobom ekološki otpad, a odnoseći i ono malo turista koje imamo. I gdje je tu naš interes? Možda mislimo da ćemo vezujući brodove NATO mornarice u tivatsku marinu zaraditi koji dolar.

Da li su članice NATO-a ravnopravne? Ili je onako kako to SAD hoće? Ko kontroliše šta NATO radi? Koje se demokratske i pravne institucije bave NATO-om? Kako se NATO kažnjava kada izbacuje obogaćeni uranijum, kasetne bombe i nagazne mine i ubija nedužne civile? Kome NATO odgovara?

Stidim se ratova koji su vođeni u moje ime na prostorima bivše Jugoslavije. Ne želim da budem dio onih ratova koje će NATO voditi u budućnosti tako što će moja zemlja biti članica ovog vojnog saveza i podržavati njegove odluke. Znam da je NATO mogao da spriječi mnoge zločine koji su se desili, a nije. Iako ističu da su miroljubiva organizacija, mirno su posmatrali genocid u Srebrenici, prije toga genocid u Ruandi. Danas se malo toga može sakriti, i malo je stvari iz kojih se NATO može maskirati. Jedna od njih je i **Barak Obama**, najnovija američka šminka koja treba da prekrije i ispegla sve greške i nepravde SAD-a posljednjih 50 – 60 godina. A znamo da je SAD jednako NATO, njegova najuticajnija i najmoćnija članica.

Mnogo smo siromašni da bismo bili članica NATO-a. Nama novac treba za hranu, obrazovanje, liječenje, ne treba nam da bismo uništili jedno oružje i kupili novo, savremenije i pri tom američko.

Autorica je građanska aktivistkinja i mirovnjakinja

U CRNOJ GORI

Evropska regionalna konferencija Interpola

U godini koja je pred nama u Crnoj Gori će biti organizovana jedna od najznačajnijih konferencija Interpola - Evropska regionalna konferencija. U pitanju je najznačajnija Konferencija nakon Generalne skupštine Interpola

Evropska regionalna konferencija Interpola bi trebala biti održana krajem maja 2010. godine u Crnoj Gori.

„Obzirom da je Evropska regionalna konferencija od strateškog značaja za Crnu Goru, ne samo sa policijskog aspekta u smislu jačanja međunarodne policijske saradnje, već i sa aspekta turističke i kulturne promocije Crne Gore, u organizaciji Uprave policije, već je formiran organizacioni odbor, na čelu sa rukovodiocem NCB Interpola, u kojem su zastupljeni predstavnici Uprave policije, Ministarstva

Crnogorski policajci u centru Interpola

Policijски službenici Božidar Popović i Dejan Radusinović su postali oficiri za vezu u sjedištu Interpola , odnosno SECI centra. Ovo je prvi put da službenici za vezu crnogorske policije odlaze u sjedište Interpola na dužnost.

Ovim je, tvrde u Upravi policije, ukazana čast državi, policijskoj organizaciji i sistemu bezbjednosti da ima svoje predstavnike u relevantnim međunarodnim policijskim organizacijama. Popović je imenovan na dužnost Specijalnog oficira za širenje Interpolovih servisa za Evropu u sjedištu Interpola u Lionu, a Radusinović će obavljati dužnost policijskog oficira za vezu u SECI centru u Bukureštu.

U Upravi policije vjeruju da će upućivanje policijskih oficira za vezu u Interpol i SECI centar - doprinijeti jačanju ugleda Crne Gore i potvrditi njenu značajnu partnersku ulogu u borbi protiv bezbjednosnih rizika i opasnosti i jačanju bezbjednosnog ambijenta u regionu.

unutrašnjih poslova, Ministarstva inostranih poslova, Ministarstva turizma i Nacionalne turističke organizacije. Oni će se starati o pripremama i organizaciji ovako značajnog skupa“, kaže za „Bezbjednost“ **Dejan Đurović**, šef NCB Interpola u Crnoj Gori.

On pojašnjava kako je u maju ove godine, na 38. Interpolovoj Evropskoj regionalnoj konferenciji koja je održana u San Marinu, crnogorska delegacija istakla zvaničnu kandidaturu za domaćina 39-te Evropske regionalne konferencije. „Naša nominacija je“, kaže Đurović, „naišla na punu i bezrezervnu podršku Generalnog sekretara Interpola, g-dina **Ronald K. Noblea**, kao i delegata svih prisutnih evropskih država učesnica, što je rezultiralo prihvatanjem crnogorske kandidature aklamacijom“.

„Prihvatanjem crnogorske kandidature, Generalni sekretarijat Interpola je još jednom odao priznanje Upravi policije Crne Gore za postignute rezultate za tri godine postojanja, i ukazao povjerenje za organizovanje ovako značajnog Interpolovog događaja“, objašnjava Đurović. Prva Evropska regionalna konferencija je održana u Rimu, u maju 1966. godine, a druga 1970. godine u Francuskoj.

DEJAN ĐUROVIĆ:
„Prihvatanjem crnogorske kandidature, Generalni sekretarijat Interpola je još jednom odao priznanje Upravi policije Crne Gore za postignute rezultate za tri godine postojanja, i ukazao povjerenje za organizovanje ovako značajnog Interpolovog događaja“

Sa konferencije u San Marinu

Od 1970. do 1976. godine, konferencije su se održavale svake dvije godine, a od 1976. godine, Evropske regionalne konferencije se održavaju godišnje.

Na Evropskoj regionalnoj konferenciji se definišu i sprovode prioriteti koji se tiču Evrope, i na pomenutoj konferenciji bira se Interpolov organ (Evropski komitet) koji je zadužen za implementaciju odluka na području Evrope.

Evropska regionalna konferencija je sastanak gdje se dogovaraju i definišu strateške i operativne odluke u pogledu jačanja međusobne saradnje među državama Evrope, analizira se situacija sa aspekta kriminala, definišu se konkretni projekti i aktivnosti usmjereni na preventivno i represivno djelovanje protiv kriminala u Evropi, analiziraju aktivnosti, definišu i rješavaju identifikovani problemi u radu. Konačnu riječ prilikom usvajanja određenih preporuka i planova imaju delegati prisutni na konferenciji. „Odluke se donose većinom glasova prisutnih delegata. Svaka država, bez obzira na veličinu i broj stanovnika, ima jedan glas“, objašnjava Đurović.

Pojašnjava kako na osnovu pravila Interpola, definisanih Statutom Interpola, Evropska regionalna konferencija može donositi odluke koje se tiču aktivnosti vezanih za aspekt kriminaliteta i policijskih strategija u regionu. Radne grupe

koje se mogu formirati shodno odlukama Evropske konferencije, mogu biti sačinjene od predstavnika policijskih službi na operativnom i strateškom nivou, i dužne su o svom radu podnijeti izvještaj na Evropskoj konferenciji. Na Evropskoj regionalnoj konferenciji se predlažu i usvajaju preporuke, koje se nakon toga u formi rezolucija mogu kandidovati Generalnoj skupštini na usvajanje, kao najvećem tijelu Interpola.

R.B.

Individualna prošlost – zajednička budućnost

Crna Gora će se postepeno približiti NATO-u i, ja vjerujem, Evropskoj uniji, te izgraditi onu vrstu trajne demokratije koja je privilegija ostalih članica NATO-a

Kako biste objasnili građanima Crne Gore – zašto je za Crnu Goru, a posebno za njenu vojsku, dobro da budu bliži NATO?

Adm. Stavridis: Došlo je do jasnog napretka u bezbjednosnoj situaciji na Balkanu tokom posljednje dvije decenije, i NATO može da bude ponosan na svoju ulogu u tome što je to učinjeno mogućim. NATO se na kraju umiješao da bi okončao krvoproliće i sukob, obezbijedio bezbjednost i stabilnost i stvorio sredinu pogodnu za korjenu rekonstrukciju i pomirenje među zaraćenim stranama.

Mi vjerujemo da je evroatlantska integracija najbolja garancija trajne stabilnosti u regionu. Dvije zemlje regiona – Hrvatska i Albanija – pridružile su se NATO-u početkom ove godine, a vrata NATO-a ostaju otvorena za demokratije koje su voljne i sposobne da daju doprinos evroatlantskoj bezbjednosti. Crna Gora je ušla u intenzivirani dijalog sa NATO-om, u skladu sa svojom željom da se integriše u Alijansu. Crna Gora je sa uspjehom sprovela reforme u širokom spektru oblasti ali još uvijek ima dosta posla da se obavi. Ove reforme su od suštinskog značaja za evroatlantske integracije.

Rekavši ovo, kada je riječ o pitanju crnogorskog eventualnog članstva u NATO i konkretnih dobrobiti koje bi ono moglo donijeti, to je pitanje na koje odgovor moraju dati vaši građani i njihovi izabrani predstavnici. Ovo nije slučaj samo sa Crnom Gorom: građani i političari 12 drugih zemalja tražili su i dobili članstvo u NATO, od hladnog rata na ovamo. Zbog toga je i važna temeljna i živa javna rasprava o ovom pitanju. Mogu samo da kažem da članstvo u najuspješnijem sistemu kolektivne bezbjednosti može jednoj zemlji da donese samo brojne prednosti.

Kako saveznici gledaju na dosadašnji učinak Crne Gore i, po vašem mišljenju, šta bi trebalo da se poboljša i na šta bi Crna Gora morala posebno da se fokusira?

Adm. Stavridis: Veoma smo zadovoljni posvećenošću Crne Gore, ritmom njenog vojnog razvoja i rezultatima koje je do sad postigla. Sa vojne tačke gledišta, Crna Gora je puno toga uradila za kratak vremenski period, od svoje nezavisnosti, i postaje jak i pouzdan partner

Veoma smo zadovoljni posvećenošću Crne Gore, ritmom njenog vojnog razvoja i rezultatima koje je do sad postigla. Sa vojne tačke gledišta, Crna Gora je puno toga uradila za kratak vremenski period, od svoje nezavisnosti, i postaje jak i pouzdan partner Sjedinjenih Američkih Država i Alijanse. Međutim, Vojska Crne Gore, kao mlada institucija, treba da nastavi sa ovim reformama i da unaprjeđuje svoje profesionalne standarde

Sjedinjenih Američkih Država i Alijanse. Međutim, Vojska Crne Gore, kao mlada institucija, treba da nastavi sa ovim reformama i da unaprjeđuje svoje profesionalne standarde. Dalji napredak u ovim i, uopšte, reformama koje nisu vezane za vojsku, kao što su izgradnja demokratskih institucija i jačanje vladavine prava, ostaje stalni zadatak. Ostajući posvećena ovom putu, Crna Gora će se postepeno približiti NATO-u i, ja vjerujem, Evropskoj uniji, te izgraditi onu vrstu trajne demokratije koja je privilegija ostalih članica NATO-a.

Svaka zemlja, bez obzira na svoju veličinu, može da doprinese misiji Alijanse. Sve partnerske i druge nacije koje su prisutne u Avganistanu, tamo daju važan doprinos. Ja mislim da to što je Crna Gora, još uvijek zemlja u razvitku, odlučila da se pridruži misiji u Avganistanu šalje snažnu poruku. Mislim da to pokazuje da crnogorski narod shvata da su naši bezbjednosni interesi usko povezani. To takođe pokazuje da dijelimo zajedničke vrijednosti, a među njima i ubjeđenje da moramo da se ujediniamo u borbi protiv terorizma

Crnogorska Vojska se priprema za Avganistan. Kakav doprinos može da da jedinica od 25 ljudi operacijama ISAF? Za armiju koja nema iskustva u takvim operacijama, šta je, po vašem mišljenju, najvažnije?

Adm. Stavridis: Svaka zemlja, bez obzira na svoju veličinu, može da doprinese misiji Alijanse. Sve partnerske i druge nacije koje su prisutne u Avganistanu, tamo daju važan doprinos. Ja mislim da to što je Crna Gora, još uvijek zemlja u razvitku, odlučila da se pridruži misiji u Avganistanu šalje snažnu poruku. Mislim da to pokazuje da crnogorski narod shvata da su naši bezbjednosni interesi usko povezani. To takođe pokazuje da dijelimo zajedničke vrijednosti, a među njima i ubjeđenje da moramo da se ujediniamo u borbi protiv terorizma.

Isto tako, vjerujem da crnogorska vojska ima dugu tradiciju, a crnogorski vojnici imaju prilično iskustvo u nekoliko oblasti, kao što su planinske operacije. Zdužene operacije, kao što je operacija ISAF, skupljaju na jednom mjestu i imaju korist od iskustava oružanih snaga svih zemalja koje u njoj učestvuju, tako da svaka članica koalicije može da da doprinos, na osnovu onih oblasti u kojima je stručna. Siguran sam da će Crna Gora biti vrijedan član tih snaga i da će vaši vojnici, zajedno sa NATO saveznicima i drugim partnerima, uz koje će učestvovati u misiji, moći da uče jedni od drugih.

Kakav gledate na činjenicu da su saveznici bombardovali Crnu Goru 1999. godine i da su tada poginuli i neki civili?

Adm. Stavridis: NATO intervencija u bivšoj Saveznoj Republici Jugoslaviji bila je nešto što niko od nas nije želio ali je bilo neophodno, u odnosu na ono što je tada činio režim Slobodana Miloševića. Tragično je to što je tadašnja vlada SRJ činila zločine protiv sopstvenih građana i oglašivala se o stalno ponavljana upozorenja međunarodne zajednice. Odluku da se vojno interveniše donijelo je 19 demokratskih zemalja, u pokušaju da se zaustavi masovno kršenje prava kosovskih Albanaca od strane režima u Beogradu. NATO je učinio sve što je bilo u njegovoj moći da izbjegne civilne žrtve ali, kao što svi znamo, bilo je slučajeva kada nije uspio u tome, uključujući tu i one koji su se desili u Crnoj Gori. Nikada nećemo zaboraviti ove tragedije i razumijemo kako je to sjećanje još uvijek bolno za mnoge ljude.

...nastavak sa prethodne strane

Mi vjerujemo da je evroatlantska integracija najbolja garancija trajne stabilnosti u regionu. Dvije zemlje regiona – Hrvatska i Albanija – pridružile su se NATO-u početkom ove godine, a vrata NATO-a ostaju otvorena za demokratije koje su voljne i sposobne da daju doprinos evroatlantskoj bezbjednosti. Crna Gora je ušla u intenzivirani dijalog sa NATO-om, u skladu sa svojom željom da se integriše u Alijansu. Crna Gora je sa uspjehom sprovela reforme u širokom spektru oblasti ali još uvijek ima dosta posla da se obavi. Ove reforme su od suštinskog značaja za evroatlantske integracije

Ali, isto tako nećemo nikada zaboraviti ni to da ovu misiju NATO niti je odabrao niti je želio već nam je ona prije bila nametnuta od strane jednog brutalnog i nedemokratskog režima.

Nadam se da, na osnovu ovog iskustva i potrebe za daljom kooperacijom i izgradnjom uzajamnog povjerenja, NATO i ostale zemlje regiona mogu sa optimizmom da gledaju u budućnost. Ne smijemo dozvoliti da naša zajednička budućnost bude talac naših individualnih prošlosti.

R.B.

Crna Gora pozvana u Akcioni plan za članstvo u NATO

NATO, za razliku od EU, nema jasno definisane kriterijume za ulazak neke zemlje u punopravno članstvo. U Studiji o proširenju NATO-a utvrđeni su uslovi koje bi potencijalna zemlja članica trebala ispunjavati. Prema ovom dokumentu svaka zemlja u trenutku primanja se obavezuje da prihvati politiku i pravila koju su usvojile već postojeće članice Saveza

mr. sc.
**Nusret
Hanjalić**

Crna Gora je pozvana u Akcioni plan za članstvo (eng. Membership Action Plan, MAP) na Sastanku ministara inostranih poslova NATO, koji je održan 03. i 04. decembra 2009. godine. Poziv u MAP za Crnu Goru predstavlja priznanje napretka u reformi odbrane i ohrabrenje za dalje aktivnosti na putu do punopravnog članstva. Ulaskom u MAP, Crna Gora dobija status kandidata za punopravno članstvo. Kroz učešće u MAP, Crnoj Gori će biti pružena pomoć za dostizanje potrebnih sposobnosti za preuzimanje obaveza iz članstva u NATO.

Na samitu u Vašingtonu 1999. godine, NATO je osnovao MAP kako bi savjetom, pomoći i praktičnom podrškom pomogao zemljama partnerima koje žele postati punopravne članice. Devet zemalja je odmah na početku pristupilo u MAP: Albanija, Bugarska, Estonija, Letonija, Litvanija, Rumunija, Slovačka, Slovenija i bivša jugoslavenska Republika Makedonija. Hrvatska je pristupila 2002. godine. Sedam zemalja: Bugarska, Estonija, Letonija, Litvanija, Rumunija, Slovačka i Slovenija, je bilo pozvano na samitu u Pragu 2002. godine, da započnu pregovore, a pridružile su se NATO-u u martu 2004. godine. Albanija i Hrvatska su pristupile NATO u aprilu 2009. godine. Trenutno, u MAP učestvuje Makedonija. MAP predstavlja politiku NATO „otvorenih vrata“ i pomaže partnerima u pripremama za ispunjavanje ciljeva i

prioriteta za članstvo u NATO, kroz: političko-ekonomska pitanja, vojno-odbrambena pitanja, pitanja resursa odbrane, bezbjednosna pitanja i pravna pitanja. Učešće neke zemlje u MAP ne garantuje članstvo u NATO, niti MAP predstavlja listu zadataka koju bi država učesnica trebalo da ispuni. U duhu Partnerstva za mir (PzM), MAP ima princip da se države same opredjeljuju kojom će brzinom ići prema članstvu u Savezu. Država učesnica sama bira prioritete elemente MAP, ciljeve, zadatke i rokove na godišnjem nivou i objedinjuje ih u svoj Godišnji nacionalni plan priprema (eng. Annual National Plan, ANP). Na kraju svakog godišnjeg ciklusa podnosi se izvještaj Savezu o napretku svih država učesnica MAP, na redovnom proljećnom sastanku Sjevernoatlantskog savjeta na nivou ministara inostranih poslova i odbrane. Taj izvještaj predstavlja osnovu za dalju diskusiju između Sjevernoatlantskog savjeta i države koja želi da se priključi Savezu.

Kroz učešće u MAP, država kandidat bi trebala da izgradi političke sposobnosti koje podrazumjevaju spremnost da ispuni političke zahtjeve navedene u Studiji o proširenju NATO i drugim relevantnim dokumentima: poštovanje osnovnih principa sadržanih u Vašingtonskom ugovoru (demokratija, individualne slobode i ljudska prava); prihvatanje NATO kao zajednice država sa sličnim idejama, stavovima ili interesima udruženih u cilju kolektivne odbrane i očuvanja mira i bezbjednosti, gdje svaka država doprinosi bezbjednosti i odbrani i od čega sve imaju korist; posvećenost principima, ciljevima i izjavama sadržanim u Okvirnom dokumentu Partnerstva za mir; ulaganje napora u izgradnju konsenzusa u NATO-u po svim pitanjima; uzimanje punog učešća u procesu konsultacija i donošenja odluka o političkim i bezbjednosnim pitanjima u interesu NATO; slanje predstavnika u NATO; doprinos budžetu NATO na osnovama dogovorenog načina raspodjele; učešće u razmjeni tajnih podataka, primjenu NATO bezbjednosnih pravila i procedura; prihvatanje dokumenata koji određuju osnovu postojeće politike NATO; privrženost i poštovanje normi i principa razvijenih u okviru OEBS-a, uključujući rješavanje etničkih i teritorijalnih sporova na miran način; privrženost unaprijeđenju stabilnosti i blagostanja kroz ekonomske slobode, socijalnu pravdu i očuvanje životne sredine; uspostavljanje odgovarajuće demokratske i civilne kontrole oružanih snaga. Pored toga, država kandidat treba da izgradi i vojne sposobnosti, u cilju pružanja doprinosa kolektivnoj odbrani i misijama NATO. Te sposobnosti podrazumjevaju ispunjavanje vojnih standarda: dostizanje interoperabilnosti u oblastima komandovanja i kontrole, operacija, civilno-vojne saradnje, informacionih operacija i jedinica za borbenu podršku, logistiku i zaštitu snaga. MAP nudi usaglašen skup ciljeva podjeljenih u navedenih pet poglavlja, koji bi trebalo da pomognu državama kandidatima da izvrše reformu sistema odbrane, neophodnu za povećanje sposobnosti koje doprinose kolektivnoj odbrani i misijama NATO, ali i nacionalnoj

bezbjednosti. Takođe, svaki kandidat, pored određivanja resursa za ispunjavanje zahtjeva kolektivne odbrane, trebalo bi da garantuje bezbjednost tajnih podataka i obezbjedi kompatibilnost domaćeg zakonodavstva sa važećim aranžmanima i sporazumima u NATO.

Najznačajniju podršku sprovođenju ovih ciljeva pružaju mehanizmi Partnerstva za mir: Proces planiranja i revizije, Koncept operativnih sposobnosti i Individualni program partnerstva. Najveći doprinos MAP je u pristupu prema političkim i civilno-vojnim reformama, spoljnoj i bezbjednosnoj politici, javnoj podršci za troškove odbrane i izgradnji kapaciteta, koji proističu iz opredjeljenosti za kolektivnu odbranu. Uspješnost uticaja MAP na reformu sektora bezbjednosti i efikasnije uključivanje neke države u strukturu Alijanse u velikoj mjeri zavisi od koordinacije i efikasnosti svih odgovornih vladinih struktura te države u ovom procesu.

Rezultati reformi koji su podržali aplikaciju Crne Gore za MAP

NATO, za razliku od EU, nema jasno definisane kriterijume za ulazak neke zemlje u punopravno članstvo. U Studiji o proširenju NATO-a utvrđeni su uslovi koje bi potencijalna zemlja članica trebala ispunjavati. Prema ovom dokumentu svaka zemlja u trenutku primanja se obavezuje da prihvati politiku i pravila koju su usvojile već postojeće članice Saveza. Osim toga, države se obavezuju na mirno rješavanje etničkih sukoba ili spoljno-teritorijalnih nesuglasica prije pristupanja članstvu, uspostavljanje odnosa prema nacionalnim manjinama u saglasnosti sa smjernicama OEBS-a i mogućnost vojnog doprinosa zajedničkoj odbrani i mirovnim operacijama.

Prilikom utvrđivanja kandidature za MAP, od svake zemlje se traže određeni rezultati reformi u svih pet oblasti djelovanja u MAP.

U oblasti političko-ekonomskih pitanja, Crna Gora je kroz svoja konceptualno-pravna dokumenta izrazila spremnost da preuzme obaveze u okviru Vašingtonskog ugovora, Studije o proširenju NATO-a, Strateškog koncepta NATO, Povelje UN i Kodeksa OEBS-a. U odredbama Ustava Crne Gore, Strategije nacionalne bezbjednosti i Strategije odbrane Crne Gore, Zakona o odbrani

i Zakona o Vojski Crne Gore, prihvaćeni su stavovi gore pomenutih dokumenata.

Ovim Crna Gora prihvata: načelo demokratije, individualnih sloboda; rješavanje svojih međunarodnih sporova mirnim putem; demonstrira opredjeljenje za vladavinu prava i ljudska prava; rješavanje etničkih sporova i unutrašnjih sporova mirnim putem u skladu sa principima OEBS-a; suzdržavanje od prijetnje silom ili upotrebe sile; uspostavljanje demokratske i civilne kontrole

Vojske Crne Gore, Policije i bezbjednosnih službi; da će doprinositi razvoju prijateljskih međunarodnih odnosa, kroz unaprijeđenje stabilnosti i dobrobiti; unaprijeđenje ekonomskih sloboda, socijalne pravde i zaštite životne sredine. Crna Gora nema otvorena pitanja ni sa jednom zemljom, uspostavila je dobrosusjedske odnose, aktivno učestvuje u regionalnim inicijativama i promoter je stabilnosti regiona. Dalji integrativni procesi u NATO i EU još će više učvrstiti njene međunarodne pozicije.

U pogledu odbrambenih i vojnih pitanja, Crna Gora je postigla potpuno učešće u PzM. U okviru Procesu planiranja i revizije uspješno implementira paket od 32 partnerska cilja. U organizacionom pogledu uspješno funkcionise saradnja sa sjedištem NATO preko Misije Crne Gore pri NATO. Za doprinos podrške miru, Ministarstvo odbrane i Vojska Crne Gore su preduzeli sveobuhvatne mjere koje će obezbjediti sprovođenje završnih priprema prijavljenih jedinica za NATO vođene operacije. Crna Gora je uspostavila mehanizme za efikasnu civilnu kontrolu nad snagama bezbjednosti i bezbjednosnim službama, kako u izvršnom tako i u zakonodavnom dijelu. U toku je izrada predloga Zakona o parlamentarnom nadzoru u oblasti bezbjednosti i odbrane. Skupština Crne Gore ima Odbor za bezbjednost i odbranu, kao izvršni organ parlamentarnog nadzora. Rad na izradi Strategijskog pregleda odbrane je u završnoj fazi. On će biti osnovni dokument na osnovu koga će se sprovesti dalja reforma Vojske Crne Gore, kojom će se organizovati moderne, mobilne i uvježbane jedinice spremne za izvršavanje misija i zadataka, a time i za članstvo u NATO savezu.

Ministarstvo odbrane je, prema standardima zemalja u NATO, pripremila uvođenje sistema planiranja, programiranja i budžetiranja, kako bi postigli održivo finansiranje Vojske i obezbjedili modernizaciju i obuku Vojske. Izvršena je preraspodjela budžeta za odbranu na troškove za personal, tekuće izdatke i kapitalne izdatke. Sistem planiranja, programiranja i budžetiranja će omogućiti sposobnosti potrebne i za preuzimanje obaveza kolektivne odbrane. U oblasti resursa, Crna Gora treba obezbjediti dovoljna finansijska sredstva za održavanje Vojske.

Jedan od uslova koji je Crna Gora morala ispuniti u procesu integracija je bezbjednost informacija, što je podrazumjevalo: stvaranje institucionalnog okvira, odnosno osnivanje Direkcije za zaštitu tajnih podataka i uspostavljanje Centralnog registra tajnih podataka, u skladu sa NATO standardima; stvaranje normativnih pretpostavki za uređenje oblasti tajnih podataka i uspostavljanje sistema dozvola za pristup tajnim podacima. Ispunjenje ovih uslova rezultiralo je sertifikovanjem Sporazuma o bezbjednosti informacija između Crne Gore i NATO, u novembru 2008. godine. Sertifikovanjem sporazuma Crnoj Gori je omogućen pristup

Na samitu u Vašingtonu 1999. godine, NATO je osnovao MAP kako bi savjetom, pomoći i praktičnom podrškom pomogao zemljama partnerima koje žele postati punopravne članice. Devet zemalja je odmah na početku pristupilo u MAP: Albanija, Bugarska, Estonija, Letonija, Litvanija, Rumunija, Slovačka, Slovenija i Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija

NATO tajnim podacima, do i uključujući nivo „tajno“, što predstavlja još jedan korak u napretku Crne Gore na njenom putu evroatlantskih integracija.

U oblasti pravnih pitanja Crna Gora je izradila važna dokumenta koja omogućavaju reformu sistema odbrane i približavanje NATO-u. Odredbe Ustava Crne Gore; Zakona o odbrani; Zakona o Vojski Crne Gore, Zakona o upotrebi jedinica Vojske Crne Gore u međunarodnim snagama i učešću pripadnika civilne zaštite, policije i zaposlenih u organima državne uprave u mirovnim misijama i drugim aktivnostima u inostranstvu; Zakona o parlamentarnom nadzoru u oblasti bezbjednosti i odbrane biće predmet utvrđivanja kompatibilnosti sa važećim aranžmanima i ugovorima u NATO. U konačnoj kategoriji pravnih pitanja, Crna Gora mora obezbijediti da ne postoje ustavne ili druge zakonske prepreke za Crnu Goru da se pridruži Savezu (mogućnost razmjještaja snaga u inostranstvu, stacioniranje snaga NATO i EU u Crnoj Gori, sposobnost Crne Gore da ispuni obaveze iz člana 5 Vašingtonskog ugovora). Brzina pristupanja u članstvo NATO zavisice od rezultata reforme i sticanja sposobnosti preuzimanja obaveza iz

članstva. Do sada postignuti rezultati u reformi odbrane i bezbjednosti učinili su Crnu Goru kredibilnom članicom Partnerstva za mir. Usvajanje i implementacija standarda NATO-a treba biti značajan korak prema potencijalnom članstvu u EU. Međutim, Crna Gora se neće zaustaviti na tome, nego teži prema punopravnom članstvu u NATO-u. Zbog toga je predsjednik Vlade Crne Gore 5. novembra 2008. godine u Briselu generalnom sekretaru NATO predao aplikaciju za MAP, kao sljedeći korak u procesu za punopravno članstvo.

Crna Gora vidi MAP kao instrument koji će joj pomoći u procesu približavanja NATO-u i cijelom spektru procesa i aktivnosti u državi, usmjerenih na stvaranje efikasnog okvira državne administracije. U tom kontekstu posebno se misli na reformu bezbjednosnog i odbrambenog sistema, odnosno na reformu Vojske, prema potrebama budućeg NATO članstva.

Odlučujući elementi za poziv Crne Gore u MAP

Odluke o pozivu zemljama u MAP i otpočinjanje pregovora o pridruživanju NATO-u donese se u NATO konsenzusom od slučaja do slučaja. Mediji su prije decembarskog ministarskog sastanka NATO iznosili stavove pojedinih članica o „eventualnom“ problemu u vezi poziva Crne Gore za MAP. Prema ovim izvorima, stavovi Turske i baltičkih zemalja nisu bili podudarni sa pozivom Crne Gore u MAP. Turska je svoj stav gradila na osnovu statusa Bosne i Hercegovine i njenog prijema u MAP, a baltičke zemlje su smatrale da poziv u MAP zaslužuju Ukrajina i Gruzija. NATO poziva u MAP stabilne, demokratski orjentisane zemlje koje su sprovele određeni nivo potrebnih reformi za članstvo i jasno izrazile strateški prioritet za članstvo u NATO. Nesumnjivo je da su Ukrajina, Gruzija i Bosna i Hercegovina čvrsto opredjeljene za članstvo, izvršile su potrebne reforme u različitim oblastima i daju značajan doprinos NATO vođenim operacijama podrške miru. Ipak, sve ove zemlje, nažalost, imaju krize čije brzo okončanje nije izvjesno. Bosna i Hercegovina ni 14 godina nakon upostavljanja mira nije stabilno društvo sa potrebnim funkcionisanjem zajedničkih državnih institucija. Mehanizmi za razbijanje jedinstvene države su još prisutni. Ukrajina i Gruzija dijele granicu sa Rusijom, koja se protivni proširenju NATO na ove dvije zemlje. Ukrajina ima sa Rusijom i problem „gasne krize“, a Rusija je priznala otcjepljene gruzijske pokrajine sa ruskom većinom, Abhaziju i Osetiju.

Crna Gora je stabilna država kada je u pitanju bezbjednost, čvrsto opredjeljena za evroatlantske integracije sa značajnim rezultatima reformi. Njena politika dobrosusjedstva i aktivno učešće u regionalnim inicijativama daju doprinos stabilizaciji regiona, pa je postala promoter mira u regionu. U oblasti reformi za prilagođavanje države članstvu u NATO, u Briselu je ocjenjeno da su Vlada Crne Gore i Misija pri NATO uradili za dvije godine veliki posao, za koji je drugim državama bilo potrebno mnogo više vremena. U oblasti vojnih reformi, pokazala se kao aktivni učesnik u programu Partnerstvo za mir.

Za poziv Crne Gore u MAP odlučujuće su uticali njena politika evroatlantskih integracija, napredak u sveobuhvatnoj reformi prilagođavanja prema standardima NATO i učešće u regionalnim inicijativama i saradnji. Učešćem u MAP, Crna Gora će razviti sposobnosti za nacionalne potrebe i buduću ulogu u NATO.

Autor je magistar političkih nauka, zaposlen u Ministarstvu odbrane Crne Gore. Stavovi iznijeti u ovom članku izražavaju lični stav autora i ne moraju nužno predstavljati zvanične stavove Ministarstva odbrane Crne Gore

Mađarska iskustva

Novembar je 37 pripadnika Vojske Crne Gore provelo u Mađarskoj. Naporan rad, obuka i provjera znanja i vještina samo su priprema za ono što ih čeka u Avganistanu

Na obuci od 2. do 28. novembra u trening centru Oružanih snaga Mađarske u Taborfalvi bilo je 37 pripadnika Vojske Crne Gore. O tome kako su se pripremali za odlazak u ISAF misiju za „Bezbjednost“ govori major **Saša Jovanović**. „Nakon odluke Skupštine Crne Gore o upućivanju pripadnika Vojske Crne Gore u misiju ISAF u Avganistanu, Ministarstvo odbrane Crne Gore i Generalštab Vojske Crne Gore preduzeli su niz koraka u pripremi za izvršenje ovog veoma složenog, a u isto vrijeme i veoma značajnog zadatka“, objašnjava Jovanović.

On kaže kako je u sklopu priprema organizovano više uzajamnih posjeta delegacija Vojske Crne Gore i zemalja partnera, Republike Mađarske i SR Njemačke, kada je i konačno odlučeno da će crnogorski kontigent biti upućen u sastav mađarskog rekonstrukcijskog tima za obnovu u bazi „Pannonia“ u Pol-e Khomri.

Početkom oktobra delegacija Vojske Crne Gore je boravila u Avganistanu kako bi se i sami uvjerali kakva je situacija u bazi, gdje će crnogorski kontigent biti razmješten.

„S obzirom da je obuka pripadnika crnogorskog kontigenta počela u avgustu 2008. godine, kao finalni dio tog procesa je zajednička obuka sa mađarskim kontigentom, koji će u isto vrijeme, sa crnogorskim kontigentom boraviti u Avganistanu. Na obuci od 2. do 28. novembra u trening centru Oružanih snaga R. Mađarske u Taborfalvi bilo je 37 pripadnika Vojska Crne Gore“, priča major Jovanović.

Sama obuka je koncipirana tako, da se u što je moguće realnijim uslovima, koji vladaju u Avganistanu, svi pripadnici kontigenta uvježbaju za sve moguće situacije, koje ih mogu zadesiti u misiji. Za tu svrhu su izgrađeni i posebni objekti koji u velikoj mjeri podsjećaju na objekte u Avganistanu.

Obuka je koncipirana tako, da se u što je moguće realnijim uslovima, koji vladaju u Avganistanu, svi pripadnici kontigenta uvježbaju za sve moguće situacije, koje ih mogu zadesiti u misiji. Za tu svrhu su izgrađeni i posebni objekti koji u velikoj mjeri podsjećaju na objekte u Avganistanu

Obuka se sastoji iz četiri dijela i podijeljena je u četiri sedmice obuke.

Prvi dio čini obuka u gađanju iz svih vrsta naoružanja koja se koriste u samoj misiji - automatske puške, pištolji, puškomitraljezi, ručni bacači granata, kao i bacanje ručnih bombi. Ovaj dio obuke su već, završili svi pripadnici Vojske Crne Gore, koji su bili na obuci. Komanda centra je vojnike iz Crne Gore, objašnjava Jovanović, ocijenila najvišim ocjenama.

Drugi dio obuke je teoretski dio i sastoji se od predavanja, raznih prezentacija i upoznavanja sa pravilima i propisima, koji vladaju u bazi, kao i upoznavanje sa običajima i kulturom Avganistanana. Ovaj dio obuke će biti realizovan od strane mađarskih oficira, koji iza sebe imaju jednu ili dvije rotacije u Avganistanu.

Treća sedmica je bila rezervisana za pripremu i uvježbavanje obezbjeđenja baze, zadatak koji će pripadnici crnogorskog kontigenta i realizovati u Avganistanu.

U četvrtoj sedmici je završni, ali i najvažniji dio obuke, jer se tada izvodila vježba, za koju su stvoreni realni uslovi

kakvi vladaju u Avganistanu. Pripadnici oba kontigenta (crnogorskog i mađarskog) organizovali su sistem rada, kakav je u bazi u Avganistanu i bili su tokom vježbe izloženi svim mogućim situacijama, koje ih mogu čekati u misiji.

Tokom obuke pripadnicima oba kontigenta pridružilo se i šest pripadnika Oružanih snaga Republike Hrvatske, koji u bazi izvršavaju zadatke iz oblasti vojne policije.

„Obuka se realizuje dosta brzim tempom, iziskuje velika naprezanja ljudstva, posebno, ako se uzmu u obzir svakodnevnice kiše.

Međutim, ni to ne predstavlja nikakav problem, jer su vremenske prilike i u Crnoj

Major Saša Jovanović: „Veliku radost, u rijetkim pauzama obuke, predstavlja druženje sa mađarskim kolegama, kada se svima pruža odlična prilika da se bolje upoznaju sa ljudima sa kojima će dijeliti i dobro i zlo tokom šestomjesečnog angažovanja u Avganistanu. To je ujedno i prilika da se razmijene iskustva, nauči nešto od svojih kolega, kao i da se vježba i usavršava znanje engleskog jezika, koji je zvanični jezik u misiji“

Gori iste, tako da su crnogorski vojnici na to navikli“, kaže major Saša Jovanović.

No, sem napornog rada ima i druženja. „Veliku radost, u rijetkim pauzama obuke, predstavlja druženje sa mađarskim kolegama, kada se svima pruža odlična prilika da se bolje upoznaju sa ljudima sa kojima će dijeliti i dobro i zlo tokom šestomjesečnog angažovanja u Avganistanu. To je ujedno i prilika da se razmijene iskustva, nauči nešto od svojih kolega, kao i da se vježba i usavršava znanje engleskog jezika, koji je zvanični jezik u misiji“, kaže Jovanović.

Crnogorski vojnici koji su bili na obuci u Mađarskoj puni su hvale za njihove kolege i domaćine. Pričaju kako su im prve subote boravka u Mađarskoj, nakon naporne radne nedjelje pripremili tzv. „ice-breaker“. Pripadnici Vojske Crne Gore su tada imali priliku da umjesto tradicionalnog vojničkog pasulja kakav se već decenijama jede na našim prostorima probaju tradicionalni mađarski gulaš. Vojnički, naravno. Sve to uz pivo i „palinku“.

„Posmatrajući sve te vojnike iz više zemalja, kako okupljeni oko vojničkog kazana, bezbrižno razgovaraju o svojim

porodicama, svakodnevnom životu, uče jedni druge osnovama svog jezika, stiže se utisak kako su oni već postali jedna velika porodica i da im svi problemi i izazovi koji ih čekaju i misiji neće teško pasti“, tvrdi Jovanović.

Pripadnici Vojske Crne Gore koji će putovati u Avganistan treba da daju svoj doprinos miru u svijetu i razmjene iskustva sa kolegama sa kojima će se susrijetati. Put u Mađarsku bio je korisno iskustvo. R.B.

Obuka po najvišim standardima

Dejl Kenedi i Džordž Konrad su penzionisani narednici (u rangu zastavnika prve klase) američkih kopnenih snaga. Trenutno se nalaze u Crnoj Gori gdje pripremaju I obučavaju pripadnike Vojske Crne Gore koji se spermaju da početkom 2010. godine odu u Avganistan.

Njihovo profesionalno iskustvo je veliko. Iza njih su godine aktivne službe i obuke vojnika u kopnenim snagama SAD, služba u borbenim zonama, uključujući Vijetnam, Panamu, Granadu, Irak i Afganistan. Obojica su kvalifikovani armijski Rendžeri, padobranski stručnjaci, eksperti za ratovanje i boravak u džungli, a narednik (u penziji) Kenedi je i kvalifikovani Pathfinder (specijalna jedinica čiji je zadatak priprema terena u neprijateljskoj pozadini za dejstvo glavnih snaga, bilo kopnenih bilo vazdušnih); uz to, obojica su prošli čitav niz pješadijskih i kurseva obuke za specijalne operacije, diplomirali su sa američke Akademije za narednike (u rangu zastavnika prve klase); poslije 31 godine službe sa armijskim Rendžerima, narednik (pensionisani) Konrad je ušao u dvoranu slavnih armijskih Rendžera. Služili su na pozicijama za narednike svog ranga kroz čitavu armijsku strukturu – narednik (pensionisani) Konrad pensionisao se kao glavni podoficir Pješadijske škole i centra za obuku američkih kopnenih snaga, u Fort Beningu, u Džordžiji...

Obučavali su vojne snage u Hrvatskoj, Makedoniji i trenutno ih obučavaju u Crnoj Gori. Kao dio projekta Obuke u podršku miru, u Africi, za nacije Afričke Unije, razvili su i sproveli Obuku u podršku miru za vojne snage Ruande, Demokratske Republike Kongo, Nigerije, Ugande, Tanzanije, Kuvajta, Iraka i Avganistana.

Komentar menadžera programa MPRI za Crnu Goru, Džeka Pitrija: „Ako bi moja djeca morala da idu u borbu, pošto sam i sam bio u borbi, želio bih da ih obučavaju najbolji, oni ljudi koji posjeduju tačno ona znanja i iskustva kakva posjeduju penzionisani narednici Džordž Konrad i Dejl Kenedi.“

Nevladin i vladin sektor na istom zadatku

Piše:
Marija
Jovičević

Prema zvaničnoj statistici u posljednjih pet godina je u Crnoj Gori bilo oko 38 žrtava trafikinga. Isto toliko i pokrenutih sudskih postupaka, 17 presuda, a od 12 osuđujućih, četiri - pravosnažne

Crna Gora je u posljednjem izvještaju Stejt dipartmenta prepoznata kao tranzitna zemlja za trgovinu ljudima i preporučeno je niz mjera kako bi se stanje popravilo.

Kao veoma bitna, pomenuta je i saradnja državnih institucija sa nevladinim organizacijama koje se bore protiv ovih problema.

Budući da je trgovina ljudima prepoznata kao globalni problem, kao i da se najčešće javlja u formi organizovanog kriminala, u ovom izvještaju se navodi da u svim zemljama, pa i u Crnoj Gori, mora postojati visok stepen svjesnosti da je regionalni, nacionalni i međunarodni pristup rješavanja ovog problema od presudne važnosti.

Još prije nekoliko godina na inicijativu Vlade Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, a uz podršku OEBS-a, usvojen je Memorandum o saradnji između državnih institucija i nevladinih organizacija koje se bave ovom problematikom, a koji je na nedavno održanoj konferenciji u Beču ocijenjen kao jedan od najboljih u regionu. Cilj Sporazuma je da se zajedničkim naporima državnih institucija i organizacija koje se bave ovom problematikom obezbijedi što bolja zaštita potencijalnih žrtava trgovine ljudima, kao i što efikasnije krivično gonjenje počinilaca krivičnog djela.

Jedna od najpoznatijih nevladinih organizacija koja se godinama bori protiv svih oblika trafikinga je Sigurna ženska kuća. Maja Raičević, iz ove nevladine organizacije, za „Bezbjednost“ objašnjava kako sarađuju sa državnim institucijama i kako obezbjeđuju sigurnost svojim štičenicama.

„Sigurna ženska kuća je još od 2001. godine aktivno uključena u sve nacionalne aktivnosti na planu borbe protiv trgovine ljudima, a u sklopu naše organizacije je otvoreno i prvo sklonište za žrtve trgovine ljudima u Crnoj Gori. Saradnja sa državnim institucijama je formalizovana Memorandumom o saradnji potpisanim prvi put 2001. godine sa tada novoosnovanom Kancelarijom nacionalnog koordinатора, Ministarstvom unutrašnjih poslova, OEBS-om i drugim međunarodnim organizacijama, a potom i u oktobru 2008. godine, kada su se borbi protiv trafikinga pridružile i druge relevantne institucije: Ministarstvo pravde, Kancelarija državnog tužioca, Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja, Ministarstvo prosvjete i nauke i Uprava policije”, objašnjava Maja Raičević.

Tvrđi da su, pored toga, sarađivali i sa Ministarstvom pravde prilikom izrade Zakona o programu zaštite svjedoka, koji je usvojen

Maja Raičević:
“Sigurna ženska kuća je još od 2001. godine aktivno uključena u sve nacionalne aktivnosti na planu borbe protiv trgovine ljudima, a u sklopu naše organizacije je otvoreno i prvo sklonište za žrtve trgovine ljudima u Crnoj Gori”

Zoran Ulama,
šef Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima:
“Od 2004. do ove godine u Crnoj Gori bilo je oko 38 žrtava trafikinga, među kojima nije bilo djece. Toliko je bilo pokrenutih sudskih postupaka, 17 presuda, a od 12 osuđujućih, četiri su pravosnažne”

2004. godine. “Finalna verzija ovog zakona obuhvatila je veliki broj sugestija i komentara dostavljenih od strane radne grupe SŽK. Iako nije pravno obavezujući, Memorandum o saradnji pruža formalni osnov za saradnju između naše NVO i pomenutih institucija. Ta saradnja je imala svojih uspona i padova i uglavnom se odnosila na razmjenu informacija i aktivnosti na podizanju svijesti javnosti o problemu trafikinga. U posljednje vrijeme su naši kontakti sa Kancelarijom nacionalnog koordinatora češći, a ono na čemu ćemo insistirati jesu konkretni rezultati u borbi protiv trgovine ljudima, a to je veći broj identifikovanih žrtava i veći broj presuda za ovo krivično djelo”, poručuje Raičević. Ona objašnjava da je saradnja između NVO i državnih institucija ključna.

“Ni jedni ni drugi nisu u mogućnosti da samostalno odgovore izazovima kakav predstavlja borba protiv trgovine ljudima. Budući da se trgovina ljudima u najvećoj mjeri odnosi na trafiking u svrhu seksualne eksploatacije, čije su žrtve u najvećem broju žene i djevojke, to je i učešće ženskih NVO-a, specijalno obučeni za njihovo zbrinjavanje, ali i identifikaciju i zaštitu, od izuzetne važnosti”, kaže Raičević. Pojašnjava kako su pored toga i brojni treninzi, koje je njena i druge NVO organizovala za policiju i druge relevantne institucije, značajno doprinijeli boljem razumijevanju ovog problema i humanijem pristupu žrtvama. Pri tome, poseban značaj ovoj saradnji daju i svjedočenja zaposlenih u SŽK pravosudnim organima. “Naime, u višegodišnjim sudskim procesima za trgovinu ljudima, predstavnice SŽK su ponekad bile jedini dostupni svjedoci ovih krivičnih djela, budući da žrtve već odavno nisu bile na našoj teritoriji. Iako su neki od tih procesa, zahvaljujući podacima Sigurne ženske kuće, rezultirali (rijetkim) pravosnažnim presudama za trgovinu ljudima, to je za nas ujedno predstavljalo i određeni bezbjednosni rizik. Pored toga, uvijek je prisutan problem održivosti i dugoročnog finansiranja, budući da smo do sada sve aktivnosti na ovom planu obavljale bez pomoći države. Po prvi put ove godine skroman finansijski doprinos za štampanje brošure *Tvoj pasoš-tvoja sloboda* i informativne kartice za graničnu policiju, dala je Kancelarija nacionalnog koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima i Ministarstvo unutrašnjih poslova i javne uprave. Nadam se da će ubuduće ta podrška biti značajnija”, poručuje Raičević.

“Od 2004. do ove godine u Crnoj Gori bilo je oko 38 žrtava trafikinga, među kojima nije bilo djece. Toliko je bilo pokrenutih sudskih

Nastavak na sljedećoj strani ...

postupaka, 17 presuda, a od 12 osuđujućih, četiri su pravosnažne", kaže Zoran Ulama, šef Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima.

On ističe da je Vladina kancelarija "institucionalno i normativno spremna" da se efikasno suoči sa ovom pojavom, te da joj je prioritet prevencija podizanjem nivoa svijesti.

Prema njegovim riječima, kreiranje zajedničke baze koje će sadržati informacije o počiniocima i žrtvama trgovine ljudima u zemljama Jugoistočne Evrope doprinijeće boljoj regionalnoj komunikaciji.

U Vladi Kancelariji za borbu protiv trgovine ljudima napravljena je baza podataka o žrtvama trgovine ljudima, kao i o onima koji su trafikovali ljude.

Kako bi unaprijedili regionalnu saradnju u borbi protiv trgovine ljudima, u ovoj kancelariji planiraju da pripreme dokument o prekograničnim mehanizmima za postupanje sa žrtvama trgovine ljudima.

„Podsjetiću da je Crna Gora u prethodnom periodu zaokružila institucionalni i normativni okvir koji tretira pitanje trgovine ljudima u svim njegovim segmentima, počev od otkrivanja počilaca krivičnog djela, procesuiranja svakog pojedinačnog slučaja, kažnjavanja izvršilaca, pa sve do obezbjeđivanja pomoći i zaštite žrtavama. Krunski dokument iz ove oblasti je Strategija za borbu protiv trgovine ljudima, koju je Vlada Crne Gore usvojila 2003. godine, a koja se sastoji iz tri cjeline: prevencije, krivičnog gonjenja i zaštite žrtava trgovine ljudima“, objašnjava Ulama.

Kaže kako je njegova uloga, kao šefa Kancelarije za borbu protiv trgovine ljudima, da radi na objedinjavanju svih pozitivnih snaga u borbi protiv trgovine ljudima, što između ostalog, podrazumijeva koordinaciju predstavnika državnih institucijama, civilnog sektora i međunarodnih organizacija u borbi protiv trgovine ljudima.

Memorandum o saradnji između državnih institucija i nevladinih organizacija doprinosi efikasnijoj borbi protiv ovog problema.

„Cilj Sporazuma je da se zajedničkim naporima državnih institucija i organizacija koje se bave ovom problematikom obezbijedi što bolja zaštita potencijalnih žrtava trgovine ljudima, kao i što efikasnije krivično gonjenje počilaca krivičnog djela. Nakon usvajanja novog Krivičnog zakonika

Bezbjedne u Sigurnoj ženskoj kući

Maja Raičević objašnjava da je bezbjednost štićenica Sigurne ženske kuće na visokom nivou.

„To je u prvom redu zahvaljujući saradnji sa policijom koja uvijek blagovremeno odgovori na naš zahtjev za dodatnom zaštitom. Poseban doprinos našoj i njihovoj bezbjednosti je dao projekat *Policija u zajednici*, tako da su nam naši reonski policajci Ivan Matović i Dražen Vulikić uvijek na raspolaganju kada nam je potrebna njihova pomoć. Sa ponosom ističemo da se nikada nije dogodilo da nekoj našoj štićenici bezbjednost bude ugrožena dok je kod nas. Nažalost, to nije slučaj i kad napuste sklonište, s obzirom i da zakon nije predvidio mogućnost fizičke zaštite za žrtve nasilja. Očekujemo da će novi Zakon o zaštiti od svih oblika nasilja u porodici, koji je trenutno na javnoj raspravi, dati tu mogućnost i trajno riješiti pitanje zaštite žrtava nasilja“, poručuje Raičević.

Između prostitucije i trafikinga je tanka linija

„Trgovina ljudima je dosta širi pojam od seks trafikinga sa kojim se često identifikuje i podrazumijeva više oblika koje mi pratimo: radna eksploatacija, prinudno prosjačenje, trgovine ljudskim organima. Osnovna razlika između prostitucije i trgovine ljudima, oblika seksualne eksploatacije, jeste u tome što je prostitucija dobrovoljna, tj. osobu koja se bavi prostitucijom na to niko ne prisiljava. Na drugoj strani, imamo da, ukoliko je osoba primorana na pružanje seksualnih usluga i za njih neko mimo njene volje uzima novčanu ili neku drugu nadoknadu, riječ je o trgovini ljudima. Znači, postoji tanka nit i često se dešava da osobe koje se u početku dobrovoljno bave prostitucijom, kasnije na isto budu primorane, pri čemu oni koji je primoravaju ostvaruju veliku materijalnu dobit“, kaže Zoran Ulama.

Crne Gore, Kancelarija će inicirati usvajanje nove ili inoviranje postojeće Nacionalne strategije, a krajem godine ćemo takođe usvojiti i novi Akcioni plan za 2010. godinu“, kaže Ulama.

Njihova pažnja će, tvrdi, biti usmjerena ka prevenciji, edukaciji i podizanju nivoa svijesti građana o problemu trgovine ljudima, sa posebnim osvrtom na ciljne grupe kao što su djeca romske populacije i djeca bez roditeljskog staranja.

„S istim ciljem planiramo da ojačamo partnerski odnos sa civilnim sektorom i medijima. Slijedi seminar na temu *Podrška medija u borbi protiv trgovine ljudima*. Takođe, planiramo da organizujemo sastanke sa gradonačelnicima svih opština u Crnoj Gori kako bi dobili njihovu podršku za realizaciju predviđenih aktivnosti u borbi protiv trgovine ljudima. Imajući u vidu da je Crna Gora zemlja tranzita, iniciraćemo regionalnu saradnju između zemalja destinacije i porijekla, kao i razmjenu informacija između zemalja regiona radi osnaživanja prekograničnih mehanizama za borbu protiv trgovine ljudima“, zaključuje Ulama.

MONTENEGRO AIRLINES

Departures

Moscow	Roma	London
Ljubljana	Vienna	Copenhagen
Paris	Frankfurt	Düsseldorf
Belgrade	Zürich	Prishtina
Niš	St. Petersburg	Skopje

Booking

19804

www.montenegroairlines.com

Novo vrijeme, novo breme

Nekada su škole imale noćne čuvare. Ali, nadležnima se od bezbjednosti djece učinjela važnija sistematizacija radnih mjesta. Zbog nje su čuvari izbrisani sa platnog spiska Ministarstva prosvjete. Zašto je to tako, te da li su čuvari školama, ipak, potrebni, u ovoj instituciji nam nisu odgovorili

Piše:
Igor Perić

Devedesetih godina prošlog vijeka fasade škola bile su nezaobilazan poligon za ispisivanje političkih poruka, a dvorišta lokacije za pokazivanje, katkad i potezanje, oružja zalutalog sa ratišta... Srećom, ta vremena su za nama. U međuvremenu, stasali su novi klinци, novi su i bezbjednosni izazovi za institucije, roditelje, društvo. Nove su i poruke. Recimo: „Droga je in!“

To je natpis koji je nedavno osvanuo na tek okrećenoj fasadi podgoričke Osnovne škole „Pavle Rovinski“.

„Taman smo uz podršku turske Agencije za međunarodnu saradnju sanirali fasadu, uspjeli da popravimo ogradu, nije mnogo prošlo krenuo je revanš: prvo su napravili i prolaze kroz ogradu da mogu što manje opaženi da ušetaju i borave ovdje gdje im nije mjesto, a onda natpis“, priča **Marijana Papić**, direktorka ove škole. Neko će reći, mnogo buke oko par slova. Roditelji i predstavnici uprave škole zaduženi da brinu i o ovom aspektu bezbjednosti gotovo 1.500 učenika škole „Pavle Rovinski“, smatraju da se adekvatno moraju zaštititi objekat i dvorište kako djeci ne bi prijetila opasnost iz školskog okruženja.

Da je i dvorište pokriveno video nadzorom znalo bi se da li je autor neko od uživalaca droge koji noću pribježište nalaze u dvorištu (o čemu, kako tvrde u školi, svjedoče špricevi, folije, razni zamotuljci koji osviću u uglovima); ili je neko od đaka htio da kaže „džaba ste krečili“, samo na nov, nimalo duhovit način...

Ograda i ključ?

Kako, onda, da škole i dvorišta ostanu siguran prostor za djecu – kako da se spriječi boravak onih kojima u školi nije mjesto, a da, pri tom, školske ustanove ne čuvaju policija ili sekjuritivne agencije, kao što je to slučaj sa jednom školom u Kotoru?!

U nekim zemljama rješenje su zagrađena školska dvorišta - visoka ograda, kapija na zaključavanje. I kod nas su roditelji zahtijevali to isto. Ali Marijana Papić smatra da bi pokušaj izgradnje ograde vjerovatno rezultirao erupcijom negodovanja stanovnika kvarta.

„Vikendom, praznicima, dvorište je prostor za šetnju, djeca se igraju, tu borave i roditelji. Na žalost, među njima ima i onih koji za sobom ostave i što ne bi trebalo, pa nam se dešavalo da pored kesa, brik pakovanja, polomljenih flaša,

Željko Peković, Odsjek za prevenciju i rad policije u zajednici: „Ranije smo imali službenike vezane za pojedine škole. Broj angažovanih policajaca rastao je iz mjeseca u mjesec. Ispostavilo se da sve škole žele da imaju svog policajca što je iziskivalo kadrovsko naprezanje koje nismo bili u stanju da servisiramo... Naime, računalo se s time da će samo prisustvo policajca djelovati preventivno, da će uniforma uticati na smanjenje nekih pojava. U praksi, ta vrsta prevencije nije opravdala očekivanja. Moguće da je na psihološkom nivou uticala da roditelji ili nastavnici budu mirniji. Pokazalo se, djeca se nijesu ustezala od tuča pred policijskim službenikom“

U nekim zemljama rješenje za bolju bezbjednost škola je – zagrađivanje i zaključavanje školskog dvorišta. I kod nas su roditelji zahtijevali to isto. „Pokušaj izgradnje ograde vjerovatno bi izazvao erupciju nezadovoljstva i negodovanja stanovnika kvarta“, kaže Marijana Papić, direktorka podgoričke OŠ „Pavle Rovinski“

čistačice iz dvorišta iznose i dječje pelene...“, pojašnjava Papićeva.

Škola „Pavle Rovinski“ ima kamere u holovima i ispred ulaza. Uprava planira da uvede i video nadzor dvorišta. Kažu, nemaju drugog rješenja jer dvorište niko ne čuva kada se ne čuje školsko zvono.

Nekada su sve škole, pa i ova, imale noćne čuvare. Prije nekoliko godina novom sistematizacijom radnih mjesta, prema odluci Ministarstva prosvjete, čuvari su izbrisani sa spiska radnih mjesta. Zašto je to tako, i da li će biti promjena, ostali smo bez odgovora jer nadležni u ovoj instituciji nijesu u dogovorenom roku odgovorili na pitanja „Bezbjednosti“.

U svakom slučaju, promjene u sistematizaciji dogodile su se nakon što je po uzoru na neke zemlje iz okruženja uveden školski policajac. Valjda je to bio pokušaj da se napravi budžetska ušteda, ali na pogrešnom mjestu - smatraju predstavnici roditeljskih udruženja i uprave škole. Jedno vrijeme činilo se da je uvođenje školskog policajca

I odbori su problem

Kada je startovala reforma obrazovanja u Crnoj Gori, do te mjere su roditeljski savjeti bili uključeni u cijelu priču da su i kandidati za direktore školskih ustanova gotovo vodili kampanje kako da dobiju naklonost prilikom izbora.

Prema riječima Ljiljane Milonjić, u posljednje vrijeme, nakon nekih podzakonskih promjena, prvenstveno u sastavima školskih odbora učinjen je značajan korak – nazad.

Izvorno, školski odbor činila su dva predstavnika Ministarstva, četiri nastavnika, dva roditelja, dva učenika, predstavnik lokalne zajednice..

Dakle, ljudi pozvani da, svako iz svog ugla, govore o pitanjima od značaja za školstvo i doprinesu kvalitetnim odlukama i rješenjima. U tom kontekstu, mislim da bi stari sastav odbora definitivno bio bolji kanal i za promovisanje nekih rješenja koja bi bila od interesa i za bezbjednost učenika.

Rizik je i kad nema trotoara

Pitanje bezbjednosti učenika ima mnogo širi kontekst, nije vezano samo na vrijeme boravka u školi, školskom dorištu. Rizici i opasnosti postoje i na putu do škole.

„Proteklih sedam godina od kada sam direktor škole, bezbroj dopisa, inicijativa, išlo je prema nadležnim kako bi se napravio trotoar koji bi vodio do škole. Trotoara još nema, a škola je izgrađena prije 16 godina. Jedva smo uspjeli da izdejstvujemo da se ispred ulaza postavle ležeci policajci“, kaže Marijana Papić.

– pravo rješenje. Potreba da „neko bude tu“, da nadgleda, potisnula je u drugi plan kritike prema kojima nije dobro da djeca odrastaju pod obezbjeđenjem uniformisanih lica. U policiji su u to vrijeme ovu formu angažmana doživljavali kao prelazno rješenje, uz obrazloženje da na dugi rok ono vodi samo prebacivanju odgovornosti sa vaspitnih ustanova u ruke policije.

Policija u zajednici

Vjerovatno je i to bio jedan od razloga da se Uprava policije odluči na postepeno povlačenje školskog policajca iz upotrebe. Iako bi pojedine škole i roditeljski savjeti i dalje rado vidjeli uniformisano lice u školi, iz policije, međutim, navode da je pronađena mnogo bolja alternativa.

Prema riječima Željka Pekovića, policijskog komesara 1. klase u Odsjeku za prevenciju i rad policije u zajednici, školski policajac je nadomješten reonskim policajcem koji je uveden implementacijom projekta “Policija u zajednici”.

„Ranije smo imali službenike vezane za pojedine škole. Broj angažovanih policajaca rastao je iz mjeseca u mjesec. Ispostavilo se da sve škole žele da imaju svog policajca što je iziskivalo kadrovsko naprezanje koje nismo bili u stanju da servisiramo... Naime, računalo se s time da će samo prisustvo policajca djelovati preventivno, da će uniforma uticati na smanjenje nekih pojava. U praksi ta vrsta prevencije nije opravdala očekivanja. Moguće da je na psihološkom nivou uticala da roditelji ili nastavnici budu mirniji. Pokazalo se, djeca se nijesu ustezala od tuča pred policijskim službenikom“, kaže Peković.

On navodi da je kontakt policajac dostupan 24 sata; uprava škole, nastavnici, roditelji i djeca imaju njegov broj. Sa manjim brojem ljudi pokrивamo veće područje a djelovanje policijskog službenika koji ostvaruje i izgrađuje povjerenje sa zajednicom u kojoj radi postaje efikasniji, racionalniji i logičniji potez. Time je i prevencija kvalitetnije i sistematičnije sprovedena jer sva istraživanja upućuju na to da, upozorava Peković, najveći izazovi za bezbjednost đaka dolaze izvan školskog okruženja.

„Čak i po cijenu pozitivnih efekata, na strani smo stavova psihologa, sociologa i UNICEF-a koji ne smatraju prihvatljivim da djecu čuvaju ljudi u uniformama, kaže za “Bezbjednost” Ljiljana Milonjić, predsjednica Udruženja roditelja

Peković podsjeća da policija u okviru ovog projekta u saradnji s partnerima, kao i drugim policijskim strukturama, realizuje niz akcija poput podjele zaštitnih prsluka za prvake, tipskih rasporeda časova na kojima se nalaze važni brojevi telefona, broj kontakt policajca. Preventivno se djeluje kako bi se smanjila upotreba pirotehničkih sredstava...

“Udruženje roditelja Crne Gore” nikada nije podržavalo prethodno rješenje, prema kojem je uniformisano lice bilo stalno prisutno u školi i dvorištu.

„Čak i po cijenu pozitivnih efekata, na strani smo stavova psihologa, sociologa i UNICEF-a koji tako nešto ne smatraju prihvatljivim rješenjem, kaže za “Bezbjednost” Ljiljana Milonjić, predsjednica udruženja. Organizacija na čijem je čelu - osnovana je prije deset godina, sada u gotovo svim opštinama okuplja najveći broj roditeljskih savjeta.

Milonjić smatra da je rad policije u zajednici dobra formula.

„Na takav način ti ljudi postaju stvarno dio zajednice i razbijaju neke predrasude i barijere“, kaže Milonjić.

Prema njenim riječima, poznata su joj iskustva sa Zapada, gdje djeca razmjenjuju sličice pasa koje koristi kontakt policajac, znaju njegovo ime i to je, kako navodi, najbolji način da se od malih nogu izgrade navike građanina odgovornog i svjesnog pozicije u kontekstu društvene bezbjednosti.

Milonjićeva koje je i nastavnica u Srednjoj ekonomskoj školi „Mirko Vešović“ u Podgorici napominje da tokom velikog odmora, kao i u pauzi između časova, često prošetava dvorištem, pogleda šta se događa. Smatra da bi proširenje dežurstava razrednih starješina i na dvorište bilo od koristi i proizvelo jak preventivni efekat.

„Nekada situacije lako izmaknu kontroli, tuče izbiju gotovo ni iz čega, a onda je kasno dok uprava pozove policiju... Ipak, mislim da je bila ishitrena odluka ukidanja noćnih čuvara jer danas ispada da se od domara očekuje da bude čovjek za sve - da sredi struju, vodovodne cijevi, dvorište i usput da priskoči ako ima problema za bezbjednost djece...“

Spasioci bez granica

Piše:
Milena
Perović-
Korać

Iako prepoznata i u međunarodnim krugovima, Gorska služba spašavanja Crne Gore se kod kuće bori sa nizom problema. Jedan od njih je status službe, pošto Crna Gora nema zakon o gorskoj službi spašavanja

Šavnik, planinarsko selo Nevidio. Okupljeni oko stola, desetak mladića razgovaraju o crnogorskim planinama, najnovijoj alpinističkoj opremi, poduhvatima starijih planinara i spasilaca. Ako nisu bez iskustva u spašavanju onih kojima je potrebna pomoć u planini, tu su zbog naprednog kursa Gorske službe spašavanja Crne Gore, koji se tek odnedavno sprovodi. Nakon toga će dobiti licencu spasilaca.

Napredni kurs spašavanja, koji su ove godine finansijski podržali Ministarstvo turizma i UNDP, organizovan je po standardima međunarodne organizacije spasilaca IKAR, u čije je članstvo Gorska služba Crne Gore ove godine i primljena.

„IKAR je Međunarodna organizacija za alpsko spašavanje koja okuplja preko 60 zemalja svijeta i postavlja standarde za spašavanje u planini“, objašnjava Željko Lončović, jedan od tri instruktora GSSCG. „Primljeni smo direktno u A kategoriju, najstručniju, jer je naš 46-godišnji rad odavno prepoznat. To je

veliko priznanje, koje nosi niz obaveza: rad i školovanje po njihovim standardima, stalnu komunikaciju, redovno ažuriranje sajta...“. Lončović, međutim, napominje da je GSSCG i do sada svoje članove školovao po međunarodnim standardima.

„U organizacionom smislu GSSCG je amaterska, a u stručnom profesionalna organizacija koja okuplja specijaliste iz različitih oblasti: alpiniste, smučare, speleologe, ljekare, koji se kasnije obučavaju za spašavanje u planini. Školovanje, do dobijanja zvanja gorski spasilac traje od pet do sedam godina. Po dobijanju zvanja, spasilac je dužan da svake godine nanovo provjerava svoje znanje, što se ne radi u drugim profesijama“, kaže on.

U organizacionom smislu GSSCG je amaterska, a u stručnom profesionalna organizacija koja okuplja specijaliste iz različitih oblasti: alpiniste, smučare, speleologe, ljekare, koji se kasnije obučavaju za spašavanje u planini. Školovanje, do dobijanja zvanja gorski spasilac traje od pet do sedam godina. Po dobijanju zvanja, spasilac je dužan da svake godine nanovo provjerava svoje znanje, što se ne radi u drugim profesijama

Bolji status

Iako prepoznata i u međunarodnim krugovima, Gorska služba spašavanja Crne Gore se kod kuće bori sa nizom problema. Ove je godine GSSCG napravio petogodišnji strateški plan koji se, između ostalog, bavi i problemom statusa same službe.

„Želimo da na kvalitetniji način

riješimo status. U Hrvatskoj se, recimo, gorska služba spašavanja finansira iz budžeta“, kaže Lončović.

Gorska služba je dobrovoljna, neprofitabilna, specijalistička organizacija koja se bavi spašavanjem ljudi u planini i drugim nepristupačnim mjestima. Inače je interna služba Planinarskog saveza, kao što je slučaj sa većinom gorskih službi u okruženju.

U Hrvatskoj je, međutim, 2006. godine donesen Zakon o zaštiti i spašavanju, i Zakon o hrvatskoj gorskoj službi spašavanja. Tim zakonima je hrvatska gorska služba, koja je do tada bila dio planinarskog saveza, postala organizacija javnog karaktera i nalazi se pri Ministarstvu za vanredne situacije.

Kada bi Crna Gora imala ta dva zakona, rad Gorske službe Crne Gore, objašnjavaju njeni spasioci, ne bi bio olakšan samo zbog toga što bi ih država finansijski pomogla, nego i zbog toga što bi tim zakonima bila regulisana kontrola različitih, pa i turističkih dešavanja u planinama.

Dragan Lalović: „Mnogo toga u infrastrukturi planinskog turizma nedostaje: kvalitetno obilježene staze, skloništa u planinama, obavještajni punktovi, planinarska društva, a nadasve kvalitetni vodiči. Nijesam zadovoljan vodičima koje školuje Fakultet za turizam“

Željko Lončović: „U Hrvatskoj se, recimo, gorska služba spašavanja finansira iz budžeta“

GORSKA SLUŽBA KROZ ISTORIJU

Humanost na prvom mjestu

Gorska služba spašavanja Crne Gore organizovana je 1963. godine, u Nikšiću, pri planinarskom društvu *Javorak*. Oformljena je po uzoru na druge službe u alpskim zemljama, organizovanih samo zbog spašavanja planinara.

„Zbog geografske posebnosti Crne Gore, njen se rad nije mogao ograničiti na spašavanje planinara, već se domen gorske službe proširio i na slučajeve saobraćajnih nesreća u kanjonima, padove u jame, transport bolesnika preko zavijanih planina, avionske nesreće...“, kaže Željko Lončović.

„Od tada do danas je GSSCG nebrojeno puta učestvovala u spašavanju života i vađenju posmrtnih ostataka“, kaže Dragan Gašović. On objašnjava da je, na žalost, mnogo manje slučajeva kada su ljudi bili živi izvučeni iz nevolje, ali da je tehnološki napredak povećao taj postotak.

„Zahvaljujući mobilnoj telefoniji, recimo, češće se dešava da ljudi na vrijeme traže pomoć“, objašnjava Gašović. „Ipak, ideja vodilja naše službe uvijek je bio ljudski element, a ne tehnika. Smatrali smo da je čovjeku u planini potrebna pomoć. Veliki napor je napravilo planinarsko društvo da isprati savremene tokove i formira službu sa kvalitetnim kadrom, što je mnogo važnije od opreme.“

Planine bez kontrole

„Gorska služba bi tako znala gdje se održava neki vašar, ili bilo kakvo drugo okupljanje u planini, pa bi moglo preventivno da djeluje, odnosno da obezbjeđuje te događaje“, objašnjava Dragan Lalović, instruktor GSSCG.

„Mnogo toga u infrastrukturi planinskog turizma nedostaje: kvalitetno obilježene staze, skloništa u planinama,

obavještajni punktovi, planinarska društva, a nadasve kvalitetni vodiči“, kaže Lalović.

„Ja lično nijesam zadovoljan vodičima koje školuje Fakultet za turizam. Oni se uglavnom bave kulturnom baštinom, ne poznajući ni geografiju, ni geologiju, ni prirodu Crne Gore. Ne poznaju hidrologiju, pedologiju, što zanima mnoge turističke grupe u ovdašnjim planinama“, objašnjava Lalović. „Naš je cilj da naši vodiči poznaju te oblasti, a da kruna njihovog znanja bude bezbjednost i pomoć u planinama“, objašnjava. Lalović podsjeća da su nesreće u planinama najčešće prouzrokovane upravo zbog nedovoljno obučanih vodiča. „Najčešće u problem u planinama upadaju upravo grupe sa nekvalitetnim vodičima koji nijesu u stanju da procjene kvalitete i mogućnost svoje grupe“. Crna Gora je za sada, krajem prošle godine, donijela Zakon o planinskim stazama, čiju su izradu pomogli i članovi Planinarskog saveza, odnosno Gorske službe. Ovim zakonom se uređuju uslovi i način utvrđivanja mreža planinskih staza, njihovo uređenje i održavanje, klasifikacija i kategorizacija.

„Skupa sa Ministarstvom za turizam radili smo na tom zakonu i tako pripremili osnovu za razvoj planinskog turizma Crne Gore. Gorska služba će taj razvoj svakako podržati. I najrazvijenije planinske zemlje u svijetu imaju problema i dorađuju svoj sistem obezbjeđenja i spašavanja“, tvrdi Lalović.

Dok se ne sredi zakonska regulativa ovi ljudi će pružiti pomoć svakome kome je njihova pomoć potrebna. Ali država treba i na njih da se okrene. Krajnje je vrijeme.

Evropski nivo

Poslije 11. septembra 2001. i terorističkih napada na Sjedinjene Američke Države - u cijelom svijetu je došlo do velikih promjena kada je bezbjednost u avionima i na aerodromima u pitanju. Bezbjednost je podignuta na najveći mogući nivo. Pojačana je kontrola u vazдушnim lukama, kontrola vazduhoplova, putnika prilikom ulaska u avion, ali i kontrola samog leta. „Bezbjednost” istražuje da li se i u Crnoj Gori poštuju svjetski standardi

Piše:
Marija
Jovičević

Razvoj avio-industrije kada je u pitanju domen bezbjednosti u avio saobraćaju može se podijeliti na dva perioda i to na: period do 11. septembra i period poslije ovog datuma. Poslije 11. septembra došlo je do velikih promjena i stepen bezbjednosti je podignut na najveći mogući nivo. Ovo se prvenstveno odnosi na kontrole u vazдушnim lukama, kontrole vazduhoplova, kontrole samih putnika prilikom ulaska u avion, kao i kontrola samog leta.

O bezbjednosti u avio saobraćaju u Crnoj Gori za „Bezbjednost“ govori portparol crnogorske avio kompanije Nenad Marković. On objašnjava da bezbjednost putnika, članova posade kao i vazduhoplova predstavlja imperativ u poslovanju Montenegro Airlinesa.

»Montenegro Airlines kao avio kompanija sa flotom od sedam savremenih aviona, koji imaju dozvole za slijetanje na svim evropskim aerodromima, mora poštovati postavljene stroge standarde od strane najrelevantnijih evropskih vazduhoplovnih organa, IATA i ICAO-a, čiji smo članovi već dugi niz godina. Kompanija Montenegro Airlines je nosilac najvećeg sertifikata iz ove oblasti IOSA-e, i svakodnevno prolazi kroz različite oblike kontrola od strane evropskih i lokalnih vazduhoplovnih organa“, kaže naš sagovornik.

Marković ističe da se kompletan domen bezbjednosti dijeli na dvije oblasti; prvu SAFETY - koja se tiče mjera bezbjednosti tokom samog leta i SECURITY - mjere koje se odnose na događanja prije polijetanja i poslije slijetanja aviona.

„U kompaniji najveći organ u sistemu bezbjednosti je Safety Board. To je vrhovno tijelo koje ima strogo bezbjednosni karakter, a u čijem sastavu su operativni direktor sa postholderima. Sastanci Safety board-a se

IOSA kontrola je IATA-in program kontrole bezbjednosti. Predstavlja najveći stepen provjere u vazduhoplovstvu. Obuhvata sve bezbjednosne standarde u civilnom vazduhoplovstvu. IOSA sertifikat mora stalno da se obnavlja i njihovi standardi su veoma strogi. Prošli sertifikat je podrazumijevao ispunjenje 950 standarda. „Sada smo u fazi obnavljanja sertifikata, koji podrazumijeva ispunjenje 1.100 postavljenih standarda. Dakle, IOSA je vrhovna vlast što se tiče bezbjednosti u vazduhoplovstvu i njen sertifikat posjedujemo, od 2005. godine“, poručuje Marković. On ističe da sve ove kontrole nacionalni avio prevoznik prolazi vrlo uspješno zahvaljući visoko školovanom i profesionalnom kadru, sertifikovanom od strane međunarodnih relevantnih institucija.

„Zaposleni u Quality Control-u, Sektoru tehničkog održavanja vazduhoplova, letačkoj i zemaljskoj operativi, kabinskom osoblju, Sektoru bezbjednosti, kao i svi zaposleni u Montenegro Airlinesu čine zajedno jedan tim visoko posvećenih ljudi svom poslu, spremnih da odgovore izazovima 21. vijeka“, kaže Marković.

On ističe da je priču o bezbjednosti najbolje zaokružiti samo jednim od pokazatelja – a to je tzv. Program pouzdanosti polijetanja tj. broj otkazanih letova ili kašnjenja iz tehničkih razloga.

„U centralu Fokkera ili Embraera skoro svakodnevno se šalju podaci, koji se obrađuju i na osnovu kojih nas upoređuju sa ostalim avio-kompanijama u svijetu. Rezultati njihovih analiza pokazuju da smo iznad prosjeka i da se bezbjednost u našim avionima može ocijeniti čistom peticom, naravno na skali od 1 do 5“, zaključuje sagovornik Bezbjednosti.

Kada govorimo o bezbjednosti putnika u avio saobraćaju Vlada Crne Gore je usvajanjem Zakona o potvrđivanju Montrealske konvencije uvela načelo povećane odgovornosti avioprevoznika u međunarodnom saobraćaju za štetu prouzrokovanu putnicima, teretu i prtljagu. Montrealska konvencija je dio pravne tekovine Evropske unije i samim tim je njena primjena jedan od uslova da Crna Gora dođe u poziciju da eventualno postane članica Unije. Zakon predviđa vrlo ograničenu mogućnost oslobađanja od odgovornosti avioprevoznika, neograničenu odštetu u slučaju smrti putnika, a novina će biti mogućnost avansnog plaćanja u slučaju tjelesne povrede putnika radi kompenziranja trenutnih ekonomskih potreba. „Montrealska Konvencija iz 1999. godine, uvodi ujednačena i savremenija pravna rješenja koja se odnose na odgovornost avioprevoznika u međunarodnom prevozu, u poređenju sa Varšavskom konvencijom koja je usvojena 1929. godine, u vrijeme kada je komercijalni vazdušni

održavaju jednom nedjeljno“, ističe Marković.

Prema njegovim riječima, Montenegro Airlines kao članica IATA-e, mora uspješno primjenjivati sve programe kontrola, kao što su; FOQA (FLIGHT OPERATION QUALITY ASSESSMENT-procjena kvaliteta leta) zatim, kontrola od strane vazduhoplovnih vlasti Crne Gore, SAFA kontrola (Safety assesment of foreign aircrafts) - kontrola koja se vrši na svim međunarodnim aerodromima i vrše je strane vazduhoplovne vlasti, kao i posebna kontrola - IOSA kontrola.

Nenad Marković, portparol Montenegro Airlinesa: „Crnogorska nacionalna kompanija ima dozvole za slijetanje na sve evropske aerodrome. Moramo poštovati stroge standarde koje su postavili najrelevantniji evropski vazduhoplovni organi IATA i ICAO-a, čiji smo članovi godinama. Kompanija Montenegro Airlines je nosilac najvećeg sertifikata iz ove oblasti IOSA-e, i svakodnevno prolazi kroz različite oblike kontrola od strane evropskih i lokalnih vazduhoplovnih organa“

Nastavak na sljedećoj strani ...

prevoz bio u začetku”, kaže pomoćnica ministra saobraćaja, pomorstva i telekomunikacija Mirel Radić Ljubisavljević.

Crna Gora trenutno primjenjuje, po putnike, nešto nepovoljniju Varšavsku Konvenciju.

Mirel ističe da je bitno napomenuti da će u crnogorski zakon o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju, biti ugrađene odredbe Montrealske konvencije.

“Taj zakon će regulisati odnose iz ugovora o prevozu putnika i stvari, ugovora o medicinskom prevozu i pružanju usluga iz vazduha i ugovora o zakupu vazduhoplova, postupak izvršenja i potraživanja po ovom osnovu, kao i svojinsko pravne odnose tj. pravo svojine, ugovorno i zakonsko pravo i pravo

Mirel Radić-Ljubisavljević, Ministarstvo saobraćaja i telekomunikacija: „Crna Gora je član svih najprestižnijih međunarodnih organizacija i asocijacija iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, ICAO-a (International Civil Aviation Organisation), ECAC-a (European Civil Aviation Conference) čiji je prioritet sigurnost, EUROCONTROL-a koji se bavi pitanjima bezbjednosti, a dobila je i status kandidata u JAA (Joint Aviation Authorities) koji se bavi tehničko-tehnološim standardima”

Usvajanjem Zakona o potvrđivanju Montrealske konvencije i u Crnoj Gori će biti povećana odgovornost avioprevoznika u međunarodnom saobraćaju za štetu prouzrokovanu putnicima, teretu i prtljagu. Montrealska konvencija je dio pravne tekovine Evropske unije i samim tim je njena primjena jedan od uslova da Crna Gora uđe u Evropsku uniju

preče kupovine. Propis se zasniva na međunarodnim dokumentima, a osim Varšavske i Montrealske konvencije, biće ugrađene odredbe Ženevske konvencije o međunarodnom priznavanju prava na vazduhoplov i Čikaške konvencije o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu, navela je Ljubisavljević.

Prema njenim riječima, standardi i procedure bezbjednosti u crnogorskom vazdušnom saobraćaju su u potpunosti prilagođeni evropskim standardima. Ona ukazuje da su u novi Zakon o vazdušnom saobraćaju ugrađene Uredbe i Direktive iz prve i druge tranzicione faze ECAA (European Common aviation Agreement) multilateralnog Sporazuma, kao i podzakonski akti kojima se uređuju i primjenjuju svi ovi standardi.

“Uostalom, o tome najbolje govori činjenica da je Crna Gora član svih najprestižnijih međunarodnih organizacija i asocijacija iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, ICAO-a (International Civil Aviation Organisation), ECAC-a (European Civil Aviation Conference) čiji je prioritet sigurnost, EUROCONTROL-a koji se bavi pitanjima bezbjednosti, kao i da je dobila status kandidata u JAA (Joint Aviation Authorities) koji se bavi tehničko-tehnološim standardima”, objasnila je Ljubisavljević.

Ona ističe da je shodno odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju, u toku formiranje organa Agencije za civilno vazduhoplovstvo.

“Poslove koji će biti u nadležnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo, još od septembra 2006. godine obavlja Uprava za civilno vazduhoplovstvo, tako da ne postoji vakum u nadzornoj i regulatornoj funkciji u oblasti vazduhoplovstva.

Crna Gora ima odgovarajući broj stručnih kadrova, ali treba istaći činjenicu da je vazduhoplovstvo specifična multidisciplinarna djelatnost i da je fluktuacija kadrova, u skladu sa evropskim propisima, takva da omogućava slobodniju međunarodnu saradnju koja podrazumijeva angažovanje kako stranih stručnjaka u Crnoj Gori, tako i stručnjaka iz Crne Gore u drugim zemljama”, kazala je Ljubisavljević.

Vrtni centar **KALIA**

Cijevna bb, 81000 Podgorica, tel/fax: +382 20 606 280, kalia@veletex.com

- Projektovanje zelenih površina
- Sistemi za navodnjavanje
- Ukrasno saksijsko i rezano cvijeće
- Sjemena cvijeća, povrća i ukrasnih trava
- Sadnice voća
- Baštenski alati i oprema
- Oprema za vinare, vinogradare i medare
- Hrana i oprema za kućne ljubimce
- Savjetovanje poljoprivrednih proizvođača

Vrtni centar Kalia, najljepši dio Veletex-a, je cvijetna oaza 7 km od Podgorice na putu ka aerodromu. Ovaj najbrže rastući sektor preduzeća ponudiće Vam divan ambijent, ogromne bašte na svjetskom nivou, preko 10.000 različitih artikala od kojih preko 1.000 čine razne vrste saksijskog, ukasnog i mediteranskog bilja. Takođe, naši stručnjaci će Vam dati savjete u vezi poljoprivredne proizvodnje, uređenja enterijera i eksterijera kao i izrade irigacionih sistema. U ponudi ćete naći sadnice i sjemena voća, povrća i cvijeća, poljoprivredne alate i mehanizaciju, stočnu hranu i opremu za kućne ljubimce, kao i opremu za proizvođače vina i meda. Ipak, najbolje je da dođete i pogledate.

Bosna i Hercegovina je, vjerovatno, jedina država koja se priprema da što prije uđe u evroatlantske integracije, a da, pri tome, već skoro deceniju i po na svojoj teritoriji ima fizički prisutan NATO, uglavnom u militarom, a djelimično i u civilnom obliku.

Rezolucijom Ujedinjenih nacija je 62.000 pripadnika mirovnih trupa došlo da uspostavi mir nakon rata u BiH, većina je bila iz zemalja NATO-a, a sama misija bila je označena kao "NATO-om predvođene snage" (NATO-led troops). Bila je to najveća misija uspostavljanja mira, kasnije očuvanja mira u poznatoj ljudskoj istoriji. BiH je tada bila i objekt djelovanja drugih međunarodnih organizacija koje su sprovodile opsežnu operaciju "izgradnje države" (state-building) što je obuhvatalo uspostavljanje demokratskog političkog sistema, ekonomski razvoj i rekonstrukciju i izgradnju povjerenja među narodima u BiH. Istorijski gledano, BiH je i zemlja u kojoj su evropske vojne snage EUFOR (European Forces) prvi put preuzele puni mandat za održavanje mira, a NATO sveden na realtivno malu misiju sa zadatkom da sarađuje s EUFOR-om na obavještajnom planu, da pomaže u hapšenju optuženih za ratne zločine i pomaže reformu odbrane u BiH.

BiH je danas zemlja s još nedovršenom trostrukom tranzicijom: nedovršen višestranački politički sistem, nepotpuna tranzicija ekonomije u tržišnu liberalnu ekonomiju i još nezapočeta tranzicija suverenost s međunarodnog upravljanja na lokalne predstavnike vlasti. Najveću političku moć u BiH ima Kancelarija visokog predstavnika (OHR) i visoki predstavnik lično. Iako je prošlo mnogo vremena nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma, tek od nedavno počelo je aktivnije da se govori o transformaciji OHR-a i specijalnog predstavnika Evropske unije za BiH koji ne bi imao široka ovlašćenja izvršne vlasti. Evropski komesar za proširenje Oli Ren nedavno je prvi put i formalno dao do znanja ono što jasno bilo i ranije: BiH neće ući ni u evropske ni u atlantske integracije na čelu s visokim predstavnikom kao superiornim organom izvršne vlasti. To podrazumijeva sveobuhvatan unutrašnji dogovor tri konstitutivna naroda u Bosni i Hercegovini i oba njena entiteta kao dvije polu-državne tvorevine koje čine dio ustavne strukture BiH. Takav dogovor bio bi polazni i bazni element usvajanja novog ustava od strane stanovnika BiH. Aktuelni ustav je Aneks IV (od 11 dijelova) Dejtonskog mirovnog sporazuma i predstavlja konsenzus međunarodnih aktera koji su 1995. dogovorili mirovne aranžmane za BiH.

Uprkos komplikovanoj unutrašnjoj političkoj strukturi i sistemu odlučivanja, u BiH je uspješno sprovedeno nekoliko reformi koje su omogućile njeno funkcionisanje i spriječilo mogućnost unutrašnjeg sukoba koji je u BiH uvijek

"S NATO-m u nama, u NATO pred nama!"

Piše:
Miloš Šolaja

Centar za
međunarodne
odnose
Banja Luka

Kao i za većinu zemalja koje su se odlučile za put evroatlantskih i evropskih integracija i u BiH se postavlja pitanje javne podrške. Iako pravih istraživanja dugo nije bilo, nekoliko obavljenih u posljednje vrijeme pokazuju da je i u tom segmentu, kao i u svim ostalima, BiH jako komplikovana

**Generalni sekretar NATO-a
Anders Fogh Rasmussen na
Sarajevskom aerodromu**

moguć. Iako po slovu ustava odbrana pripada entitetima, reforma odbrambenog sistema, što uključuje i reformu vojske, smatra se najuspješnije sprovedenim reformskim procesom. Kao i mnogi propisi u BiH, odbrambenu reformu inicirala je međunarodna zajednica, ali je nakon opsežne diskusije prihvaćena u oba entiteta u BiH koji su ukinuli svoje odbrambene sisteme 1. januara 2007. i uspostavili jedinstven odbrambeni sistem i vojsku. To je bio uslov da i BiH krene putem evroatlantskih integracija što je i potvrđeno izjavom svih političkih lidera u BiH iz 2003. a kasnije ugrađeno i u druge dokumente. Ne samo dokumenti, već i politička praksa, pokazali su napredak na tom putu, pa je BiH, istovremeno kada i Crna Gora i Srbija, postala članica Partnerstva za mir. Iako je zajedno s Crnom Gorom izrazila spremnost i za Akcioni plan za članstvo (MAP), objema je određena nešto niža forma priznanja za napredak na putu u NATO, nazvana Intenzivirani dijalog (ID). Nešto poslije Crne Gore i BiH je predala dokument kojim traži da započne proces MAP-a.

Najveća prepreka BiH za ulazak u evroatlantske

JEDNI PODRŽAVAJU ULAZAK U NATO,
Sarajevo

integracione cjeline jeste njena unutrašnja nestabilnost. Uspješna reforma odbrane pokazala se nedovoljna, jer je za uspješnu ocjenu potreban napredak u svim segmentima društvenog života, a to, na žalost, izostaje. Tako mnogi dobri rezultati ostaju potcijenjeni. Veliku uspjeh BiH je napravila u demokratizaciji cjelokupnog bezbjednosnog sektora koji je sada potpuno transparentan i usmjeren potpuno na demokratski kolosijek. Mnoga odbrambena pitanja diskutuju se u parlamentu i javnosti. Trenutno je najaktuelnije slanje pripadnika Vojske BiH (svih nacionalnosti) u sastav trupa NATO-a u Avganistan.

BiH je imala i nekoliko uspješnih "rotacija" na uništavanju neeksplozivnih minsko-eksplozivnih sredstava u Iraku, kao i učešće u nizu vojnih i policijskih mirovnih misija u sastavu Ujedinjenih nacija (Eritreja, Istočni Timor, Kongo) kao i niz zajedničkih operacija s NATO-om. Jedan od dokaza uspješnosti jeste nedavna združena vježba članica NATO-a i partnerskih zemalja iz programa Partnerstvo za mir koje je duže od dvije sedmice trajala u Banjaluci i na kojoj je

uvježbavana interoperabilnost sadašnjih i budućih članica NATO-a i partnerskih država kao jedan od najvažnijih elemenata za buduće funkcionisanje u sastavu NATO-a. Takva vježba decenijama se održava u sastavu NATO-a u Njemačkoj, a ove godine je prvi put izašla izvan granica ("our of area") i to baš u Banjaluku što je svojevrsno priznanje i BiH i Republici Srpskoj, kao i sprovedenim reformama. Na toj vježbi učestvovali su i predstavnici Crne Gore i Srbije, kao i nedavno promovisanih članica Albanije i Hrvatske. Kao i za većinu zemalja koje su se odlučile za put evroatlantskih integracija i u BiH se postavlja pitanje javne podrške. Iako pravih istraživanja dugo nije bilo, nekoliko obavljenih u posljednje vrijeme pokazuju da je i u tom segmentu, kao i u svim ostalima, BiH jako komplikovana. S obzirom na složenu unutrašnju entitetsku strukturu nema prosječnog stava, jer je u Federaciji BiH koju većinski čine Hrvati i Bošnjaci (Muslimani) podrška oko 72 odsto, dok je u Republici Srpskoj znatno manja – oko 35 odsto.

U odnosu na neke druge sredine u istoj fazi promjena i puta u evroatlantske strukture čak i zadovoljava, ali se zaista mora istaći nekoliko problema koji se pojavljuju kao prepreka: dok se u Federaciji NATO-a posmatra kao saveznik koji je pomagao u ratu i imao ključni uticaj na završetak rata, u Republici Srpskoj je živa percepcija da je NATO u više navrata obavljao vojne akcije protiv Vojske RS, a zatim na kraju rata sproveo i višednevno bombardovanje. S obzirom na nacionalnu strukturu u RS je veliki negativan uticaj ostavilo bombardovanje i Srbije i Crne Gore 1999. I aktuelni stav Srbije o vojnoj neutralnosti široko je prihvaćen u javnosti RS što je i uticalo da jedan dio partija pokrene u Republici Srpskoj anti-NATO kampanju što je uticalo na stavove drugih partija, posebno javnosti, pa se to odrazilo i na pad ionako ne prevelike podrške. Na stav prema NATO-u utiče i nekoliko situacija u kojima je NATO u nekim akcijama traženja osumnjičenih za ratne zločine koristio prejak silu što je tumačeno kao kršenje elementarnih ljudskih prava. To su problemi s kojima se u kampanji diskusije za članstvo u NATO-u mora otvoreno suočiti da se ne bi izbjegli efekti koristi koji proizilaze iz članstva u "bezbjednosnoj zajednici" koja se uspostavila kao osnova evropskog sistema bezbjednosti.

Kada je riječ o BiH ti efekti se odnose najviše na smanjenje broja vojnika i izdataka za vojsku. Poređenja radi, kraj rata u BiH u de jure dvije, a de facto tri, vojske koje su ratovale povremeno svaka protiv svake, dočekalo ja 464.000 ljudi. Bez sigurne i stabilne države takvi vojni izdaci "pojeli" bi mnogo više od jedne ekonomije. Stoga je izlaz samo u saradnji i uspostavljanju bezbjednosti zajedno s drugima.

NIVEL

Stovarište Đurović

STAMBENO POSLOVNI OBJEKAT NIVEL, BUDVA

REZERVISITE NA VRIJEME POSLOVNI PROSTOR ILI APARTMAN !

NIVEL
INVEST

Luksuzni poslovno-apartmanski kompleks Budva - Bulevar

Vodeni žig prvih izbora

Ankete koje su rađene uoči novembarskih lokalnih izbora pokazale su da Prištevce, ali i ostale Kosovare odmah nakon nezaposlenosti najviše brine problem sa vodom za piće, više nego nelegalna gradnja

Piše:
Aida Ramusović

Svake večeri, tačno u ponoć, slavine u glavnom gradu najmlađe države na Balkanu skoro presuše a mlaz postane toliko tanak da se jedva mogu oprati ruke sve do šest ujutro.

Koliko pritisak slabi toliko se broj korisnika vode u prijestonici povećava: prije skoro trideset godina u Prištini je živjelo oko 70 hiljada stanovnika, dok ih je danas prema nezvaničnim procjenama između 300 hiljada i pola miliona. To je veliko opterećenje za krhku kosovsku mrežu vodosnabdijevanja, a prenaseljenost glavnog grada je samo jedan od problema zbog koga Kosovo ima sve manje vode koja otiče i rasipa se u dotrajalom sistemu cijevi.

Iako su kosovske vlasti donijele stroge zakone po kojima je zabranjeno čak i nalivanje bašte u praksi je rijetko ko zbog toga kažnjen. Građani Prištine, ako ih pitate da se sžete makar jedne takve kazne, samo će odmahnuti

glavom, što ne znači da ih suve slavine ne brinu. Ankete uoči novembarskih lokalnih izbora pokazuju da Prištevce, ali i ostale Kosovare odmah nakon nezaposlenosti najviše brine problem sa vodom za piće, više nego nelegalna gradnja.

Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju u prošlogodišnjem izvještaju tvrdi da bi prekidi u vodosnabdijevanju mogli da ugroze ne samo domaćinstva već i industriju i poljoprivredni, što su već problematični sektori na Kosovu, od čijih problema jednako pate i Albanci i Srbi.

Među kosovskim partijama se teško dolazi do kompromisa, ali još je teže uspostaviti saradnju sa manjinskom srpskom zajednicom i eventualno zajednički krenuti u rješavanje problema vodosnabdijevanja Kosova. Stvari su krenule sa mrtve tačke: prvi put su na ovim lokalnim izborima, od 74 izborne liste čak 22 bile srpske

POGLED IZNUTRA NA KOSOVSKE IZBORE

Dostojan život poražava politiku

Razgovarala:
Aida Ramusović

Glavni i odgovorni urednik prištinskog vodećeg dnevnika *Koha Ditore* Agron Bajrami je, nakon svega ipak - zadovoljan kako su prošli lokalni izbori na Kosovu. Prvi put je od nezavisnosti organizacija izbora bila u rukama Prištine i kada pitate Bajramija ko je zaluzan za visoku ocjenu dobro sprovednog glasanja bez razmišljanja će vam reći-građani Kosova

Zašto kažete da visoku ocjenu za oganizaciju izbora dobijaju građani Kosova?

Bajrami: Mislim da su izbori u cijelini gledano bili veoma uspješni – a najveću zaslugu za to imaju građani Kosova, glasači. Jer, bilo je dosta problema sa organizacijom. Centralna Izborna Komisija je veoma sporo radila, dok su same partije pokazale preveliku glad za vlašću i za pobjedom, što se u nekim slučajevima manifestovalo tendencijama da se manipuliše glasovima. No, i pored toga, mislim da su u najvećem dijelu izbori bili mnogo bolji nego što je to običaj na Balkanu.

Nastavak na sljedećoj strani ...

i u Gračnici je izabran gradonačelnik Srbin. Voda je na sjeveru Kosova gdje žive većinom Srbi koji ne glasaju. Tamo je jezero Gazivoda, jedno od najvećih akumulacionih jezera u Evropi čija se voda koristi za hlađenje termoelektrane Kosovo B Energetske korporacije, ali i za snabdijevanje vodom oblast između Mitrovice i Prištine.

Iako se samo jezero nalazi u oblasti naseljenoj kosovskim Srbima voda se obrađuje u oblasti naseljenoj Albancima. To znači da svježa voda ide kroz cijevi koje prvo prolaze južnu Mitrovicu, prije nego što stigne do kosovskih Srba u Zvečanu i sjevernoj Mitrovici.

OEBS u svom izvještaju iz prošle godine navodi da se upravo iz ovog razloga „veći dio vode potroši na jugu, ostavljajući sjever sa nedovoljnim snabdijevanjem vode što je dovelo do veoma ozbiljne nestašice vode u proteklih osam godina.”

Za **Leona Malazogua**, sa Fakulteta Političkih nauka u Prištini, upravo su lokalne teme i problemi mogućnost da se Albanci i Srbi usaglase. On vjeruje da se Albanci i Srbi ne mrže, kako kaže, na svakodnevnom lokalnom nivou, pa je problem nestašice vode mogućnost da se zajednički djeluje.

„To pitanje bi trebalo da se riješi bez obzira što će biti sa statusom”, kaže Malazogu.

Partije koje su odlučile da uđu u izbornu trku shvatile su vrlo jasno poruku građana, pa je, prvi put u kampanji bilo riječi o realnim problemima Kosovara. Voda je bila riječ koja se često čula u političkim debatama, na domaćim televizijama i među kandidatima za gradonačelnike.

Malazogu smatra da pošto su ključna pitanja poput statusa riješena bilo je vrijeme da se partije pozabave i

drugim problemima.

„I mediji su svoje odigrali. Sve televizije su imale debate, moderatori su bili mnogo pripremljeniji, znali su više za lokalna pitanja i znali su što da pitaju”, objašnjava Malazogu.

Većina od 32 kandidata koja su ušla u trku za gradonačelnike obećavala je da će riješiti problem sa vodom za piće, a ideja koja je dominirala bila je izgradnja fabrike vode u Prištini, koja trenutno dobija vodu iz rezervoara Batlava i jezera Badovac.

Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju naglašava da je jezero Badovac vrlo blizu puta kojim

Koju ocjenu bi dali za izbornu kampanju?

Bajrami: Ove godine je kampanja bila mnogo dinamičnija nego ranije, što je vjerovatno i uticalo da odziv na izbore bude veći nego što se očekivalo. Tome je sigurno doprinijelo i to što su ovo prvi izbori posle proglašenja nezavisnosti, pa u kampanjama niko nije mogao pričati već poznate priče o nezavisnosti, koje su redovno dominirale u dosadašnjim kampanjama. Ovaj put su kandidati morali da govore o praktičnim stvarima, jer veliko političko pitanje statusa Kosova, nezavisnost, više nije uopšte izborna pitanje na Kosovu. To je, dakle završena stvar. Sada političari

moraju misliti kako će ljudima da poboljšaju svakodnevicu.

Da li je odziv Srba na izborima bio očekivan?

Bajrami: Ako upoređujemo sa dosadašnjim izborima na Kosovu, koje su Srbi redovno bojkotovali, mislim da je veoma veliki napredak to što je na prvim izborima poslije proglašenja nezavisnosti, jedan broj Srba, koji se ne može zanemariti, odlučio da se uključi u kosovske procese, i to uprkos Beogradu. Naročito je za pohvalu da su mnogi Srbi odlučili da izađu na izbore i pored velikih presija i ucjena iz Srbije, ali

i od srpskih ekstremista na Kosovu. Na žalost, te ucjene i napadi su imali svoj efekat naročito na sjeveru Kosova, gdje Srbi skoro da i nisu glasali. Ali, u ostalom djelu Kosova, naročito u novim srpskim opštinama kao što je Gračanica, Srbi su izašli u nezanemarljivim brojevima – do 20 odsto

što je u nekim slučajevima više nego što su izlazili na lokalne izbore koje je Srbija organizovala na Kosovu ove godine. I to, mislim pokazuje da se stvari mijenjaju. Ne brzinom kojom bih volio, ali se ipak mijenjaju.

prolaze teški kamioni koji često prenose i opasne materije i da čak šest kilometara tog puta pored jezera nije propisno zaštićeno.

„U toku predizborne kampanje o vodi se govorilo samo na nivou obećanja», kaže za Bezbjednost urednik politike u dnevniku Gazzetta Express **Leonard Kerquki**, i dodaje kako ne vjeruje da će od tog obećanja išta biti. Za Kerqukija pitanje moguće nestašice vode je prije svega političko pitanje koje će se rješavati na republičkom nivou gdje vlast drže stranka premijera Kosova **Hašima Tačija** Demokratska partija Kosova

i stranka predsjednika zemlje **Fatmira Sejdiua**, Demokratska liga Kosova.

Na kraju lokalnih izbora Tači je izašao kao pobjednik, njegova PDK pokupila je vlast u većini opština, ali u Prištini je opet pobijedila Sejdiuova LDK i **Isa Mustafa**, dosadašnji gradonačelnik, koji će vjerovatno biti i novi lider partije.

Dvije najjače partije u zemlji su vodile vrlo negativnu lokalnu kampanju da se čak šušalo da je vlast u zemlji uzdrmana, što analitičari ipak odbacuju. Pa ipak taj lokalni antagonizam Tačijevе i Sejdiuove partije mogao bi da bude kamen spoticanja za rješavanje životnih pitanja, pa i vodosnadbijevanja.

„Teško da će za neku ideju gradonačelnik LDK dobiti podršku vlade koju u većini drži PDK”, objašnjava Kerquki.

Za analitičara balkanske politke **Tihomira Lozu** tri su problema zašto se kosovska privreda ne kreće naprijed poželjnom brzinom.

„Kosovo jos uvijek mnogi potencijalni investitori vide kao pravno nesigurnu jurisdikciju, a njene institucije kao korumpirane. Kosovska vlada nije uradila mnogo na poboljšanju infrastrukture, niti je na vrijeme izašla sa kredibilnim planom za rješavanje energetskih problema. Kosovska vlada nema dovoljno inicijativa koje bi pospiješile novu ekonomsku aktivnost i stabilizovale postojeću.”

Vodosnadbijevanje je samo jedna od prvih stepenica ka mirnom i kvalitetnom životu na Kosovu, kaže Malazogu, koju dobra vlast može da iskoristi kao šansu za napredak i sticanje povjerenja građana.

„Lokalne i životne teme trebalo bi da budu prostor za spajanje a ne podjele.”, kaže Malazogu.

Kosovare je, po anketama, vrlo brinula nezaposlenost, a potom i pitanje nedostatka vode za piće. Da li je i jedan kandidat ozbiljno ušao u priču o budućnosti vodosnadbijevanja?

Bajrami: Kosovski političari i partije su tek sada počeli pričati i misliti o svakodnevним problemima građana. Bilo je dosta priča i planova o uređenju problema kao što je taj, sa vodom. No, moraćemo da sačekamo da bi vidjeli koliko su to bile samo prazne izborne priče, a koliko su u stvari ti političari, koji traže vlast, ozbiljno pripremljeni da se uhvate u koštac sa problemima građana. Mislim da će biti nekih pomaka, ali da će mnogo problema

ostati da se rješavaju na duge staze. Važno je da se počne sa rješavanjem. Važno je, kako se kaže, da se ipak okreće.

Da li bi eventualni nedostatak vode na Kosovu mogao jednog dana da bude varnica za unutrašnje trvenje u zemlji?

Bajrami: Vidite mnoge stvari koje su se nekada shvatale kao bogom dane, koje je priroda stvorila pa nisu bile od velike političke važnosti, danas su postale veoma osjetljive političke teme. Energija je postala to u globalnom smislu. Voda isto tako. Ali, mislim da primjeren rad institucija

vlasti, dobre strategije razvoja, mogu i moraju doprinijeti da se takva mogućnost o kojoj vi govorite eliminiše prije nego što postane opasnost.

Da li postoji mogućnost da se u nekoj bliskoj budućnosti Kosovari i srpska manjina nađu ne na političkom već na egzistencijalnom pitanju, kao što je recimo voda i da zajednički počnu da rješavaju taj problem?

Bajrami: Ne samo da postoji mogućnost, već postoji i potreba. Velika ljudska potreba za životom dostojnim čovjeka. Ta potreba će uvijek poraziti svaku politiku.

SEER NEXUS
SOUTHEAST EUROPEAN RESEARCH NEXUS

ULOŽITE U DONOŠENJE PRAVE ODLUKE

Prikupljanje raspoloživih informacija je tek prvi korak u postizanju uspeha u tranzicionim društvima. Samo pravovremena interpretacija i prezentacija tih informacija garantuje uspeh u poslovanju.

Ko smo mi :

- SEER Nexus je konsultantska kuca koju predvode stručni poznavaoци prilika u Jugo-istočnoj Evropi. Saradujemo s privatnim i javnim sektorom i pokrivamo široki spektar tema.
- Ljudi koji razumeju kompleksnost tranzicionog društva, sa ciljem da ono radi za Vas, a ne protiv Vas.

Šta radimo :

- Analize političke i bezbedonosne situacije u Jugo-istocnoj Evropi
- Reformu javne uprave, sa fokusom na strateške i operativne probleme
- Investicione analize i analize rizika, naročito za strane ulagače
- Pravovremeno pružanje saveta, kao i realizacija i evaluacija složenih projekata.

Za više informacija posetite nas na
<http://www.seernexus.org>

NOVI GRIP VLADA SVIJETOM

Pandemija, lobiji i ideologije

Piše:
**Marijana
Bojanić**

Pandemija novog gripa donijela je i nove polemike. Najžešća je ona oko toga da li je vakcina protiv svinjskog gripa dovoljno bezbjedna. O tome se trenutno raspravlja širom svijeta. Kakve će posljedice biti – tek ćemo vidjeti

Tema o kojoj se govori na svim meridijanima sa jednakom dozom straha i nevjerice je – novi grip. Dok Svjetska zdravstvena organizacija šalje preporuke o prevenciji, vakcinaciji i liječenju - širom planete zdravstvene službe se trude da obuzdaju širenje zaraze i nagovore ljude da se - vakcinišu.

Jedna od najpogođenijih država iz koje nam svakodnevno stižu nemile vijesti o širenju virusa je Ukrajina. U trenutku kada ovaj broj "Bezbjednosti" ide u štampu u toj zemlji je oboljelo preko 1,3 miliona građana, a u bolnici je više od 70 hiljada.

Svinjski grip poharao je Ukrajinu. U samo dvije sedmice od izbijanja epidemije, u toj je zemlji, prema podacima tamošnjeg ministarstva zdravlja, do 13. novembar virusom

gripe zaraženo čak tri odsto stanovništva. Među velikim brojem građana koji su u bolnici zbog svinjskog gripa je i više od 1.700 djece. Umrlo je skoro tri stotine ljudi dok se za pet stotina života ljekari još bore.

Šokantni su bili i podaci koji su objavljeni sredinom novembra na zvaničnoj veb stranici ukrajinskog Ministarstva zdravlja prema kojima je ta zemlja na prvom mjestu u svijetu po broju oboljelih.

Ljekari objašnjavaju kako nakon primanja vakcine treba da prođu još dvije do tri sedmice koje su potrebne osobi da stekne imunitet prema novom virusu. Organizam može da reaguje - na mjestu uboda se može pojaviti otok, crvenilo ali i povišena temperatura. Da li će ovoga biti – zavisi od imuniteta onoga ko je primio vakcinu

No, i pored panike koja vlada i munjevitom širenju zaraze – niko od infektologa i epidemiologa zasad ne daje odgovore na pitanja što se to s virusom H1N1 događa u Ukrajini. Niko ne objašnjava što je to uticalo da pandemijski grip zahvati tako veliki dio populacije te zemlje. Uz to - Svjetska zdravstvena

Nastavak na sjedećoj strani...

organizacija objavila je da je svinjski grip u Ukrajini trenutno u smiraju, i upozorila da se očekuje drugi talas zaraze.

Čuju se i sve glasija negodovanja zbog neažurnosti Svjetske zdravstvene organizacija i tvrdnje da dobrano kasni sa aktualnim podacima o stvarnom broju oboljelih u svijetu.

I na Balkanu je sve više oboljelih. Srbija je proglasila epidemiju, a i u Hrvatskoj svakoga dana sve više zaraženih traži ljekarsku pomoć. Mediji širom svijeta su se priključili kampanji borbe protiv novog gripa i sem što svakodnevno izvještavaju o širenju virusa i novim slučajevima – mnogi su na svoje internet portale stavili specijalne linkove na kojima se piše samo o novom virusu, preporukama i savjetima.

Ipak, trenutno najglasnija polemika se vodi o vakcini. I oni koji su za nju, ali i njeni protivnici – iznose mnoštvo argumenata.

Ljekari je, uglavnom, preporučuju. Naglašavaju da svaki medikament, pa i ovaj, može izazvati neku reakciju organizma. No, tvrde da je neuporedivo veća korist od vakcine od štete koju nevakcinacija može donijeti.

Polemika se vodi i oko preporučene doze. Pitanje je koliko oni koji su se odlučili da prime vakcinu treba doza da dobiju. Jednu ili dvije?

Evropska medicinska agencija je rezervisana prema stavu nekih evropskih vlada da je jedna doza vakcine protiv svinjskog gripa dovoljna za većinu stanovnika. Stručnjaci iz te agencije ističu da je jedna doza vakcine “pandemriks” kompanije GlaksoSmitKlajn ili “focetrije” firme Novartis možda dovoljna za odrasle osobe, ali činjenice koje govore tome u prilog još nisu sasvim ubjedljive.

Nakon razmatranja najnovijih pokazatelja, Komitet za medicinske proizvode za ljudsku upotrebu (CHMP) ove agencije je objavio da i

ŠTA JE ISTINA

Svinjski grip jako je blaga bolest, a smrtnost je manja nego od sezonskog gripa

ISTINA: Dosad je od svinjskog gripa umrlo više od 6.000 osoba, a od sezonske ih godišnje umre između 300.000 i 500.000. No, stručnjaci tvrde da se te brojke ne mogu direktno upoređivati. Za razliku od sezonske gripe, koja je nerijetko samo okidač za aktiviranje neke hronične bolesti od koje ljudi onda umru, sve smrti od svinjske gripe direktno se povezuju s virusom H1N1. Najteži slučajevi svinjske gripe zabilježeni su kod male djece i odraslih između 20 i 50 godina života

Nećemo se zaraziti virusom, ako smo inače zdravi

ISTINA: Smatra se da će trećina svjetske populacije oboljeti od svinjskog gripa (šest puta više nego od sezonskog) jer je malo onih koji imaju dobru imunološku odbranu. Među ugroženima mnogo je potpuno zdravih osoba. Smatra se da su bolje zaštićeni stariji od 50 godina zato što su već bili u dodiru sa sličnim virusima.

Simptomi su isti kao kod sezonskog gripa

ISTINA: Simptomi zaista mogu biti slični, ali često ipak nisu. Kod polovine oboljelih nije se pojavila uobičajena groznica koja prati gripu. Osim toga, kod dijela pacijenta javlja se mučnina, grčevi u želucu i probavne smetnje

Vakcina protiv ovog gripa nije sigurna

ISTINA: Svaka vakcina ima nuspojava, ali je korist od vakcinacije neprocjenjiva jer se samo tako od gripe može zaštititi većina populacije i značajno smanjiti ukupna smrtnost. Inače, bezbjednost vakcine naučno je ispitana i provjerena u regulatornim institucijama koje odobravaju njegovu upotrebu

Pandemijski virus će slabiti

ISTINA: Virusi ponekad, kad počnu kružiti u populaciji, s vremenom oslabe, ali se može dogoditi i obrnuto. Iskustva s prošlim pandemijama gripe ukazuju na to da drugi ili treći talas može biti još snažniji, kao što je to bio slučaj sa španskim gripom 1918. godine

dalje preporučuje da se po mogućnosti daju dvije doze vakcine protiv virusa novog gripa H1N1, u razmaku od najmanje tri nedjelje.

Evropska medicinska agencija je dosad odobrila tri vakcine protiv svinjskog gripa - “pandemriks”, “focetriju” i “celvapan”, a najavljena je mogućnost da naknadno budu odobrene još neke. Svjetski eksperti su u početku odreda preporučivali dvije doze vakcine protiv svinjskog gripa, budući da je u pitanju novi oblik virusa, ali su posljednjih mjeseci rezultati nekih kliničkih studija sugerisali da bi i jedna doza mogla da bude dovoljna za odrasle. Time bi zalihe vakcine znatno duže trajale, a trošak imunizacije bi bio manji.

Britanske vlasti su obezbijedile vakcine “pandemriks” i “celvapan”. Odrasli i djeca starija od 10 godina koji prime vakcinu kompanije “Glakso” dobiće samo jednu dozu, ali će mlađa djeca i oni koji prime “celvapan” primiti dvije doze.

U Hrvatskoj će sa milion i po doza biti vakcinisano 750 hiljada stanovnika. Svako po dva puta. Inače, Hrvatska će, kako najavljuju, uskoro nabaviti još pola miliona vakcina što znači da će milion ljudi iz te zemlje - moći da se vakciniše.

U Crnoj Gori će, prema najavama, biti organizovano samo po jedno vakcinisanje. Ukupan broj naručenih vakcina je 100 hiljada. Dakle, svaki šesti stanovnik će dobiti vakcinu.

Pojedine proizvođačke kuće tražile su da predstavnici Crne Gore pregovaraju o nabavci 500 hiljada doza, što je prema procjenama ovdašnjih vlasti bilo – previše. Ponudu su nazvali iracionalnom.

No, o tome kada će u koju zemlju stići vakcina mnogo više se raspravlja – treba li se uopšte vakcinisati.

Često su ljudi skeptični i zbog činjenice da je vakcina ispitivala na malom broju osoba pa je pitanje da li se u tako kratkom vremenu moglo doći do stvarnih nuspojava.

Neke ankete u Njemačkoj pokazuju da će se vakcinisati tek deset do dvadeset odsto građana iako je ta država kupila vakcine za gotovo 40 odsto građana.

U Sjedinjenim Američkim Državama su, sem građana, i ljekari i medicinske sestre pokazali skepsu prema vakcini pa su vlasti, u Njujorku, na primjer, odlučile da se svo medicinsko osoblje mora vakcinisati.

U Srbiji, koja je proglasila epidemiju biće nabavljeno tri miliona vakcina. „Srbija ne kasni. Srbija će biti prva zemlja van EU ili jedna od prve dve-tri koje će istovremeno početi vakcinaciju u prvim danima decembra. Vakcinacija je najbolja mjera zaštite i očekujem da raspoloženje sa sumnjom prema vakcini bude potpuno preokrenuto“, rekao je srpski ministar zdravlja Tomica Milosavljević.

Vlada Srbije je kupila tri miliona vakcina

- koštaju osam eura po komadu. Sada ostaje da ta firma do sredine decembra isporuči 500 hiljada doza. Ostale doze biće podijeljene u tri jednake grupe i stižaće u Srbiju – 30. januara, 27. februara i 20. marta. Uz to - u Srbiji se pominje i mogućnost da sve vakcine stignu do kraja januara. U toj zemlji će najprije biti vakcinisana djeca, pa trudnice nakon trećeg mjeseca trudnoće, hronični bolesnici, zaposleni u zdravstvu i komunalnim

službama. A potom – ostali građani.

Iako epidemije u Crnoj Gori još nema - nikome nije bilo svejedno nakon izjave direktora odjeljenja za infektivne bolesti italijanskog Nacionalnog instituta Lazzaro Spallanzani u Rimu. Dr Nikola Petrosilo, jedan od vodećih eksperata za grip u Evropi je izjavio ako epidemija gripa u Crnoj Gori dostigne vrhunac krajem novembra i u decembru, kako se predviđa, onda će biti prekasno za vakcinaciju koja se planira u januaru. Inače, „Novaritisovom“ vakcinom protiv virusa H1N1 do sada je vakcinisano više od 40 miliona ljudi širom svijeta. Stručnjaci tvrde da nije registrovan ni jedan ozbiljan neželjeni efekat koji se može dovesti u jasnu vezu sa vakcinacijom. Ova vakcina je registrovana kod Evropske agencije za lijekove. Sve tri vakcine koje se daju Evropljanima imaju slične karakteristike. Rizik postoji, uvijek kada su medikamenti u pitanju, ali je korist, tvrde ljekari, mnogo veća. Ljekari objašnjavaju kako nakon primanja

U svijetu se vodi velika polemika – za i protiv vakcine. Neki od protivnika idu toliko daleko da čak iznose scenarije nalik onima iz filmova. U Hrvatskoj štampa je puna tekstova o svešteniku koji je preporučio vjernicima da se ne vakcinišu jer će tako biti „mikročipovani“

hronično ponavlja. Ovo može da izazove antigen iz vakcine, ali isto se može desiti i kada čovjek dobije neku virusu. Stručnjaci objašnjavaju da dosadašnja ispitivanja vakcine protiv svinjskog gripa pokazuju da je vakcina bezbjedna baš onoliko koliko i ona protiv sezonskog gripa. Kada su u pitanju djeca reakcije na vakcinu su gotovo iste kao one nakon vakcinisanja od običnog gripa. Vakcina protiv novog gripa je, zapravo, tvrde stručnjaci, proizvedena na isti način kao ona za obični grip. No, u njoj je promijenjen dio virusa koji vakcina koristi za ojačavanje imunog sistema čovjeka.

Protivnici vakcine idu toliko daleko da promovišu scenarije nalik filmskim. U svojoj propovijedi fra Miroslav Bustruc preporučio je vjernicima da se ne vakcinišu jer će biti, kako

tvrdi ovaj sveštenik, „mikročipovani“!

Ovaj fratar je na misi u Prigradu kod Novigrada, u Ravnim Kotarima (Hrvatska), na dan Svetog Martina, zaštitnika tog mjesta – poslao neobičnu poruku vjernicima.

„Postoji masovni plan za uništenje čovječanstva, a dijelovi tog plana su različite epidemije i zaraze. Sama vakcina protiv svinjskog gripa, koja sada izaziva masovnu histeriju, u sebi ima mikročip kojim nas se želi kontrolisati“, rekao je fra Miroslav Bustruc koji je na misnom slavlju gostovao kod kolege i prijatelja don Jure Zubovića, župnika Pridrage. Dan poslije fra Bustruc je otišao iz Prigrade, a don Zubović je novinare uputio na splitsko-makarskog i zadarskog nadbiskupa jer on bez dozvole ne može davati komentare. Bio je upoznat s činjenicom da

Svinjski grip poharao je Ukrajinu. U samo dvije sedmice od izbijanja epidemije, u toj je zemlji, prema podacima tamošnjeg Ministarstva zdravlja, zaraženo čak tri odsto stanovništva. No, i pored panike koja vlada i munjevitom širenju zaraze – niko od infektologa i epidemiologa zasad ne daje odgovore na pitanja što se to s virusom H1N1 događa u Ukrajini. Niko ne objašnjava što je to uticalo da pandemijski grip zahvati tako veliki dio populacije te zemlje

su riječi s propovijedi dospjele u medije, ali se požalio kako su izvađene iz konteksta i tendenciozno prenesene.

„Ono što je fra Miroslav kazao bilo je rečeno na propovijedi i upućeno je vjernicima, a ne svim građanima“, pokušao je da opravda kolegu Zubović.

„Sveštenik je tu da brani načela Crkve, a zbog izrečenih činjenica o vakcini neki su ljudi već zatvoreni. Puno više će se znati kada se Sveta Stolica obratiti svjetskim državicima“, rekao je don Jure Zubović i potvrdio da se slaže s onim dijelom propovijedi koji se odnosi na opasnosti koje prijete čovječanstvu od različitih epidemija. Više nego ovom – javnost je ostala zapanjena

ISTORIJAT PANDEMIJA

1510. godina - od tada je zabilježena 31 pandemija. Tri su se desile tokom dvadesetog vijeka
1918. godina - pandemija španskog gripa na kraju Prvog svjetskog rata usmrtila je između 50 i 100 miliona ljudi. Ta pandemija je bila uzrokovana jednim od H1N1 sojeva gripe
1957. godina - pandemija azijskog gripa ubila je oko dva miliona ljudi
1968. godina - pandemija hongkongškog gripa uzrokovala je smrt milion ljudi

NOVIJE UZBUNE

mart 2003. godine - U Hong Kongu i Kini pojavila se potpuno nova bolest - SARS. Ova bolest je odnijela 800 života. Nakon četiri mjeseca je iskorijenjena
septembar, 2003. godine - na mnoštvu farmi na kojima se uzgajala perad pojavila se bolest nazvana – ptičji grip
septembar 2005. godine - povećava se broj žrtava ptičjeg gripa i Svjetska zdravstvena organizacija oglašava opasnost od pandemije i mogućnost smrti čak 50 miliona ljudi
april 2009. godine - Svjetska zdravstvena organizacija proglašava najviši stepen opasnosti od pandemije svinjskog gripa nakon što je u Meksiku od ove bolesti umrlo 87 ljudi

izjavom poljske ministarke zdravlja. Zbog novog gripa poljska ministarka Ewa Kopacz je preko noći postala popularna. Iako u toj zemlji ima više od 200 oboljelih, ministarka je odbila da naruči vakcinu protiv svinjskog gripa jer je smatra opasnom zavjerom farmaceutske industrije kojom se ucjenjuje svijet.

“Neću dozvoliti upotrebu vakcine koja nije sasvim testirana i od koje bi moglo umrijeti više ljudi nego od samog svinjskog gripa”, napomenula je ministarka u svom govoru pred poljskim parlamentom, nakon čega je prekinut direktni TV prenos sjednice. Njen nastup, prenesen putem internet servisa YouTube, postao je jedan od najgledanijih u svijetu. Posebno u zemljama u kojima je već počelo vakcinisanje.

“Nemamo rezultate kliničkih testova, ne znamo sastav vakcine i ne znamo nuspojave. Vakcina je u četvrtoj fazi vrlo kratkog testa čiji rezultati još nisu poznati. Vrlo je malo uzoraka, vakcina je testirana na samo 160 dobrovoljaca u dobi od 20 do 60 godina, od kojih niko nije bio zaražen”, u nastupu je rekla ministarka.

Za dio javnosti u Poljskoj, a sada i svijetu, ministarka je heroj koja se usudila iznijeti istinu. No zbog panike i širenja svinjskog gripa u zemlji, poljski javni tužilac zatražio je krivično gonjenje ministarke, zbog koje Poljska do sada nije naručila niti kupila nijednu dozu vakcine!

Argumenti su ukršteni – koliko god bili utemeljeni ili ne. Ipak, ljudski životi su na prvom mjestu. Svi bi trebali biti svjesni da su i profiti i ideologija spram zdravlja i života - nevažni.

Eva Kopacz, poljska ministarka zdravlja: “Neću dozvoliti upotrebu vakcine koja nije sasvim testirana i od koje bi moglo umrijeti više ljudi nego od samog svinjskog gripa”, napomenula je ministarka u svom govoru pred poljskim parlamentom, nakon čega je prekinut direktni TV prenos sjednice

ŠIRENJE NATO-a I NOVI STRATEŠKI KONCEPT

Složeno pitanje

Prof. dr
Radovan
Vukadinović

Istočni pravac proširenja postavio je Bjelorusiju, Moldaviju i Ukrajinu kao postojane tampone između NATO-a i Rusije koja, međutim, nikada nije s oduševljenjem prihvatila novo političko i strategijsko evropsko stanje

Nastavak na sljedećoj strani...

Posthladnoratovsko širenje NATO-a, koje je inicirao predsjednik Clinton dugo vremena bilo je gotovo glavni oblik aktivnosti evroatlantske alijanse. Neki analitičari su čak tvrdili da se bez te djelatnosti NATO ne bi niti održao i da je zahvaljujući stalnim ciklusima širenja opstao, sve do Iraka i Avganistana kada se njegova funkcija ipak ispunila novim i znatno konkretnijim sadržajem.

Danas u okviru velikih debata, što se na raznim stranama evroatlantskog svijeta vode o novom strategijskom konceptu NATO-a širenje NATO-a nameće se kao jedno od vrlo važnih i svakako izrazito složenih pitanja. Taj splet pitanja odnosi se u prvom redu na granice buduće organizacije, odnosno strategijskog koncepta koji bi u njoj trebao vrijedjeti možda desetak sljedećih godina. Tu je zatim i pitanje ostvarljivosti tog širenja tj. konkretnih mogućnosti da se svaka zemlja koja to želi i primi u NATO, te na kraju tu je i pitanje u kojoj mjeri bi eventualno kontinuirano širenje organizacije moglo uticati na strategijske doktrine nekih zemalja (Rusija, Kina, Iran).

Evroatlantski ili globalni savez?

Od svojih evroatlantskih početaka NATO se nakon 1989. godine znatno pomakao na Istok, najprije sa srednjoevropskim i baltičkim, na kraju balkanskim proširenjem što je jasno pokazalo da se granice nekadašnje konstrukcije Zapadne Evrope, Kanade i SAD-a bitno pomiču i da organizacija postaje mnogobrojnija i ispunjena novim zahtjevima i izazovima. Taj konkretan iskorak prema Istoku, u kome su bivše članice Varšavskog ugovora i nove evropske zemlje s Istoka, dobile bezbjednosne garancije NATO-a, pokazao je prvi jasan pravac širenja. U njemu su se našle države koje su smatrale da im je NATO koristan i potreban, te da će upravo preko te organizacije lakše doći do EU, što se za većinu tih zemalja i ostvarilo.

Istočni pravac proširenja postavio je Bjelorusiju, Moldaviju i Ukrajinu kao postojane tampone između NATO-a i Rusije koja, međutim, nikada nije s oduševljenjem prihvatila novo političko i strategijsko evropsko stanje. Ruske granice prema Zapadu su se približile, a od nekadašnjih očekivanja da bi moglo doći do paralelnog raspuštanja NATO-a i Varšavskog ugovora (VU) nije ostalo ništa, isto tako kao što nije poštovano neko imaginarno usmeno obećanje o tome da se NATO neće širiti na Istok nakon 1989. godine. Realnosti u NATO-u i stanje u Rusiji kao njenom susjedu doveli su do toga da je NATO dobio nove članice, te da je samim tim onemogućeno neko eventualno stvaranje organizacije koju bi Rusija stvorila kao pandan NATO-U.

Tri preostale evropske države: Bjelorusija, Moldavija i Ukraina na različite načine pristupaju pitanju ulaska u NATO i samim tim pokazuju svoje političke specifičnosti. Moldavija je bila među prvim zemljama koje su ušle u Partnerstvo za mir ali je nakon toga pokazala manje interesovanje za ulazak u NATO organizaciju. Tu je,

svakako, značajna dimenzija vezana uz rusku politiku, a posebno zamrznuti konflikt (Transdnestrija) gdje Rusija može djelovati bilo u pozitivnom ili negativnom pravcu. Za Bjelorusiju pitanje je uz sadašnju Lukašenkovu garnituru više nego jasno: savez sa Rusijom ima prednost i NATO ostaje i dalje viđen gotovo na isti način kao što je to bilo u Sovjetsko vrijeme. Ukrajina je, svakako, najteži problem i to zbog žestoke polarizacije stavova koji su izazvani u političkom vrhu zemlje i koji se prenose na ostale djelove Ukrajine. Po jednom mišljenju, koje uporno zagovara Juščenko: Ukrajina je evropska zemlja i pripada joj mjesto u NATO-u i Evropskoj uniji (EU). S druge strane, komunisti i njihovi saveznici ističu da bi to značilo kidanje veza s Rusijom i da bi to Ukrajinu uvelo u opasnu zonu u kojoj ne bi bilo mogućnosti kontrolisati dalji razvoj događaja. Tu se u prvom redu misli na mišljenje većine ukrajinskog stanovništva koje je protiv ulaska u NATO, što je posebno evidentno u istočnoj Ukrajini i na Krimu. Za razliku od pro Natovske zapadne Ukrajine, gdje se uz poljsku podršku snažno podržava ulazak u NATO, ovi djelovi Ukrajine ostaju kao snažne tačke na kojima je u datom trenutku moguće stvoriti krizno stanje i uzdrmati stabilnost Ukrajine. Za razliku od ovog tzv. istočnog pravca širenja, u NATO-u a i izvan njega, vode se žustre rasprave o tome da li je možda nastupio trenutak da se u NATO uključe zemlje koje već godinama s njim uspješno sarađuju iako nisu članice, te da se preko tzv. strategijskog partnerstva postave još šire granice od onih koje danas sežu prema Istoku. U takvim elaboratima spominju se zemlje poput Švedske, Finske, Japana, Južne Koreje, Australije i Novog Zelanda koje aktivno sarađuju sa NATO-om, a većina od njih zajedno djeluje i u vojnim operacijama. Kako su sve one demokratske očito da nema prepreka da se ta saradnja podigne na viši nivo i da se pronađe neki novi oblik zajedništva koji možda neće biti članstvo ali će ipak pokazati da te zemlje stoje zajedno s NATO-om i da u vrijeme kada NATO izgrađuje svoju novu strategiju može aktivno računati i na te države.

Reakcije nečlanica NATO-a

Od Jeljcina, pa preko Putina i danas Medvedeva, ruski politički vrh nikada nije prihvatio širenje NATO-a i njegovo približavanje ruskim granicama kao neku politiku koja bi mogla unaprijediti ruske odnose s NATO-om. Iako postoji zajedničko Vijeće za saradnju i Rusija ima mogućnost praćenja rada NATO-a, ona ipak ostaje po strani, ne želeći niti razmišljati o svom ulasku. Ali, s druge strane, Rusija je vrlo zabrinuta da bi moglo doći do širenja organizacije. Uz tri spomenute istočnoevropske države, bivše sovjetske republike, tu je svakako najbitinja tačka Gruzija gdje se nakon nedavnog rata raspoloženje u zemlji bitno promijenilo i gdje postoji podrška za ulazak u NATO, ali isto tako i čitav niz drugih spoljnih prepreka.

Tačno je da Gruzija kao suverena država ima pravo da samostalno, kao i svaka druga zemlja, odabere svoj oblik bezbjednosti ali je isto tako očigledno da se to ne može učiniti jednostrano, ne vodeći računa o međunarodnim uslovima i prije svega o odnosima između Rusije i Gruzije. Uz svoje političke i vojne atribute Rusija raspolaze i ekonomskim sredstvima, posebno na polju energetske bezbjednosti, što je snažno pokazala i u Bjelorusiji i u Ukrajini. To je ujedno i glavni sadržaj odnosa između Rusije i EU gdje se, takođe, uvijek može vezati pitanje širenja NATO-a i snadbijevanja Evrope plinom i naftom. Zbog toga je i jasno evropsko suzdržavanje od nekog većeg zagovaranja ulaska tih zemalja u NATO kako se ne bi ugrozio nivo sopstvenih odnosa sa Rusijom. Uz mogućnost korištenja energije, kao određenog ruskog aduta, Moskva je osnovala i Organizaciju za kolektivnu bezbjednost. Iako je samo riječ o organizaciji koja je tek u nastanku i koja će tek morati tražiti svoje sadržaje, više je nego jasno da ruska politika nastoji stvoriti postojan pandan eventualnom širenju NATO-a prema azijskim bivšim sovjetskim republikama. Bjelorusija, Jermenija, Kirgistan, Kazahstan, Tadžikistan i Uzbekistan u Organizaciji se nalaze zajedno

sa Rusijom a sve te zemlje, osim Bjelorusije i Jermenije, sudjeluju i u radu Šangajske organizacije za saradnju. U želji da privuče grupu zemalja oko sebe kao središnjeg jezgra Moskva nastoji i na taj način spriječiti njihovo približavanje NATO-u i zaustaviti širenje NATO-a prema Aziji.

Širenje i treće zemlje

Jasno je da ruska gledišta oko širenja NATO-a nisu usamljena i da npr. niti Kina niti Iran, da spomenemo samo neke države, nisu previše srećne vidjeti nove članice NATO-a, u svom susjedstvu. Za te zemlje NATO još uvijek ima onaj oreol iz vremena hladnog rata, a osim toga, snaga NATO-a, njegova organizovanost kao i broj država koje se u njemu nalaze očito pokazuje da je riječ o respektabilnoj sili koja nema premca.

O tome vodi računa i Rusija u svojoj novoj vojnoj doktrini a s time dugoročno računa i NR Kina ali isto tako i Iran koji u svom nuklearnom programu mora pratiti događanja u susjedstvu. Razvijajući bilateralne odnose kao i uspostavljanjem prvog institucionalnog oblika – Šangajske organizacije za saradnju, daje se naznaka mogućeg odgovora. Naravno on ne može parirati NATO-u ali može ipak stvarati okvire za okupljanje država koje bi možda u drugoj situaciji gravitirale NATO-u, upravo njih se sada nastoji zadržati u njihovim prirodnim granicama. Ako bi se tražili neki parametri za budućnost širenja NATO-a, tada se može istaknuti sledeće:

- NATO ima sve uslove da postane glavni instrument kooperativne bezbjednosti, ali to se može realizovati samo kao postupni proces dugoročnog političkog djelovanja i stalnog dokazivanja svoje otvorenosti i svojih konkretnih mogućnosti.
- Zemljama koje aspiriraju da postanu članice NATO-a (s Balkana i područja bivšeg SSSR-a) treba jasno staviti do znanja da se traže demokratska dostignuća, da one imaju pravo da samostalno biraju oblike svoje bezbjednosti, ali da pri tome ipak NATO mora voditi računa o širem spletu međunarodnih odnosa u kojima npr. Rusija ima važno mjesto.
- Angažovanje NATO-a sa zemljama iz tzv. Strategijske inicijative ili pak sa onima iz Azije u konkretnim poduhvatima (borbe protiv terorizma, Avganistan) može stvoriti uslove za jačanje procesa izgradnje novih odnosa i jačanje povjerenja.
- NATO ne smije dopustiti da koncept širenja postane neka vrsta granice koja dijeli zemlje koje imaju drugačije stavove o pristupu Ukrajine ili Gruzije već i to pitanje mora biti jedan o temelja na kome će se graditi trajniji koncept strategije NATO-a.
- NATO je organizacija koja postoji 60 godina i ona ima svoju budućnost. Stoga je jasno da i proširenje mora biti jedan od važnih pravaca strategijskog posmatranja budućeg razvoja u kome treba jasno koristiti sva postojeća iskustva i tragati za novim rješenjima.

Piše:
Miroslav
Rajković

Taepodong-2

Nosač satelita ili transporter nuklearnih bojnih glava na velike daljine?

Zvaničnici Sjeverne Koreje tvrde da je lansiranje bilo uspješno i da je raketa prema planu u orbitu iznijela satelit KVANGMIONGSONG-2, te da on već emituje signale. Ministar odbrane Južne Koreje, nasuprot tome, je izjavio da satelit nije dostigao orbitu i da su sva tri stepena lansirane rakete pala u Tihi okean

Nakon što je 25.03.2009. postavila raketnu instalaciju nepoznatih performansi, na lansirnu rampu koja se nalazi u mjestu Masudan-ri, Sjeverna Koreja je obavijestila međunarodne organizacije da namjerava lansirati raketu koja bi u orbitu ponijela telekomunikacioni satelit. Uprkos ozbiljnih upozorenja iz svijeta, lansiranje je obavljeno 05.04.2009.

Zvaničnici Sjeverne Koreje tvrde da je lansiranje bilo uspješno i da je raketa prema planu u orbitu iznijela satelit KVANGMIONGSONG-2, te da on već emituje signale. Ministar odbrane Južne Koreje, nasuprot tome, je izjavio da satelit nije dostigao orbitu i da su sva tri stepena lansirane rakete pala u Tihi okean. Slično tome, Sjeverna komanda američkih snaga saopštila je da je jedan dio rakete pao u Japansko more, a ostatak sa korisnim teretom u Tihi okean, te dakle, niti jedan sastavni dio rakete nije dospio u orbitu. Ovim povodom je sazvana sjednica Savjeta bezbjednosti UN. Rusija i Kina su pozvale na uzdržanost i mir dok su Južna Koreja, Japan, SAD i neke evropske zemlje ovaj akt smatrale kršenjem međunarodnih normi i zahtijevale oštre protivmjere. Zvanični Vašington i njegovi saveznici tvrde da se u ovom slučaju ne radi o raketi nosaču satelita, već o testiranju rakete dalekog dometa (oko 7000 km) tipa TAEPODONG-2, koja može nositi bojeve glave težine i do 1000 kg, različitog tipa punjenja (konvencionalne, biološke, hemijske ili nuklearne). O čemu se, dakle, ovdje radi?

U nastavku, sagledajmo kratak istorijat razvoja raketnog programa Sjeverne Koreje, kao i neke tehničke detalje i činjenice koje bi, uprkos vrlo oskudnim javno dostupnim informacijama, mogle dati odgovor na postavljeno pitanje. Kao početak priče o raketnom programu Sjeverne Koreje, uzimam momenat nabavke sovjetskih SCUD raketa. Na tim raketama su rađena eksperimentalna ispitivanja u pravcu izvjesnih izmjena i poboljšanja performansi, u skladu sa nekim iskustvima egipatskih raketnih stručnjaka. Kao rezultat toga nastaje projektil HWASONG-5. Ova raketa je kao upotrebljiva bila prodana Iranu u vrijeme iračko-iranskog rata i sa njom je Iran značajno djelovao po glavnom gradu Bagdadu a i drugim važnim iračkim gradovima. Pored dobrih finansijskih efekata od prodaje Iranu, došlo se i do niza važnih informacija o operativnoj efikasnosti i nekim problemima tokom upotrebe, koji kada su podvrgnuti

sistematskoj analizi, dali su nove parametre za sljedeću razvojnu fazu, odnosno razvoj nove rakete, sada nazvane HWASONG-6.

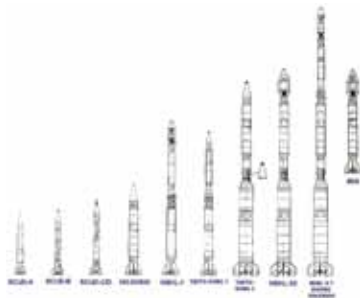
Poboljšanja su se odnosila na domet i nosivost rakete. Ova raketa je opet našla Iran kao kupca, gdje je uvedena pod imenom SHEHAB-2. Slijede dalja usavršavanja rakete i to poboljšanjem glavnih performansi za čak 50%. Novi projektil sada se naziva NODONG i proizvodi se masovnije nego prethodni. Bio je prodat Pakistanu, gdje je nazvan GHAURI, ali i ponovo Iranu gdje se naziva SHEHAB-3.

U obije ove zemlje, tokom instalacija i testiranja ovog raketnog sistema, boravili su stručnjaci iz Sjeverne Koreje i zabilježili mnoge popratne probleme (npr., na prvom testu, projektil SHEHAB-3 je eksplodirao u letu). I mnoge druge činjenice su navele na zaključak da je cijeli ovaj program bio samo djelimično uspješan.

Novi značajan odskok u raketnom razvoju bio je projektil TAEPODONG-1. Ono što se zna jeste da je TAEPODONG-1 dvostepeni projektil, baziran na raketi NODONG (prvi stepen) i HWASONG-6 (drugi stepen), a njegovo testiranje je prvi put obavljeno 31.08.1988. u svrhu lansiranja malog satelita u Zemljinu orbitu. Po tadašnjim izvorima iz Sjeverne Koreje, satelit je iznjet u orbitu, dok su zapadni izvori informacija tvrdili da su prva dva stepena imali normalnu funkciju, a korisni teret je eksplodirao te satelit nikako nije mogao dospjeti u orbitu. Prema nekim kalkulacijama, TAEPODONG-1 je raketa dužine oko 25 m, inicijalne težine oko 21 tonu, koja može nositi jednu tonu težak korisni teret na daljine do 2500 km. Takođe, pretpostavlja se da je TAEPODONG-1 uvijek imao namjenu svemirskog lansera, dakle ne u vojne namjene kao raketa srednjeg dometa.

Sljedeće unapređenje dolazi u vidu rakete TAEPODONG-2.

Zbog jako ograničenih podataka, zapadni analitičari su imali mnogo više muke da zaključe o kakvom se konceptu projektila radi. Prva proba je izvedena 05.07.2006, ali je raketa nakon 40 sekundi leta eksplodirala. Satelitski snimci su ukazivali na koncept gdje je prvi stepen rakete vrlo sličan kineskoj raketi CSS-2, dok je drugi stepen rakete zapravo raketa NODONG. Ukoliko su ove procjene tačne, zapadni stručnjaci pojašnjavaju da je TAEPODONG-2 raketna realizacija,

Razvoj raketnog programa Sjeverne Koreje

odnosno balistički projektil, sposoban ponijeti i isporučiti jednu tonu tešku bojevu glavu na daljinu oko 7000 km, odnosno pola tone tešku bojevu glavu na daljinu čak 9000 km. To znači da bi sa teritorije Sjeverne Koreje mogli biti gađani npr. Vašington, San Francisco, kao i mnogi drugi američki gradovi.

Eventualna meta
San Francisco

Eventualna meta
Vašington

Drugi test rakete TAEPODONG-2, kako smo i rekli na početku ovog teksta, izveden je 05.04.2009. Sjeverna Koreja je naglasila da se radi o isključivo mirnodopskom projektu, dakle, lansiranju satelita u orbitu, te je svoju lansiranu raketu nazvala UNHA, što je korejski prevod za Mliječni put (Milky Way).

Da bi eventualno izvodili neke zaključke u vezi pitanja MIRNODOPSKI PROJEKT ILI RAKETA DUGOG DOMETA KOJA ZNAČI NOVI ODNOS SNAGA U REGIONU I ŠIRE, sagledajmo još jednom, nešto šire tehničke detalje koji se odnose na TAEPODONG-2.

PRETPOSTAVLJENE KARAKTERISTIKE RAKETE TAEPODONG-2

Razvoj	Namjena
Sjeverna Koreja	Interkontinentalni balistički projektil
Lansirna platforma	Nadzemna, fiksna
Preciznost pogađanja	Nepoznata
Sistem vođenja	Inercijalni
Pogonski sistem	Dvostepeni, tečno gorivo
Dužina	32m, prvi step. -18m, drugi step.14m
Prečnik tijela	2,4 m
Težina pri lansiranju	79000 kg
Domat	Oko 9000 km
Bojeva glava	Nuklearna, biološka, hemijska

Ako su prethodni podaci tačni, ili približno tačni, koje su to moguće prijetnje po mir u svijetu?

Prije svega, treba reći da je raketni program TAEPODONG-2 izuzetno skup i da za osiromašenu Sjevernu Koreju, vrlo vjerovatno, proizvodnja ovih raketa u većem, dakle strateški opasnom broju, neće biti moguća. Prema tome, strateške učinke, ove rakete mogu imati, iako u manjem broju, samo ukoliko bi se koristile za napad na visoko značajne ciljeve tipa velikih gradova. Pošto se o preciznosti pogađanja samo da grubo nagađati, onda je moguća

Nuklearna sposobnost Sjeverne Koreje

Sjeverna Koreja ima relativno ograničenu nuklearnu sposobnost. Nuklearni program je razvijala postepeno od 1979. godine, kad je počela realizaciju nuklearnog reaktora u Jongbjon-u. Oktobra 2006. izvodi prvu nuklearnu probu, jačine jednu kilotonu, na što UN reaguje uvođenjem sankcija. Kriza se nastavlja i 25.maja ove godine, izvodi drugu nuklearnu probu. Učinci ove eksplozije se još analiziraju, mada je po ruskim izvorima, jačina bila oko 20 kilotona i pri tom je izazvan zemljotres od oko pet stepeni Rihterove skale. Navodno je Sjeverna Koreja jedan sat prije probe obavijestila o svojoj namjeri Savjet bezbjednosti UN-a.

Reakcije iz svijeta su više ili manje oštre, ali se svi slažu da se radi o suštinskom ugrožavanju regionalne bezbjednosti.

Novije informacije ukazuju da je Sjeverna Koreja dovršila program obogaćivanja nuklearnog materijala i priprema se da realizuje plutonijumsko nuklearno naoružanje. Savjet bezbjednosti UN je u junu ove godine izglasao uvođenje sankcija Sjevernoj Koreji, na što je ona odgovorila da se nikada neće vratiti pregovorima o nuklearnom naoružanju u kojima učestvuju SAD, Južna Koreja i Japan. Najnovije vijesti u vezi eventualnih pregovora govore da je omekšavanje stava Sjeverne Koreje ipak moguće...

analiza o efektima dejstva prema vrsti bojeve glave koju bi ove rakete eventualno nosile.

Za konvencionalne bojeve glave, da bi efekat udara bio značajna vojna prijetnja, tačnost pogađanja mora biti najmanje nekoliko desetina metara. Uz neku lošiju preciznost (što je u ovom momentu više vjerovatno), ovakve bojeve glave, težine do maksimalne nosivosti rakete od oko 1000 kg, mogu biti korištene za gađanje gradova i teroriziranje stanovništva u njima.

Za bojeve glave hemijskog ili biološkog punjenja (za čiju je proizvodnju Sjeverna Koreja nesporno sposobna), čak i lošija preciznost rakete bi potencijalno izazvala značajno ozbiljnije i prostorno šire destruktivne efekte udara. Mada su vojni efektivni i Južne Koreje i SAD-a (kao potencijalnih glavnih protivnika Sjeverne Koreje) dobro zaštićeni u odnosu na mogućnost hemijsko-biološkog napada, pa se dejstvom ovakvim oružjem ne bi postigli značajniji vojni rezultati, ostaje kao izuzetno opasna mogućnost ugrožavanja civilnog stanovništva u velikim gradskim oblastima.

Kada su u pitanju nuklearne bojeve glave, uzevši u obzir najnoviju nuklearnu probu Sjeverne Koreje od 25.05.2009, koja je iznosila po procjenama oko 20 kilotona, mogućnost

Nastavak na slijedećoj strani...

ugrožavanja eventualnih protivnika postaje izuzetno ozbiljna. Kakve razorne efekte ima ova jačina nuklearnog punjenja poznato je iz primjene sa kraja II svjetskog rata, na Japanske gradove Hirošimu i Nagasaki.

Ali razlikujemo nuklearnu bombu bačenu iz aviona i nuklearnu bojevu glavu transportovanu do cilja raketom, što je tehnički puno složenija operacija. Tu su prije svega prilagodjenost bojeve glave kao nuklearne bombe maksimalnoj nosivosti rakete, zatim problem zapremine konstrukcije u odnosu na obim tijela rakete, zatim postojanje efikasnog toplotnog štita kao zaštite unutrašnjeg sklopa bojeve glave u toku transporta kroz atmosferu, a što je kako se pretpostavlja, za sada još nerješiv problem sjevernokorejskih konstruktora... Ipak, za bojeve glave punjenja 0,5 do 5 kilotona, rješenja su znatno lakša, pa se uzima da bi ovo bila najvjerojatnija aplikacija nuklearne bojeve glave na raketi TAEPODONG-2. Uzevši u obzir izvjesno lošu preciznost pogađanja kao i mali broj raspoloživih raketa (zbog nemogućnosti masovnije proizvodnje), eventualni napadi nuklearnim bojevim glavama bi se ipak sveli ispod granice opasne strateške ugroženosti. Kao i u prethodnim slučajevima, to bi bilo oružje za napad na velike gradove, dakle njihovo primarno razaranje kao i sekundarni uticaj smrtonosnog radioaktivnog oblaka nakon eksplozije.

Umjesto zaključka, ponoviću slijedeće činjenice: TAEPODONG-2 do sad ipak nije imao potpuno uspješne probe. Dakle, postoje za sad nerješivi tehnički problemi koji su evidentni na satelitskim snimcima lansiranja i leta rakete. Imajući na umu izuzetnu finansijsku opterećenost ovim programom, vrlo je izvjesno da će Sjeverna Koreja još sačekati do mogućnosti posjedovanja efikasnog i pouzdanog interkontinentalnog balističkog projektila. Ostaje da se vidi što međunarodna zajednica može uraditi na planu izolacije i smirivanja ove ozbiljne situacije.

RATNA MORNARICA RUSIJE VJEROVATNO ĆE KUPITI MODERNE

„Mistral“ i pod ruskom zastavom

Piše:
Siniša
Luković

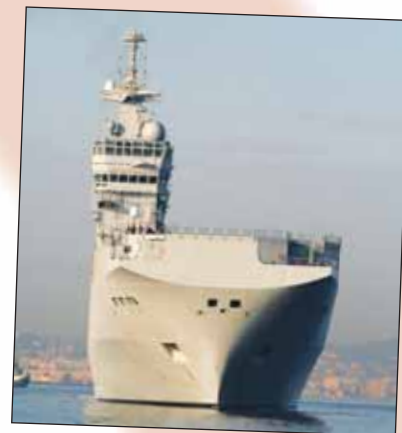
Na „Mistral“ kojeg opslužuje 160 članova posade, može se ukrcati do 450 vojnika, odnosno duplo više ukoliko je riječ o kraćoj plovidbi. U svom hangaru za vozila površine 2.650 kvadratnih metara, brod može ukrcati jedan bataljon od 40 „Leclerc“ tenkova, ili alternativno četu od 13 tenkova i 46 drugih vojnih vozila

Prema najavama visokih civilnih i vojnih zvaničnika iz Moskve, Ratna mornarica Rusije uskoro će vjerovatno konačnim ugovorom, formalizovati dugotrajne pregovore sa Francuskom o kupovini i zajedničkoj izgradnji od dva do pet nosača helikoptera - desantnih brodova klase „Mistral“. Kupovinom tih brodova kakva su dva već u službi RM Francuske, Rusija bi napustila višedecenijsku praksu da plovila za svoju Ratnu mornaricu izgrađuje isključivo po projektima domaćih inženjera i u vlastitim brodogradilištima. Posao sa Francuzima vrijedan je više od deset stotina miliona eura, a podrazumijevao bi kupovinu dva broda klase „Mistral“ u Francuskoj i izgradnju još dva, do tri ista takva broda u Rusiji uz francusku tehnološku pomoć.

Komadant RM Rusije admiral Vladimir Vysotsky nedavno je čak izjavio da „brodovi klase Mistral mogu značajno unaprediti borbene sposobnosti i mobilnost jedne ratne flote“.

Aludirajući na prošlogodišnji ratni sukob Rusije sa Gruzijom u kojem je bio angažovan i dio ruske RM na Crnom moru, admiral Vysotsky je kazao da bi „takav jedan brod Crnomorskoj floti omogućio da svoje zadatke završi za 40 minuta, a ne 26 sati koliko nam je za to tada trebalo“.

„Mistral“ je amfibijski desantni brod-nosač helikoptera, a Francuzi ga zvanično klasifikuju kao „brod za projekciju snaga i komandovanje“ (bâtiments de projection et de commandement - BPC). Projektovala ga je čuvena francuska brodogradjevna kompanija DCN (Direction des Constructions Navales) na osnovu taktičko-tehnoloških zahtjeva RM Francuske za nabavkom modernih višenamjenskih brodova za brze intervencije. Po karakteru, namjeni i izgledu „Mistral“ je sličan „brodu za kontrolu mora“ SCS tipa „Wasp“ RM SAD od koga je, ipak, dimenzijama osjetno manji. U sebi ovaj moderan ratni brod sjedinjava karakteristike klasičnog nosača helikoptera i amfibijskog desantnog plovila sa naplavljujućim „bunarom“ u kome „Mistral“ nosi i stavlja u upotrebu manja desantno-jurišna plovila i lebdjelice. Brodovi klase „Mistral“ imaju laki

FRANCUSKE DESANTNE NOSAČE HELIKOPTERA

deplasman od 16.500 tona, odnosno puni od 21.300 tona, dugi su 199, široki 32, a gaz im iznosi 6,3 metara. Pogon je dizel-električni i čine ga tri glavna dizel-agregata Wärtsilä 16 V32 ukupne snage 18,6 MW i jedan pomoćni dizel-agregat Wärtsilä Vasa 18V200 snage 3 MW, koji proizvedenu struju "predaju" na dva elektromotora Mermaid ukupne snage 14MW, a koji pokreću dvije azipod pogonske jedinice sa petokrakim propelerima. Maksimalna brzina broda je 18,8 čvorova, a ekonomska 15 čvorova sa kojom se ostvaruje i maksimalni akcioni radijus od 19.800 kilometara.

Glavnu karakteristiku broda čini poletno-sletna paluba površine 6.400 kvadratnih metara na kojoj je šest pozicija za slijetanje helikoptera, od kojih je jedna sposobna za prihvat teških transportnih helikoptera mase do 33 tone. Ispod poletno-sletne palube je hangar površine 1.800 kvadratnih metara u kome se može smjestiti do 16 helikoptera. U hangaru je i manja radionica za opravku i održavanje vazduhoplova, a za pomoć pri operacijama polijetanja i slijetanja helikoptera, na brodovima klase "Mistral" koristi se DRBN-38A Decca Bridgemaster E250, radar za navođenje vazduhoplova kao i sistem za optičku signalizaciju. Poletno-sletna paluba i hangar povezani su sa dva lifta za helikoptere, kapaciteta dizanja od po 13 tona. Veći lift čija je platforma površine 225 kvadratnih metara, nalazi se na krmenom dijelu broda i svojim dimenzijama omogućava da se na njemu manipulira sa helikopterima čiji je rotor već "raširen" u radni položaj, a ne sklopljen u "skladišni" položaj kako je to obično na drugim nosačima helikoptera.

"Mistral" nosi mješavinu od ukupno 16 transportnih helikoptera tipa NH-90 i borbenih helikoptera "Eurocopter Tigre", mada su ukupne mogućnosti broda takve da može primiti i do 35 letjelica. Iako primarno nosi NH-90 i Tigre, "Mistral" je sposoban da prihvati i opsluži i sve druge helikoptere u naoružanju francuske vojske -Westland Lynx, Cougar, Puma, Ecureuil and Panther, a jednom prilikom na brod je sletio čak i teški transportni helikopter CH53 Sea Stallion RM SAD.

Na "Mistral" kojeg opslužuje 160 članova posade, može se ukrcati do 450 vojnika, odnosno duplo više ukoliko je riječ o kraćoj plovidbi. U svom hangaru za vozila površine 2.650 kvadratnih metara, brod može ukrcati jedan bataljon od 40 "Leclerc" tenkova, ili alternativno četvu od 13 tenkova i 46 drugih vojnih vozila. Naplavljujući "bunar" površine 885 kvadrata, obično sadrži četiri motorna desantno-jurišna čamca tipa CTM kojima se iz "Mistrala" na obalu iskrcava pješadija, tenkovi i vozila. Alternativno, ovaj prostor može primiti dvije lebdjelice tipa LCAC, što "Mistral" čini interoperabilnim sa jedinicama američke mornaričke pješadije. Posebnost ovog broda čini veliki

komandni centar površine 850 kvadratnih metara u kome se može smjestiti do 150 ljudi, a zbog čega "Mistral" može da služi i kao komandni brod većeg pomorskog sastava ili združene pomorsko-desantne operacije. Informacije sa brodskih elektronskih senzora centralizuju se na sistem za obradu taktičkih podataka SENIT 9 (Système d'Exploitation Navale des Informations Tactiques) koji je u suštini francuska verzija američkog NTDS sistema. SENIT 9 je zasnovan na multifuncionalnom trodimenzionalnom radaru Thales MRR3D-NG, a sistem je povezan i sa NATO bazama podataka putm linkova 11, 16 i 22. Za komunikaciju "Mistral" koristi satelitski sistem SYRACUSE, koji se inače upotrebljava za 45 odsto svih NATO zaštićenih komunikacija super-visoke frekvencije.

"Mistral" ima i NATO Role 3 medicinski centar kompatibilan bolnici grada od 25 hiljada stanovnika. Brodski medicinski centra sposoban je za tretman svih vrsta povreda i bolesti, uključujući čak i kompleksne neurohirurške intervencije. Centar čine dvije operacione dvorane sa po sedam kreveta u odjeljenjima intenzivne njege, radiološko odjeljenje sa rentgenom o

skenerom, te ukupno 69 bolesničkih postelja. Brodovi klase "Mistral" naoružani su sa po dva dvostruka lansera "Sinbad" za PVO rakete "Mistral", po dva brzometna topa Brenda Mauser 30 mm/70, kao i sa po četiri Browning M2-HB mitraljeza kalibra 12,7mm.

Francuska RM sagradila je dva broda ove klase za svoje potrebe - "Mistral" i "Tonnerre" koji su u operativnoj upotrebi od 15. decembra 2006, odnosno 1. avgusta 2007. Do sada je i više stranih RM (Južnoafrička Republika, Njemačka, Kanada, Malezija i Švedska) pokazalo interes za kupovinu ovih ultramodernih brodova, ali se u pregovorima najdalje otišlo sa Rusijom. Bez obzira na to hoće li novi brodovi iz Francuske Rusima biti isporučeni sa ili bez ultramoderne elektronike i senzora kako se špekuliše u krugovima odbrambenih analitičara, predstojeća prodaja nosača helikoptera "Mistral" biće do sada najveći transfer vojne opreme Rusiji iz jedne od zemalja članica NATO-a.

Vojna saradnja između Holandije i Crne Gore

Kraljevina Holandije već godinama ima vojne izaslanike u Crnoj Gori. Tokom godina je uspostavila dobru saradnju sa Ministarstvom odbrane i oružanim snagama Crne Gore. Ovi odnosi su formalizovani u vidu Memoranduma o razumijevanju. Svake godine se sastavlja bilateralni program koji potom potpisuju ministri odbrane obje države. Premda je vojni izaslanik smješten u Beogradu, postoji odlična komunikacija i direktan kontakt

Potpukovnik Ben Steinebach, vojni izaslanik Kraljevine Holandije

U narednom periodu naglasak je na podršci reformi crnogorske vojske. Cilj je stvaranje modernih operativnih kapaciteta koje se mogu angažovati multilateralno i internacionalno. Ovo nije lak zadatak. Velike reforme, formiranje efikasnog i efektivnog odbrambenog sistema, saradnja sa zemljama i izvan regiona, kao i sudjelovanje u multinacionalnim operacijama su vrlo zahtjevni zadaci. I naravno sve to u okviru trenutne ekonomske krize.

Trenutna saradnja između Crne Gore i Holandije je stimulisanje oformljivanjem modernih, profesionalnih i operativnih kapaciteta, koje je moguće angažovati u internacionalnim i multinacionalnim odnosima. Prioriteti Crne Gore su NATO i EU integracije, poboljšanje i jačanje odnosa sa susjednim zemljama i dalji razvoj bilateralne i multilateralne saradnje sa drugim zemljama. Saradnja u odbrani se može vidjeti kao pomoć vojnom razvoju. Svake godine se potrebe za podrškom razmatraju u bilateralnom planu saradnje između Crne Gore i Holandije.

Kao i u drugim državama mi podržavamo određen broj kurseva i projekata, kao: LOAC (Zakon o oružanim sukobima), ELT (Učenje engleskog jezika). Učenje engleskog jezika je jedan od projekata čija je svrha da se povećaju interoperabilne potrebe Ministarstva odbrane Crne Gore i oružanih snaga Crne Gore u multinacionalnom okruženju kao i obezbjeđivanje odgovarajućeg broja zaposlenih koji imaju zadovoljavajući STANAG 6001 nivo znanja jezika. Holandija je finansirala određen broj kurseva. Takođe nudimo mogućnost pridruživanja kursevima i obukama, npr. ISOOC (International Staff Officers Orientation Course),

UNMOC (United Nations Military Observers Course) i HRM (Upravljanje ljudskim resursima).

Holandija je u martu ove godine sponzorirala četvrtu Školu za međunarodnu bezbjednost, organizovanu od strane Centra za međunarodne odnose. Kroz interaktivna predavanja, diskusije i radionice, škola doprinosi razvoju novog kadra unutar Ministarstva odbrane kao i drugih vladinih institucija u području reformi sektora bezbjednosti. Fundamentalna i razumljiva reforma ukupnog sektora bezbjednosti je važan dio demokratskih reformi i treba da bude na dnevnom redu Vlade, odnosno svih onih koji su uključeni u politiku. Reforma sektora bezbjednosti je prepoznata komponenta demokratske tranzicije i ima visok prioritet u mnogim državama, kao i u Crnoj Gori.

Holandija takođe podržava projekat stažiranja organizovanog od strane Centra za demokratsku tranziciju. Cilj je omogućavanje studentima završnih godina

Univerziteta Crne Gore da se upoznaju sa Ministarstvom odbrane kroz praktičan rad, sa ciljem poboljšanja njihovog znanja o institucijama i odbrambenoj politici. Studenti koji, nakon što su uspješno priveli kraju njihovo stažiranje, dobiju sertifikat, i imaće prioritet državnih institucija pri razmatranju zaposlenja. Prvi projekat se već završio i namjera je da se nastavi i u 2010. za četiri nova studenta.

Jedan od trenutno aktuelnih projekata iz Bilateralnog programa je projekat „Obalska straža“. Crna Gora je u potrazi za odbrambenim sistemom mora kako bi zaštitila dugu obalu. Trenutno je više organizacija: Mornarica, Pomorska policija, Pomorska bezbjednost i lučki kapetani iz Kotora i Bara, odgovorno za integritet Crne Gore. Mnogi zadaci se preklapaju, stoga Crna Gora razmatra formiranje obalske straže koja bi objedinila sve te aktivnosti. Holandija će pomoći Ministarstvu odbrane u razvoju strateških planova. Činjenica da je Crna Gora jedna od zemalja čije su granice van evropske teritorije čini ovaj projekat još važnijim.

Konačno, važno je spomenuti Program za razvoj kapaciteta malokalibarskog i lakog naoružanja (MLN), demilitarizaciju

strane Ministarstva odbrane OEBS forumu za bezbjednosnu saradnju u februaru 2007.

Ministarstvo odbrane Crne Gore je naznačilo da je demilitarizacija MLN-a, u kombinaciji sa uspostavljanjem bezbjednog skladištenja, što je moguće bliže NATO operativnim standardima, prioritet tokom procesa reformi odbrane.

Program sadrži četiri komponente:

- a. Odlaganje toksičnog otpada;
- b. Razvoj infrastrukture u oblastima skladištenja municije i razvoj kapaciteta sistema upravljanja municijom;
- c. Demilitarizacija konvencionalne municije;
- d. Uništavanje i reciklaža teškog naoružanja.

Holandija je finansirala prva dva projekta.

Odlaganje toksičnog otpada je već završeno. Nekoliko toksičnih komponentata je uzeto sa različitih mjesta i odnijeto van granica Crne Gore radi daljeg uništavanja.

Razvoj infrastrukture u oblastima skladištenja municije i razvoj kapaciteta sistema upravljanja municijom je trenutno u toku. To podrazumijeva smanjenje broja skladišta municije kao i njihovo prilagođavanje međunarodnim standardima bezbjednosti. To uključuje poboljšanje puteva, zgrada, električnih sistema, vodenih sistema, mjera bezbjednosti i protivpožarnih mjera.

Dokaz da Crna Gora ozbiljno pristupa svojoj vojnoj budućnosti leži i u činjenici da će i Crna Gora poslati članove svojih oružanih snaga u mirovne misije u Avganistan, Somaliju i Liberiju.

Odluka, koju je donijela Skupština, predviđa slanje do 40 ljudi u Avganistan, uključujući i mogućnost rotacije. Planirano je da jedna

jedinica pješadije i jedan medicinski tim odu u Avganistan u decembru i budu pod nadležnosti Nemačke u regionalnoj komandi Sjever. Takođe je predviđeno da dva pripadnika oružanih snaga odu u Liberiju kao vojni posmatrači, kao i tri pripadnika Mornarice Crne Gore na misiju u Somaliju pod vođstvom Evropske unije, sa ciljem da zaštite brodove koji plove blizu somalijske granice od piratskih napada.

i bezbjedno skladištenje za Republiku Crnu Goru, poznat kao MONDEM program. MONDEM je zajednički program Vlade Crne Gore, UNDP i OEBS-a. Osnovan je u aprilu 2007, kao rezultat ranije molbe Ministarstva odbrane UNDP-u za nezavisnu procjenu kapaciteta demilitarizacije i bezbjednog skladištenja MLN-a i zahtjeva za pomoć od

Na krilima vjetra

Piše:
Igor Perić

Novi državni prvak, ujedno najmlađi takmičar, postao je Saša Dragojević, član kluba „Špiro Mugoša“, drugo mjesto pripalo jeiskusnom Miodragu Miniću („Titograd“), dok je treći bio prošlogodišnji prvak Predrag Amidžić („Kрила Podgorice“). U otvorenoj konkurenciji ispred Dragojevića trijumfovala je Radoslav Korać iz Srbije, treći je bio Miodrag Minić. U ekipnoj nadmetanju - trijumfovala je reprezentacija Crne Gore

Treće državno padobransko prvenstvo Crne Gore u otvorenoj, pojedinačnoj i ekipnoj konkurenciji održano sredinom novembra u Podgorici okupilo je veliki broj ljubitelja ovog sporta, koji je, sudeći prema interesovanju publike, nanovo oživio na mjestu gdje je i sve počelo - Čemovskom polju i istoimenom aerodromu, prvog crnogorskog Aero kluba – „Špiro Mugoša“ koji navršava 63 godine postojanja.

Takmičenje nebeskih skakača iz tri države rezultatima je obilježio Podgoričanin Saša Dragojević. U okviru revijalnog dijela posjetioci, među kojima i najviši crnogorski vojni vrh, kao i predstavnici diplomatskog kora, uživali su u akrobacijama aviona, helikoptera, kao i majstorstvu jedriličara i avio modelara.

Organizatori šampionata bili su Vazduhoplovni savez Crne Gore i klubovi „Špiro Mugoša“ i „Kрила Podgorice“, podržalo ga je Ministarstvo odbrane a glavni pokrovitelj bio je Glavni grad. Bila je to najbolja moguća uvertira u Svjetsko prvenstvo u padobranstvu koje se iduće godine održava u Nišiću, nepodijeljena je ocjena organizatora, učesnika i posjetilaca ove manifestacije.

Sa hiljadu metara - na dva centimetra

U petak i subotu, 13. i 14. novembra uslovi za skakanje bili su idealni. Sunčano vrijeme, bez vjetra, vedro nebo – prava pozornica za defile jarko crvenog, vremesnog aviona AN 2, koji je neumorno, u serijama, lansirao skakače sa visine od 1.000 metara.

Prema propozicijama, u seriji su iskakala po četiri padobranca, avion je pravio krug nakon kojeg bi iskakala još četiri... Na taj način razmak između doskoka grupe

padobranaca iznosio je pet minuta. Time je bio olakšan pregled cilja i manevrisanje.

Glavni sudija takmičenja – Esad Esko Šainović približio nam je propozicije: poenta je bila da u disciplini skok na cilj, padobranca što preciznije petom udare u krug od jedva dva centimetra smješten na disku prečnika 16 centimetara koji padobranca popularno zovu „palačinka“.

-U centru ovog minijaturnog kruga je nulta tačka – idealan rezultat, svaki „pogodak“ ka periferiji „palačinke“ nosi kaznene poene od jedan do 16. Najbolji je onaj koji zbrajanjem, nakon osam skokova, bude imao najmanje

negativnih poena, pojasnio je Šainović.

Trio Dragojevića

Zanimljivo je pomenuti da su na padobranskom takmičenju učestvovala trojica Dragojevića: otac Veselin, i sinovi Saša i Miloš. Saša je bio najbolji u familiji, dok su njegov otac i brat osvojili treće ekipno mjesto kao članovi tima „Crna Gora 2“

Mugoša zahvalio entuzijastima i obećao podršku grada

Gradonačelnik Podgrice Miomir Mugoša najavio je da će prostor sportskog aerodroma na Čemovskom polju, uz podršku glavnog grada, trajno opstati i biti funkcionalno unaprijeđen kao središte razvoja ovog sporta.

-Hvala na vašoj upornosti i entuzijizmu da kroz više decenija, kada ovo nije bio pretjerano popularan sport, opstanete kao organizacija i kao sportski klubovi. Naša je obaveza da stvorimo uslove i unaprijedimo uslove za razvoj ove sportske grane, koja je i više od sporta, rekao je Mugoša.

Nakon serije od osam skokova, mjerni uređaji su pokazali da je novi državni prvak, ujedno najmlađi takmičar, postao Saša Dragojević, član kluba „Špiro Mugoša“, drugo mjesto pripalo jeiskusnom Miodragu Miniću („Titograd“) dok je treći bio prošlogodišnji prvak Predrag Amidžić („Kрила Podgorice“).

U otvorenoj konkurenciji ispred Dragojevića trijumfovao je Radoslav Korać iz Srbije, treći je bio Miodrag Minić.

U ekipnoj konkurenciji trijumfovala je reprezentacija Crne Gore u sastavu Zoran Lakić (selektor), Mladen Marković, Predrag Amidžić i Saša Dragojević. Drugi su bili članovi reprezentacije Srbije, treća ekipa „Crna Gora 2“, dok su se četvrtim mjestom morali zadovoljiti Bosanci. Nedaleko do kruga označenog za skok na cilj bio je smješten prostor za „peglanje“ i pakovanje padobrana. To je, tokom cijelog takmičenja bila posebna atrakcija za nvoinare, a nakon oficijelnog dijela i posjetioci koji su s oduševljenjem pratili kako takmičari, pedanto, milimetarski precizno, pakuju ogromni padobran u torbicu veličine dječjeg ruksaka. Tako da sve bude na svom mjestu, bez prostora za grešku.

Nebeska pozornica

Bešumni let jedrilice L-13, popularno nazvane „blanik“, bio je logičan prelaz u revijalni dio programa. Riječ je o letilici na kojoj je makar 95 odsto pilota napravilo prve „korake“. -Jedrenje nebom ujedno je i oblast u kojoj, tokom tihog rivalstva, piloti nastoje dokazati da nemaju padobranici ekskluzivno pravo da kažu za sebe da jedini lete na krilima vjetra, pojasnio je slikovito jedan od voditelja revijalnog programa i tumač „pilotskog jezika“, major Bojan Blagojević. Let na „blaniku“, kojim je upravljao Nebojša Došljak iz Aero kluba „Berane“, predstavljao je zatišje pred „buru“ - uslijedio je nastup bučnih aviona i helikoptera. Sa juga je doletjela neobična formacija: u minimalnoj brzini

Rasadnik talenata

Davne 1946. godine u Podgorici je formiran Aero-klub „Špiro Mugoša“, a onda i savez koji je činilo šest klubova... Sada ih je 17 iz deset gradova Crne Gore, od čega samo u Podgorici sedam podsjetio je na svečanom otvaranju šampionata, predsjednik Vazduhoplovnog saveza Crne Gore Predrag Mitrović. Od 1947, tokom 60 godina funkcionisanja u okviru ondašnje Jugoslavije, kasnije državne zajednice, Vazduhoplovni savez je 2006. primljen u punopravnu svjetsku federaciju. Danas smo samostalna organizacija koja okuplja zaljubljenike u nekoliko disciplina – od vazduhoplovnog i raketnog modelarstva, padobranstva, paraglajdinga, balonarstva, zmajarstva, ultralakih letilica, jedriličarstva, motornog i helikopterskog letenja, kazao je Mitrović.

Mitrović je istakao da je svih ovih godina vazduhoplovni sport u Crnoj Gori iznjedrio velike šampione i bio rasadnik talenata u brojnim disciplinama. Najbolji profesionalni piloti u Crnoj Gori počeli su letačku karijeru upravo kao članovi nekog od aero-klubova saveza. On je podsjetio na značajne rezultate koje su članovi domaćih klubova ostvarili, naročito u padobranstvu – i dvostruke svjestki šampione Pericu Dedića, Dragoslava Dragovića, kao i na mlade nade, poput Saše Dragojevića, jednog od najperspektivnijih juniora u svijetu.

U planu Centar za obuku pilota na helikopterima

-U okviru novog sistema odbrane planiramo da napravimo novi helikopterski centar za obuku pilota čime želimo da afirmišemo i poziciju Crne Gore na međunarodnoj sceni, kazao je ministar odbrane Boro Vučinić uoči starta aeromitinga na kojem je posebnu tačku izvela grupa vojnih helikoptera. On je naveo da je ovaj događaj upravo najbolji primjer civilno-vojne saradnje koja se realizuje u saradnji sa Vazduhoplovnim savezom i Glavnim gradom.

Vlada će i ubuduće afirmisati razvoj sporta, kazao je ministar odbrane i u tom kontekstu istakao veliki značaj koji za Crnu Goru ima organizovanje Svjetskog prvenstva u padobranstvu naredne godine.

-Biće to veliki poduhvat i prilika za dokazivanje kvaliteta na organizacionom i sportskom planu.

pojavio se „galeb G4“ u pratnji četiri helikoptera „gazela“. Minut kasnije, helikopteri su ustupili nebeski podijum za akrobatsku tačku ovog vrhunskog trenažnog mlaznjaka. Piloti Zoran Katanić i Dražen Vlahović, trpeći opterećenje i od 8G (osam puta veće od svoje težine) dočarali su publici kako to izgleda petlja, leđni i forsirani zaokret, leđni i brišući let. Izveli su i jedan od najopasnijih elemenata – „zvono“ – zahtjevnu i rizičnu figuru čak i za mnogo jače borbene avione.

Riječ je o manevru uspinjanja do tačke u kojoj avion ima nultu brzinu – da bi krenuo u lagano-rikverc propadanje istom putanjom, a onda obaranje „nosa“ i poniranje na drugu stranu. Bilo je to par sekundi koje, vjerovatno, iz perspektive pilota traju – cijelu vječnost.

Kada je „valjkom“ u lijevo i desno, G4 pozdravio publiku, u formaciji „romb“ doletjele su crogorske „gazele“. Piloti Vanče Jančovski, Dušan Malušić, Šahbaz Belhadin i Anđelko Brtan potvrdili su status ozbiljnih kandidata za petu akroheliptersku grupu, budući da ih u svijetu trenutno ima samo četiri.

Nakon helikoptera zavjesu (dimnu) na revijalni dio spustio je čuveni pilot Dragan Šoro Ivančević na sportskom avionu – pitss S2B, letilici koja je izmišljena za akrobaciju i vratolomije. Uz prateće dimne efekte, koji poput usporenog snimka daju pregled manevra pilotske palice i putanje aviona, Ivančević je oduševio posmatrače.

Kada su učesnici aeromitinga izašli iz letilica, opkolila ih je publika i krenuo je druženje, odgovori na brojna pitanja, i dugo nakon toga, publika nije napuštala Čemovsko polje.

FOTO STORY